

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: **«ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНА ЕКСПАНСІЯ КНР НА
СВІТОВИХ ТОВАРНИХ РИНКАХ»**

Виконав:
студент 2 курсу групи УО-61
спеціальності «Міжнародні економічні
відносини»
освітньої програми «Міжнародні
економічні відносини»
другого (магістерського)
рівня вищої освіти

Підгорний І. Р.

Керівник: к.е.н., доц. Григорова-Беренда Л.І.

Рецензент:

Харків – 2024 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

Освітня програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о.завідувача кафедри

Анна ЗАЙЦЕВА

підпис

ініціали, прізвище

“ _____ ” _____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я **НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЄКТ)**

Підгорному Івану Романовичу

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Торгово-економічна експансія КНР на світових товарних ринках»
керівник роботи к.е.н., доц. Григорова-Беренда Л.І.,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від 17. 09.2024 року № 4001-5/2938

2. Строк подання студентом роботи 18.11.2024

3. Перелік питань, які потрібно розробити

Дослідити сутність поняття економічна експансія; визначити необхідні методи дослідження економічної експансії; проаналізувати зовнішньоторговельну складову економічної експансії КНР; проаналізувати зовнішню інвестиційну діяльність як складову економічної експансії КНР; проаналізувати політичні інструменти як складову економічної експансії КНР; провести кластерний аналіз економічної експансії КНР; визначити економічні та політичні інструменти і механізми торгово-економічної експансії КНР на світових товарних ринках.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Розділ 1. Теоретико-методичні засади дослідження торгово-економічної експансії
2	Розділ 2. Аналіз складових торгово-економічної експансії КНР на світових товарних ринках
3	Розділ 3. Моделювання та механізм торгово-економічної експансії КНР на світових товарних ринках

5. Дата видачі завдання _____

Студент

підпис

І. Р. Підгорний

ініціали, прізвище

Керівник роботи

підпис

Л. І. Григорова-Беренда

ініціали, прізвище

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Розділ 1. Теоретико-методичні засади дослідження торгово-економічної експансії	8
1.1. Визначення та концептуальний зміст економічної експансії.....	8
1.2. Методичні підходи до дослідження економічної експансії країн	20
Висновки до першого розділу.....	25
Розділ 2. Аналіз складових торгово-економічної експансії КНР на світових товарних ринках.....	26
2.1. Зовнішньоторговельна складова економічної експансії КНР.....	26
2.2. Зовнішня інвестиційна діяльність КНР як складова економічної експансії.....	55
2.3. Аналіз політичних інструментів як складової економічної експансії КНР.....	74
Висновки до другого розділу.....	81
Розділ 3. Моделювання та механізм торгово-економічної експансії КНР на світових товарних ринках.....	83
3.1. Моделювання торгово-економічної експансії КНР.....	83
3.2. Визначення економічних та політичних інструментів і механізмів торгово-економічної експансії КНР.....	89
Висновки до третього розділу.....	94
Висновки.....	95
Список використаних джерел.....	98
Додатки.....	105

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В нашому світі на світовій арені існує безліч гравців, як сильних (не тільки з військової, але й з економічної та політичної точки зору) так і слабких. Протягом всієї історії людства, починаючи з появ перших держав та державоподібних формувань, взаємовідносини між країнами будувались на тому, що сильніші намагались контролювати слабших. На ранніх етапах нашого розвитку, людство надавало перевагу в першу чергу військовому способу досягнення поставленої мети. В сучасній історії, ми плавно перейшли від територіальної до економічної експансії.

Китайська Народна Республіка – країна, яка претендує на звання світового гегемона. Китай володіє надзвичайною кількістю ресурсів (людських, природних, фінансових, технологічних і т. д.), які він готовий використати задля нарощування власного впливу на світовій арені. Грамотне поєднання економічних та політичних інструментів вже дозволило КНР стати однією з провідних країн світу, яка завдяки своїм економічним потужностям та політичному авторитету, змогла поширити свій вплив на значну частину Земної кулі. Але на цьому китайські амбіції не закінчуються. Планомірно використовуючи інструменти економічної експансії, уряд КНР намагається захопити всі товарні ринки світу.

Ступінь вивчення проблеми. Теоретичні основи дослідження явища економічної експансії та визначення глобальних геоекономічних лідерів світової економіки заклали видатні праці таких учених, як Ч. Кіндлебергер, Р. Когейн, І. Валлерстайн, Р. Гілпін, Р. Кокс і С. Стрендж. Їхні дослідження стали фундаментом для вивчення глобальних економічних процесів і впливу економічної експансії на формування лідерів світового ринку. Проте, попри загальну мету — зрозуміти основні закономірності розвитку глобальної економіки — погляди дослідників часто відрізнялися, оскільки вони

використовували різні підходи та інструменти. Деякі автори зосереджувалися на вивченні політичних аспектів експансії, інші ж акцентували на ринкових та інституційних механізмах. Це розмаїття точок зору та підходів збагатило аналіз і дозволило глибше зрозуміти явище економічної експансії.

Процес трансформації Китаю з регіонального в глобального геоекономічного лідера також активно досліджували різні вчені, зокрема С. Янь, Х. Невес, Дж. Вон, К. Перейра, Дж. Егнью, Т. Шоу, Чж. Се, С. Лі та М. Лі. Їхні роботи аналізували унікальні аспекти китайської експансії, що виражалась у поєднанні економічних, політичних і культурних інструментів, які Китай застосовував для зміцнення своєї ролі у світовій економіці. У своїх дослідженнях вони часто відзначали, що китайський підхід до експансії суттєво відрізняється від підходів інших країн. Незважаючи на те, що дослідники іноді розходилися в оцінці масштабів і ефективності цих інструментів, їхні праці спільно створили об'ємну картину становлення Китаю як провідної сили на міжнародній арені.

Мета і завдання дослідження. Метою даного дослідження є визначити економічні та політичні інструменти та механізми торгово-економічної КНР на світових товарних ринках. Поставлена мета обумовила необхідність вирішення наступних наукових завдань:

1. Дослідити сутність поняття економічна експансія.
2. Визначити необхідні методи дослідження економічної експансії.
3. Проаналізувати зовнішньоторговельну складову економічної експансії КНР.
4. Проаналізувати зовнішню інвестиційну діяльність як складову економічної експансії КНР.
5. Проаналізувати політичні інструменти як складову економічної експансії КНР.
6. Провести кластерний аналіз економічної експансії КНР.
7. Визначити економічні та політичні інструменти і механізми торгово-економічної КНР на світових товарних ринках.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є торгово-економічна експансія країн.

Предмет дослідження. Предметом дослідження визначено інструментарій торгово-економічної експансії Китаю на світових товарних ринках.

Методи дослідження. Методологічну основу даного дослідження складають: метод економічного, порівняльного аналізу та синтезу, метод логічного узагальнення, вивчення та систематизація фактів, метод кластеризації.

Інформаційна база дослідження. При підготовці магістерської роботи використано фахові економічні матеріали, а також офіційні статистичні дані; щорічні звіти міжнародних аналітичних організацій, наукові посібники, статті економічних журналів та інші.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків; містить 110 сторінок тексту, 14 рисунків, 6 таблиць, 3 додатки. Список джерел містить 32 найменування літератури, 34 електронні публікації.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПАНСІЇ

1.1. Визначення та концептуальний зміст економічної експансії

Термін «експансія» у міжнародних відносинах пов'язаний із лідерством певного політичного суб'єкта — держави або «історичного блоку» соціальних угруповань, що здійснює домінування шляхом залучення слабших сторін до різних рівнів згоди. Хоча силові методи можуть використовуватися, економічна експансія зазвичай базується на ненасильницьких підходах, що відрізняє її від імперіалізму, де ієрархічне панування тримається на політичному примусі, позбавляючи інших суб'єктності. Економічна експансія також більш нейтральна щодо кордонів та територій, на відміну від імперіалістичних дій, які завжди спрямовані на встановлення чітких кордонів метропольної влади [1].

Історія цього поняття у політиці сягає «Державця» Мак'явеллі. Як аналітичний термін, експансія з'явилася після Другої Світової війни, описуючи два важливі періоди: а) перехід від світової системи європейських колоніальних імперій до іншого міжнародного політичного ладу та б) створення післявоєнної ліберальної економіки під лідерством США [2].

Генезис понять «економічне лідерство» та «економічна експансія» у міжнародних економічних відносинах бере свій початок з двох джерел. По-перше, концепція економічного домінування на світовій арені була окреслена на початку 1970-х років І. Валлерстайном у рамках світ-системного підходу [3]. Його теорія переходу розглядала довгі цикли розвитку, зокрема й загрозу гегемонії США. По-друге, після публікації Ч. Кіндлебергером аналізу Великої депресії почалася дискусія, яка розгорнулася на фоні економічної кризи в США [4]. Ця дискусія між неореалістами та лібералами щодо питання, чи потребує відкрита та ліберальна міжнародна економіка лідерства «гегемонічної» держави, заклала основу для формування «Теорії

гегемоністської стабільності» (ТГС), витіснивши на задній план світ-системний підхід до економічної експансії.

Традиційні підходи до економічної експансії акцентуються на державі як основному суб'єкті, тоді як критичні погляди розглядають державні органи через призму соціально-економічної структури капіталізму. Тому економічна експансія розглядається не як міжнародний політичний устрій, а як формування комплексу соціально-економічних відносин, які опосередковуються державами та міжнародними інституціями. Далі розглянемо ці два підходи до економічної експансії, дослідивши їх основні елементи в історичному контексті [1].

Теорія гегемоністської стабільності (ТГС) націлена на пояснення особливостей післявоєнного ліберального економічного порядку, висвітлюючи позитивні наслідки нерівного розподілу економічної влади у світовій системі, і пропонує більш узагальнені засади для розуміння міжнародного порядку, порівняно з класичною концепцією балансу сил. Ці ідеї виникли в контексті Бреттон-Вудського економічного порядку, що існував під лідерством США, але зазнав краху, викликавши хвилю міжнародної економічної нестабільності. ТГС набула популярності після досліджень Ч. Кіндлебергера та Р. Гілпіна, які намагалися пояснити розвиток світової економіки після 1945 року та провідну роль США у поступовій лібералізації торгівлі та домінуванні в економіці [5; 6].

Дослідниця С'юзен Стренж розрізняє два основні типи ТГС. Перша, неореалістична версія, стверджує, що домінуюча держава здатна підтримувати економічний порядок і стабільність, застосовуючи свою владу для забезпечення виконання правил міжнародної економіки. За відсутності такого впливу, на думку прихильників цієї теорії, економічні відносини між державами можуть виродитися в меркантилістичну політику, коли країни діють на власну користь, уникаючи співпраці з іншими через «дилему в'язня». Це може призвести до руйнування світової економічної системи та утворення ізольованих торговельних блоків [7].

Друга, неоліберальна версія ТГС, що виникла трохи пізніше, критикує та вдосконалює попередню версію, зазначаючи, що відсутність домінуючої держави не обов'язково веде до нестабільності. Підтримка економічного порядку можлива і без лідерства гегемона, оскільки з кінця 70-х років XX століття світова економіка демонструє стабільність і зростання ефективності міжнародних економічних відносин, навіть без яскраво вираженої гегемонічної держави [8].

Прихильники теорії гегемоністської стабільності (ТГС) використовують неореалістичну структуру для пояснення міжнародного порядку, засновану на розподілі економічної влади між державами. Вони стверджують, що глобальний економічний порядок, особливо відкритий та ліберальний, корелює з підйомом та спадом великих держав. Ізабель Грюнберг зазначає, що ТГС у неореалістичному підході пропонує концепцію світового політичного порядку як циклічного ієрархічного устрою, де нова домінуюча система замінює попередню, зазвичай через війну [9]. Хоча такі закономірності можуть змінюватися в умовах ядерного стримування, загальна тенденція залишається ключовим елементом ТГС, але водночас може зменшувати її здатність враховувати еволюційний характер міжнародної економіки.

Фундаментальні зрушення в міжнародній системі зазвичай відбуваються під час гегемоній та економічної експансії. У випадках «Рах Britannica» у XIX столітті та «Рах Americana» після 1945 р. Вони були спричинені великими військовими конфліктами, які створили умови для економічного зростання. Проте критики, такі як Е. Вайатт-Вальтер, зазначають, що ТГС, можливо, не повністю пояснює особливості лідерства та політичної динаміки, що сприяє економічній експансії. Наприклад, під час «Рах Americana» початкова економічна перевага США та Бреттон-Вудська угода 1944 р. Відображали американське бачення нового світового економічного порядку, але це швидко змінилося під впливом економічної кризи в Європі та початку «холодної війни» [8].

Після 1947 р. Національна безпека США стала головною, змушуючи їх робити поступки союзникам і зберігати ліберальний економічний порядок в умовах геополітичного протистояння з СРСР. Це підкреслює, що післявоєнний економічний порядок був значною мірою зумовлений геополітичним контекстом «холодної війни».

Основним аспектом економічної експансії згідно з теорією гегемоністської стабільності (ТГС) є забезпечення суспільних благ або, як зазначає Девід Лейк [10], створення «міжнародної економічної інфраструктури». Для цього необхідна асиметрія економічної влади, яка дозволяє покрити витрати на створення міжнародних режимів і правил. Проте ліберальний характер такої експансії веде до довгострокових втрат для домінуючої держави через зростання третіх країн, які отримують ці блага безкоштовно. Відповідно, економічна експансія може принести більшу вигоду підпорядкованим державам за рахунок довгострокових втрат лідера. Зрештою, це призводить до фіскальної кризи для країни-гегемона, що змушує її скоротити свої зобов'язання і поступитися позиціями новому лідеру.

У таких умовах домінуюча країна вже не може ефективно забезпечувати суспільні блага та підтримувати економічний порядок. Хоча ця динаміка демонструє певний детермінізм, вона також виявляє ключову суперечність розвитку капіталізму – його прагнення до децентралізації та її наслідки для економічної влади. Відповідно до ТГС, динаміка капіталізму призводить до того, що домінуюча економічна влада врешті витісняється. Наприклад, спад Британської імперії був викликаний не стільки економічними суперечностями, скільки геополітичними проблемами [11].

На відміну від Великої Британії, «кінець» домінування США був обумовлений однобічними рішеннями, зокрема скасуванням Бреттон-Вудської системи у 1971 році, викликаним тягарем холодної війни та війною у В'єтнамі, а також економічним спадом у порівнянні з Європою і Японією. З кінцем Бреттон-Вудського механізму міжнародні економічні відносини стали

менш стабільними, характеризуючись односторонніми діями та «хижацькою гегемонією», особливо вираженою в період адміністрації Рейгана.

Хоча Бреттон-Вудську угоду було скасовано, а економічні можливості США дещо знизилися, країна залишається геополітичним лідером, особливо після завершення «холодної війни». На противагу висновкам ТГС, з 70-х років ХХ століття з'явився новий режим глобального накопичення, в якому США продовжують лідирувати завдяки створенню міжнародних інститутів, таких як Світова організація торгівлі (СОТ). Стівен Джилл вбачає в цьому трансформацію, що є результатом продуманої реформи американської політики для подолання економічних труднощів початку 70-х років [12; 13]. Парадоксально, але ця так звана постгегемонічна ера, особливо в 90-х роках, сприяла відродженню американської економіки завдяки новим технологічним та промисловим напрямам, а також фінансовій експансії.

С'юзен Стренж у своїх дослідженнях відзначає перевагу США у ключових компонентах «структурної сили» — безпеці, кредитах, знаннях та виробництві [7]. Це дозволяє США зберігати домінуючу позицію у світовій економіці, незважаючи на перебудову відносин між державою та ринками з 80-х років. На її думку, дебати ТГС про зниження позицій США були надто зосереджені на британському прикладі, що ігнорувало емпіричні свідчення того, що США продовжують залишатися лідером в інноваціях та економічній експансії.

Важливим внеском у розвиток ТГС стали роботи Роберта Когейна, який критикував і доповнював її, створивши неоліберальний напрям ТГС [14]. Його дослідження пояснюють збереження та розширення міжнародного економічного співробітництва через управління глобальною економікою, зокрема ролі США в цих процесах. Його монографія «Після гегемонії» є важливим доповненням до ТГС, пропонуючи більш досконалу форму теорії, ніж попередні роботи Кіндлебергера, Гілпіна та Краснера [15; 16; 17].

Роберт Когейн стверджує, що хоча домінуюча держава може сприяти міжнародному економічному співробітництву, це не є обов'язковою умовою

для встановлення кооперативних відносин [18]. Як показує пост-Бреттон-Вудський період, міжнародна співпраця та економічна стабільність можуть підтримуватись і без економічної експансії. Когейн також підкреслює різницю між британським економічним лідерством у XIX столітті та США після 1945 року, звертаючи увагу на історичні відмінності, які дозволяють гнучко тлумачити теорію гегемоністської стабільності (ТГС) [14].

Когейн критикує неореалістичну інтерпретацію ТГС, зазначаючи, що навіть після розпаду Бреттон-Вудської системи багатосторонні інституції продовжували бути центральним елементом економічних відносин [19]. У його переглянутій версії постгегемонічного порядку міжнародна економіка продовжує розвиватись завдяки взаємодії різних держав, яка замінює домінуючу роль гегемона.

Джон Раггі доповнює Когейна, наголошуючи, що навіть зі зниженням американської потужності система залишається стабільною завдяки наявності спільних соціальних цілей серед провідних держав. Однак Когейн зіштовхується з критикою за те, що недостатньо враховує вплив холодної війни та фактори безпеки у своєму аналізі [18]. Хоча економічна сила США може зменшуватись, країна все ще продовжує формувати ідеологічні, соціальні й технологічні зміни в капіталістичному світі. Це підтверджує, що, незважаючи на прагнення до кооперації, міжнародний економічний порядок все ще залежить від ієрархії та конкретних політичних інтересів США.

Джон Ікенберрі розширив концепцію економічної експансії в рамках ліберального інституціоналізму, беручи до уваги події після 1945 року [20; 21]. Згідно з його баченням, геополітичні та геоекономічні зміни, що виникли внаслідок системної війни, є важливими чинниками становлення гегемонічного міжнародного порядку і запуску економічної експансії. Однак Ікенберрі пропонує іншу інтерпретацію теорії гегемоністської стабільності (ТГС), об'єднуючи особливості післявоєнної експансії США з концепцією ліберальних гегемонічних порядків. Він стверджує, що міжнародні інституції дозволяють домінуючій державі зміцнювати та легітимізувати свою владу, а

також сприяють інклюзивності та відкритості завдяки прозорим законодавчим механізмам.

На відміну від класичної ТГС, Ікенберрі заперечує обов'язковість занепаду домінуючої держави. Разом із Когейном і Раггі він підкреслює, що ліберальна економічна експансія має потужну інституційну підтримку, зокрема завдяки організаціям, створеним США після Другої світової війни [14]. Ці організації, на його думку, підтримують міжнародний порядок через формалізовані правила і політичні механізми, які розподіляють владу. Основні риси цього інституційного порядку включають спільні правила, обмеження на використання влади і вписування цих механізмів у більш широку політичну систему. Відповідно, на міжнародному рівні інститути та правила сприяють стабільності і обмежують можливість використання сили, навіть при збереженні домінування США.

Ікенберрі також зазначає, що країни, особливо в Західній Європі, активно впливали на формування післявоєнних міжнародних механізмів, адаптуючи їх до власних інтересів[20].

Дослідження Ікенберрі зробило важливий внесок у загальні дискусії про глобалізацію, світове управління і вплив економічної експансії великих держав на ці процеси. Однак воно також зазнало критики. Основною проблемою є розгляд просторових аспектів економічної експансії, що стосується як британського досвіду, так і США після 1945 року та завершення холодної війни. Зокрема, це стосується того, якою мірою домінуюча держава створює інститути, які зв'язують її з іншими країнами та «сприяють спільному ухваленню рішень». Хоча такі механізми можуть функціонувати в межах «ядра», на периферії такі консультації обмежені, а спільне прийняття рішень рідко зустрічається.

По-перше, це пояснюється ієрархією та асиметричною владою: США можуть змушувати деякі країни до певних дій через санкції. По-друге, соціально-економічні та ідеологічні зв'язки між США та іншими розвиненими країнами відсутні у відносинах із слабшими країнами на Півдні. Такі

відносини, на думку критиків, радше нагадують імперіалізм, ніж економічну експансію [22].

Критичний погляд на економічну експансію відрізняється від традиційного розуміння тим, що приділяє увагу ролі державної влади в капіталістичній соціально-економічній структурі та акцентує на класовому поділі як ключовому факторі економічної експансії. В цих поглядах значною мірою спираються на теорію гегемонії італійського марксиста Антоніо Грамші. Його політична економія, розроблена в міжвоєнний період, прагнула вирішити два основних недоліки історичного матеріалізму: схильність до структурного детермінізму у пізніх працях Карла Маркса та ортодоксальній соціал-демократії, а також недостатню теоретизацію політичної революційної структури у працях Леніна. Таким чином, Грамші намагався пояснити домінування капіталізму і експлуатацію в провідних країнах того часу. Тому в аналізі критичних поглядів на економічну експансію ми зосередимося на тих науковцях, які застосували теорію Грамші до міжнародних відносин. Однак, перш ніж розглянути цей підхід, звернемо увагу на інший неомарксистський напрямок, пов'язаний зі світ-системним підходом, представленим роботами Іммануїла Валлерстайна та Джованні Аррігі [3].

Як зазначалося вище, ця традиція роздумів про гегемонію та економічну експансію виникла раніше, ніж обговорення ТГС. Зародившись на початку 1970-х років з метою пояснити, чому колишні колоніальні держави не змогли реалізувати свій економічний потенціал після здобуття незалежності, світ-системний підхід, заснований на марксистських постулатах і концепції довгих циклів капіталістичного розвитку, запропонованих істориком Ф. Броделем, зосереджується на зв'язку між економічними структурами виробництва й обміну та геополітичними угодами.

Світ-системний підхід пропонує всебічний соціально-економічний аналіз історичних циклів і коливань зростання світової економіки з XV століття, визначаючи місце різних регіонів та країн у глобальній ієрархії: ядро, напівпериферія і периферія. Крім того, цей підхід пропонує нове бачення

економічної експансії. По-перше, він розширює аналіз історичних випадків гегемонії, включаючи не лише Британію та США, але й Нідерланди XVII століття. Таким чином, підхід формулює загальну теорію економічної експансії, засновану на конкуренції провідних економік за контроль над світовими ресурсами, що дозволяє пояснити низку історичних прикладів [4; 7; 11].

По-друге, він критикує євроцентричне припущення про унікальність європейського домінування в XVII столітті, на противагу попередньому домінуванню Азії у світовій економіці. По-третє, цей підхід застосовує реляційний підхід до розуміння ієрархії у світовій економіці, аналізуючи розподіл вигод від діяльності світової економіки між ядром і периферією, що також розглядається як відносини «Північ-Південь».

Хоча особливості світ-системного підходу роблять його радикально відмінним від традиційних теорій (зокрема, ТГС), критика цього підходу виявляє певну його схожість з неореалістичними напрямками ТГС. По-перше, обидві теорії надають центральну роль державі як джерелу економічної експансії, обмежуючи економічну владу певною територією. Таким чином, економічна експансія вбачає джерело у матеріальній (економічній та військовій) владі конкретних держав, які прагнуть домінувати над іншими [22].

Однак тут виникає певна проблема: держава, за цим підходом, ототожнюється з економічним потенціалом і впливом капіталу, який сам по собі не має територіальних меж. Як зауважує В. Робінсон, це призводить до зміни форми самої держави, замість її вписування у ширшу міжнародну соціальну систему.

По-друге, економічна експансія передбачає домінування однієї держави, що спирається на її асиметричні матеріальні ресурси. Як зазначає Валлерстайн, економічна експансія — це «ситуація, у якій постійна конкуренція між так званими великими державами є настільки незбалансованою, що одна держава є справжнім *primus inter pares*; тобто ця

держава здатна в значній мірі нав'язати свої правила і бажання (принаймні, завдяки ефективному праву вето) у сферах економіки, політики, військових, дипломатичних і навіть культурних відносин».

Цей підхід ігнорує роль інституцій як посередників для балансування влади, а також культурні та ідеологічні аспекти гегемоністського порядку, які можуть функціонувати самостійно, навіть коли економічна та технологічна перевага домінуючої держави знижується. Як відзначає Гілл, навіть якщо існує помітна тенденція до занепаду, що проявляється в зниженні відносних економічних показників США у порівнянні з іншими розвиненими капіталістичними державами з кінця 1960-х років, це не обов'язково призведе до краху політичних, ідеологічних та інституційних основ економічної експансії [12; 13].

Третя подібність між цими теоріями полягає в тому, що обидві визнають наявність циклів зростання та занепаду економічної експансії. Для дослідників світ-системного підходу динаміка занепаду пов'язана з економічною конкуренцією, коли суперники наздоганяють домінуючу державу, що призводить до кризи її впливу. Спочатку це проявляється у виробничій сфері, а потім поширюється на комерційну та фінансову сфери. На думку Аррігі зростання і занепад гегемонії більшою мірою стосуються зниження продуктивної експансії через надмірну конкуренцію, яка призводить до фінансових інновацій — фінальної стадії економічної експансії, що відкриває період нестабільності й міждержавного конфлікту, в тому числі системної війни, доки не з'явиться новий гегемон. Так Аррігі пояснює глобальну фінансову кризу 2008–2009 років, яка, на його думку, мала привести до зростання нової супердержави — Китаю, що згодом замінить США.

Критики світ-системного підходу вважають його формою структурного економічного детермінізму, аналогічного неореалістичному погляду на історію міжнародних систем як низку циклічних змін гегемонії. Крім того, з позиції соціального чи класового поділу світ-системний підхід підпорядковує їх державі та її специфічному місцю в ієрархії «ядро-периферія», не визнаючи

більшої автономії й динамічності цих елементів [16]. Нарешті, за словами Р. Кокса, пояснювальна сила світ-системного підходу ослаблена через широту його історичного охоплення та спробу застосування до трьох прикладів експансії капіталістичної світової системи — Нідерланди у XVII столітті, Британія у XIX столітті та США після 1945 року. Таке об'єднання різноманітного історичного досвіду під спільним визначенням капіталізму як ієрархічних і експлуататорських відносин обміну недостатньо відображає ключові зміни у глобальній економіці, зокрема в сфері виробничих відносин та динаміки соціального розвитку [23].

Теорія економічної експансії, заснована на концепції Грамші, виникла на початку 1980-х років як часткова відповідь на те, що її провідний розробник, Роберт Кокс, називав структуралізмом і економізмом існуючих марксистських підходів, таких як світ-системний аналіз. Стимулом для розвитку цієї теорії стали унікальні погляди Кокса на механізми та функціонування міжнародних організацій і глобального управління, сформовані під час його роботи в Міжнародній організації праці. У своїй першій статті Кокс застосував концепцію Грамші щодо економічної експансії до міжнародної сфери. Пізніше цей підхід поглиблювався через історичний аналіз британського та американського досвіду економічної експансії, дослідження зменшення впливу США й глобалізації, а також через історичні свідчення створення світового гегемонічного порядку.

Подібно до інших теорій економічної експансії, неограмшіанці намагалися пояснити зміни у світовій політиці з 1970-х років, пов'язані з занепадом впливу США та процесами глобалізації. Серед досліджень у межах неограмшіанського аналізу, присвячених подіям після 1970-х років, можна виділити роботи Вільяма Робінсона та Джона Егнью [24]. Їхні праці визначають транснаціональну форму економічної експансії, яка все більше відходить від прив'язки до конкретної території зосередження політичної та економічної влади. Робінсон зазначає, що післявоєнний історичний блок змінився через ослаблення США та глобалізацію, де транснаціональний

капітал став домінуючим над іншими формами капіталу, які залишаються прив'язаними до локальних чи регіональних інтересів.

Ці зміни супроводжуються формуванням транснаціонального державного апарату в рамках глобальних інституцій управління, таких як МВФ, СОТ, ЄС і Північноамериканська угода про вільну торгівлю. Вони виникли з тристоронньої комісії 1970-х років і включають міжнародних управлінців, державних керівників і менеджерів транснаціонального капіталу. Доказом цього є активне використання механізмів глобального управління, як-от СОТ, МВФ та Світовий банк для протидії економічним кризам і захисту прав приватної власності, у той час як ООН і НАТО відіграють роль у сфері безпеки та формування політики. Хоча ці процеси поки не створили унікального режиму для глобального відтворення капіталу, за словами Робінсона, можна спостерігати зменшення гегемонії США і становлення децентралізованої системи транснаціональної економічної експансії [21].

Джон Егнью у своїй роботі описав схожі погляди на глобалізацію того, що він називає «ринковим суспільством». Хоча соціально-економічні засади «ринкового суспільства» вперше виникли в США у XIX столітті й поширилися у світі завдяки американській державі, їхня глобалізація та прийняття іншими суспільствами відбулися під впливом постійного впливу американського суспільства. Як результат, ці децентралізовані та неоднорідні моделі відносин призвели до того, що економічну експансію в сучасних умовах не можна розуміти як однорідну чи територіально обмежену форму влади. Натомість вона проявляється як мережева і фрагментована структура, що має різноманітні наслідки для політичної організації простору. Хоча Егнью дещо стриманіше оцінює роль транснаціональних інституцій у цьому процесі, він погоджується з Робінсоном, що глобалізація є новим способом накопичення капіталу. Цей підхід, який він називає «системою доступу до ринку», став причиною ослаблення американського економічного домінування у 1970-х роках [24].

1.2. Методичні підходи до дослідження економічної експансії країн

Економічна експансія є ключовим інструментом для країн, які прагнуть здобути або утримати статус глобального гегемона. Вона дозволяє розширити вплив на міжнародних ринках, забезпечити доступ до стратегічних ресурсів та посилити власні позиції у глобальній економіці. Економічна експансія охоплює низку заходів, включно з інвестиціями в іноземні активи, створенням інфраструктурних проєктів у різних країнах, експортом капіталу, товарів і технологій, а також просуванням національних компаній на міжнародну арену. Успішна економічна експансія сприяє не лише зміцненню економіки країни-гегемона, але й підвищенню її політичного впливу, оскільки вона створює мережу залежностей і союзів.

Водночас, для досягнення цієї мети критично важливо чітко розуміти механізми, за допомогою яких відбувається експансія. Це включає аналіз ключових галузей, що становлять інтерес, оцінку рівня конкуренції на міжнародних ринках, а також стратегій, які використовують інші держави або корпорації. Недостатнє усвідомлення цих процесів може призвести до стратегічних прорахунків, втрачених можливостей і послаблення конкурентних позицій на світовій арені. Тому розуміння економічної експансії як комплексного та багаторівневого процесу є необхідною умовою для успішного функціонування будь-якої держави, яка претендує на глобальне лідерство.

У сучасних умовах наукові дослідження вимагають комплексного підходу, що поєднує різні методи аналізу та оцінки, спрямовані на всебічне вивчення об'єкта дослідження. У нашій роботі ми застосували цілу низку методів, які дозволили не лише досягти поставлених цілей, але й забезпечили ґрунтовність отриманих результатів. Особливу увагу було приділено вибору методів, які найкраще підходять для аналізу економічних показників, порівняння різних об'єктів, узагальнення даних і формування рекомендацій. Комплексний підхід до дослідження забезпечив поєднання традиційних

наукових методів з сучасними методиками аналізу великих обсягів інформації. Це дозволило не лише виявити основні тенденції та взаємозв'язки, але й запропонувати шляхи вирішення виявлених проблем.

Економічний аналіз є базовим методом, який дозволяє вивчати структуру, динаміку та взаємозв'язки економічних явищ. У нашому дослідженні цей метод застосовувався для аналізу ключових економічних показників, таких як обсяги експорту та імпорту, інвестиційна активність, зовнішньоторговельний баланс, динаміка зміни кількісних показників. Застосування методу економічного аналізу дозволило виявити ключові тенденції у зміні цих показників за певні часові проміжки.

Порівняльний аналіз став невід'ємною частиною нашого дослідження, оскільки дозволив оцінити різні аспекти досліджуваного явища у взаємозв'язку. Зокрема, ми порівнювали показники ефективності для різних регіонів, динаміку змін у різні періоди часу, а також особливості розвитку різних галузей. Завдяки порівняльному аналізу вдалося виявити як загальні тенденції, що характерні для об'єктів дослідження, так і специфічні особливості, які виникають під впливом регіональних або часових факторів.

Метод синтезу забезпечив інтеграцію результатів, отриманих за допомогою інших методів. Він дозволив поєднати розрізнені елементи аналізу в єдину концептуальну модель, яка чітко відображає основні закономірності та тенденції досліджуваного явища. Зокрема, синтез даних, отриманих за допомогою економічного та порівняльного аналізу, дозволив встановити залежності між показниками ефективності виробництва та рівнем інвестицій.

Метод логічного узагальнення був застосований для формулювання висновків і рекомендацій на основі отриманих результатів. Він дозволив систематизувати інформацію та виділити найбільш важливі аспекти досліджуваної проблеми. Одним із ключових етапів застосування цього методу стало визначення причинно-наслідкових зв'язків між економічними явищами.

Методи вивчення та систематизації фактів і практичного досвіду дали змогу структурувати великий обсяг емпіричних даних, отриманих із різних джерел, таких як наукові публікації, статистичні звіти та практичний досвід підприємств. Крім того, систематизація даних дозволила визначити прогалини в існуючих знаннях та сформулювати напрями для подальших досліджень.

Для поглиблення аналізу ми використовували статистичний аналіз, який забезпечив можливість роботи з великими масивами даних. Графічні методи стали незамінними для візуалізації отриманих результатів. Використання діаграм, графіків і схем зробило складні взаємозв'язки більш зрозумілими та доступними для інтерпретації. Прогнозування дозволило розробити сценарії розвитку досліджуваних явищ у майбутньому.

Застосування комплексного підходу до вибору методів дослідження дало змогу досягти поставлених цілей та отримати науково обґрунтовані результати. Використання економічного аналізу, порівняльного аналізу, синтезу, логічного узагальнення, статистичних і графічних методів, а також прогнозування забезпечило не лише точність і повноту аналізу, але й практичну значущість отриманих результатів. Отримані висновки та рекомендації можуть бути використані як основа для подальших досліджень, а також для прийняття управлінських рішень у різних сферах. Зазначені методи можна застосувати для аналізу інших економічних явищ, що підтверджує їхню універсальність і значущість для сучасної науки [24].

В роботі нами також було використано кластерний аналіз, а саме ієрархічний метод, який є одним із підходів для групування даних. Основне завдання кластерного аналізу полягає у розподілі досліджуваних об'єктів і характеристик на однорідні групи або кластери. Це фактично означає виконання класифікації даних та формування їхньої відповідної структури. Методи кластерного аналізу застосовуються у найрізноманітніших ситуаціях, включаючи просте групування, де класифікація базується на кількісних характеристиках або подібностях.

Важливою перевагою кластерного аналізу є здатність групувати об'єкти не лише за одним параметром, а за цілим набором характеристик. На відміну від більшості математико-статистичних методів, цей підхід не вимагає суворих обмежень на форму чи природу об'єктів, що робить його придатним для роботи з великими масивами різнорідних даних. Це особливо важливо у випадках прогнозування, де показники мають різний характер і ускладнюють застосування стандартних економетричних методів.

Кластерний аналіз дозволяє опрацьовувати значні обсяги інформації, оптимізуючи та спрощуючи великі масиви соціально-економічних даних, роблячи їх більш компактними і зрозумілими. Його значення особливо зростає під час аналізу сукупностей часових рядів, які описують економічний розвиток, наприклад, загальноекономічну чи товарну кон'юнктуру. За допомогою цього методу можна виділяти періоди зі схожими показниками та визначати групи часових рядів із подібною динамікою.

Кластерний аналіз може застосовуватися циклічно, коли дослідження тривають до досягнення необхідних результатів. Кожен цикл надає нову інформацію, яка може суттєво впливати на подальші підходи та методи роботи, що фактично створює систему зі зворотним зв'язком. Поєднання кластерного аналізу з іншими кількісними методами, наприклад, регресійним аналізом, відкриває нові можливості у соціально-економічному прогнозуванні.

Як і будь-який інший метод, кластерний аналіз має свої недоліки. Результати класифікації залежать від обраних критеріїв, а зведення даних до компактнішого вигляду може призводити до втрати унікальних характеристик окремих об'єктів через узагальнення параметрів кластерів. Також можливі випадки, коли в аналізованій сукупності відсутні значення для окремих кластерів, що може впливати на якість класифікації.

Ієрархічний кластерний аналіз будується на основі відстаней між об'єктами, що обчислюються за певними метриками. У нашій роботі ми використовували Евклідову відстань як одну з найбільш поширених метрик

для визначення схожості між об'єктами. Евклідова відстань між двома об'єктами X_i та X_j з координатами $(x_{i1}, x_{i2}, \dots, x_{ip})$ і $(x_{j1}, x_{j2}, \dots, x_{jp})$ обчислюється за формулою:

$$d_2(X_i, X_j) = [\sum_{k=1}^p (x_{ki} - x_{kj})^2]^{\frac{1}{2}}$$

Крім того, для визначення загального розсіювання об'єктів у межах кластера використовується показник суми квадратів відхилень, який можна обчислити за допомогою такої формули:

$$W = \sum_{j=1}^n (x_j - \bar{x})^2 = \sum_{j=1}^n x_j^2 - \frac{1}{n} (\sum_{j=1}^n x_j)^2$$

У нашому дослідженні було використано метод «найдалшого сусіда» (complete linkage), який визначає відстань між кластерами як відстань між двома найвіддаленішими точками з кожного кластера. Цей підхід дозволяє об'єднувати кластери, максимізуючи відстань між ними, що сприяє формуванню більш компактних і відокремлених груп об'єктів.

На завершення, застосування ієрархічного кластерного аналізу допомогло виділити основні групи об'єктів з подібними характеристиками, що стало ключовим етапом для проведення подальших висновків у нашій роботі [25].

Висновки до першого розділу

Проаналізувавши усе вище сказане, можна зробити наступні висновки:

1. Поняття економічної експансії розкриває процес, за допомогою якого держави або впливові соціальні групи забезпечують своє економічне лідерство на міжнародній арені через залучення інших суб'єктів до своєї економічної системи, часто ненасильницькими методами. Виникнення теорії економічної експансії пов'язане з ідеями Іммануїла Валлерстайна та Чарльза Кіндлебергера, а її розвиток відбувався через концепцію гегемоністської стабільності (ТГС), яка стверджує, що світовий економічний порядок стабільний, коли існує домінуюча держава, здатна забезпечувати міжнародні економічні правила.

2. Різні підходи до ТГС акцентують на ролі домінуючої держави у підтримці міжнародного економічного порядку, але по-різному оцінюють необхідність її домінування для забезпечення стабільності. Критичні погляди, зокрема ті, що спираються на роботи Грамші, розглядають економічну експансію як результат взаємодії держави та капіталістичних структур, де класові відносини впливають на світову економічну систему, формуючи сучасні ієрархічні та нерівноправні зв'язки між державами.

3. Для проведення дослідження на тему торгово-економічної експансії КНР на світових товарних ринках було визначено, що необхідно скористатися методами економічного та порівняльного аналізу, методом синтезу та логічного узагальнення, методом вивчення та систематизації фактів і практичного досвіду, а також ієрархічним методом кластерного аналізу.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СКЛАДОВИХ ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПАНСІЇ КНР НА СВІТОВИХ ТОВАРНИХ РИНКАХ

2.1. Зовнішньоторговельна складова економічної експансії КНР

Китайська Народна Республіка (КНР) протягом останніх десятиліть стала одним з найважливіших гравців на світовій економічній арені, стрімко перетворившись із країни з переважно аграрною економікою на глобального торговельного гіганта. Динаміка торгівлі КНР зі світом відображає не лише економічні досягнення країни, а й її здатність адаптуватися до мінливих умов глобальної торгівлі.

В першу чергу ми розглянемо динаміку зміни китайського експорту та імпорту. До уваги візьмемо 20 річний період, а також відсоткове відношення до ВВП та щорічну відсоткову зміну.

Таблиця 2.1

Динаміка торгівлі КНР

	Експорт, млрд дол	Відношення експорту до ВВП, %	Річний приріст експорту, %	Імпорт, млрд дол	Відношення імпорту до ВВП, %	Річний приріст імпорту, %
2004	593,3	30,3	25,8	561,2	28,7	26,5
2005	761,9	33,3	22,13	659,9	28,8	14,96
2006	968,9	35,2	21,36	791,4	28,7	16,62
2007	1 220	34,3	20,58	956,1	26,9	17,23
2008	1 430	31,1	14,69	1 132	24,6	15,54
2009	1 201	23,5	-19,07	1 005	19,7	-12,64
2010	1 577	25,9	23,84	1 396	22,9	28,01
2011	1 898	25,1	16,91	1 743	23	19,91
2012	2 048	24	7,32	1 818	21,3	4,13
2013	2 209	23	7,29	1 949	20,3	6,72
2014	2 342	22,3	5,68	1 959	18,7	0,51
2015	2 281	20,6	-2,67	1 681	15,1	-16,54
2016	2 118	18,8	-7,70	1 588	14,1	-5,86
2017	2 271	18,4	6,74	1 840	14,9	13,70
2018	2 494	17,9	8,94	2 134	15,3	13,78
2019	2 498	17,4	0,16	2 066	14,4	-3,29
2020	2 588	17,6	3,48	2 057	14	-0,44
2021	3 361	18,8	23,00	2 675	15	23,10
2022	3 593	20	6,46	2 715	15,1	1,47
2023	3 388	18,9	-6,05	2 559	14,3	-6,10

Складено автором за матеріалами [26]

За період 2004-2023 років китайський експорт зростав упродовж більшої частини досліджуваного періоду, збільшившись з 593,3 млрд доларів у 2004 році до піку в 3 593 млрд доларів у 2022 році. Водночас, відношення експорту до ВВП поступово знижувалося з 30,3% у 2004 році до 18,9% у 2023 році, свідчаючи про те, що зростання експорту супроводжувалося значним зростанням ВВП країни.

Імпорт Китаю також зростав, хоча з певними коливаннями. У 2004 році імпорт становив 561,2 млрд доларів, досягнувши 2 715 млрд доларів у 2022 році. Відношення імпорту до ВВП зменшилося з 28,7% у 2004 році до 14,3% у 2023 році [27].

У період з 2004 по 2008 рік, Китай почав активно інтегруватися у світову економіку після вступу до Світової організації торгівлі (СОТ) у 2001 році. Це стимулювало значне зростання експорту та імпорту, що було зумовлено розширенням виробничих потужностей, особливо у важкій промисловості та легкій промисловості. Основними драйверами цього зростання були залучення іноземних інвестицій, переважно з США, Японії та країн Європейського Союзу, а також сприятливі умови для виробництва товарів, таких як дешевизна робочої сили та доступність природних ресурсів.

Індустріалізація призвела до створення потужної інфраструктури для експорту, включаючи будівництво нових портів, розширення залізничної та дорожньої мережі, а також розвиток логістичних центрів. Цей період також характеризувався збільшенням імпорту сировини, напівфабрикатів та комплектуючих для підтримки зростання виробництва в країні. Завдяки цьому, імпорт сировини, зокрема металів, нафти та хімічних продуктів, зростав значними темпами, що відповідало запитам китайської економіки на той час [28].

Водночас, велика частина імпорту була спрямована на виробництво продукції, яка в подальшому експортувалася, що відображає тодішню структуру економіки Китаю, орієнтовану на експорт. Висока частка експорту у ВВП країни в цей період (понад 30%) підкреслює сильну залежність

економіки від зовнішньої торгівлі, що також було обумовлено активним розвитком галузей, орієнтованих на глобальні ринки, таких як електроніка, текстиль та автомобільна промисловість.

Після світової фінансової кризи 2008 року китайська економіка зазнала серйозного потрясіння, що призвело до зниження експорту та імпорту. Це було наслідком різкого скорочення глобального попиту на китайські товари, особливо у США та Європі, які стали центром кризи. Як результат, зменшення обсягів експорту було зумовлене, в основному, скороченням замовлень на промислову продукцію, електроніку та текстиль, що були ключовими статтями експорту Китаю [29].

Відносини між основними торговими партнерами загострилися, що також сприяло зменшенню торгівлі. Окрім цього, внутрішні проблеми, такі як зростання вартості робочої сили та енергоресурсів, додатково вплинули на зменшення конкурентоспроможності китайських товарів на світових ринках. В цей час Китай почав запроваджувати ряд стимулюючих заходів, спрямованих на підтримку економіки, включаючи масштабні інвестиції у внутрішню інфраструктуру, що дозволило частково компенсувати втрати від зниження експорту [30].

Після кризи Китай швидко відновився завдяки державним стимулам та значним інвестиціям у внутрішню інфраструктуру. Уряд запустив низку проектів, спрямованих на модернізацію інфраструктури, зокрема розвиток залізничного транспорту, будівництво нових електростанцій та розширення мережі інтернет-зв'язку. Це створило додатковий попит на імпорт енергоресурсів, будівельних матеріалів та високотехнологічного обладнання.

Водночас, відновлення експорту було обумовлено відновленням світової економіки та поверненням замовлень на китайські товари. Позитивний вплив мало також зміцнення торгових відносин з країнами Азії, Африки та Латинської Америки, які в цей період стали новими ринками збуту для китайських товарів. Китай також почав активніше диверсифікувати свій

експорт, включаючи в нього високотехнологічні товари, такі як сонячні панелі та телекомунікаційне обладнання [31].

У період з 2012 по 2014, Китай продовжував зростати, проте темпи економічного зростання дещо сповільнилися через насичення зовнішніх ринків та структурні зміни в економіці. Спостерігався перехід до нової економічної моделі, орієнтованої на внутрішнє споживання та розвиток сфери послуг. Цей перехід потребував значних зусиль у перенавчанні робочої сили, реформуванні фінансового сектору та підтримці малих і середніх підприємств.

Експорт продовжував зростати, але менш вираженими темпами, що частково відображало наслідки уповільнення глобального економічного зростання після кризи. Імпорт залишався стабільним, оскільки Китай продовжував закуповувати сировину для свого промислового виробництва, проте поступово збільшувався також імпорт товарів для споживання, таких як автомобілі, електроніка та продукти харчування, що відображало зростання середнього класу та підвищення рівня життя [32].

Період 2015-2016 характеризувався спадом у зовнішній торгівлі, що було пов'язано з уповільненням економічного зростання Китаю та глобальною економічною нестабільністю. Китай вступив у перехідний період, коли традиційні моделі зростання, що базувалися на дешевій робочій силі та масовому виробництві, вичерпували свій потенціал. У відповідь на ці виклики уряд ініціював структурні реформи, спрямовані на скорочення надмірного виробництва, зниження залежності від експорту та стимулювання внутрішнього споживання.

Однією з ключових реформ стало закриття низки неконкурентоспроможних підприємств у сталеливарній, вугільній та цементній галузях, що призвело до скорочення експорту продукції з цих секторів. Водночас Китай почав активно інвестувати в розвиток високотехнологічних галузей, таких як виробництво робототехніки, автомобілів з електродвигунами та відновлюваних джерел енергії. Це

призвело до зниження обсягів імпорту традиційних сировинних товарів та збільшення імпорту технологій та комплектуючих для нових галузей.

Після спаду 2015-2016 років китайська економіка почала поступово відновлюватися завдяки впровадженню реформ та підтримці уряду. Експорт знову почав зростати, що було обумовлено підвищенням конкурентоспроможності китайських товарів на світовому ринку, особливо у високотехнологічних секторах. Зростання експорту електроніки, машин та обладнання сприяло поверненню до позитивної динаміки [33].

Важливим чинником зростання стало зміцнення торговельних відносин з країнами, що розвиваються, зокрема в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях», яка передбачала будівництво інфраструктури та розвиток транспортних коридорів, що зв'язують Китай з Європою, Африкою та країнами Азії. Імпорт також зростав, проте значна частина імпорту була спрямована на внутрішній ринок, що відображало зростання споживчої активності в країні.

Період з 2019 по 2020 рік став одним з найбільш складних для китайської економіки через торговельну війну зі США та пандемію COVID-19. Торговельні конфлікти призвели до введення високих мит на низку китайських товарів, що негативно вплинуло на обсяги експорту, особливо в секторі високих технологій та промислової продукції. Це змусило Китай шукати нові ринки збуту та переорієнтовувати свою економіку на внутрішнє споживання.

Пандемія COVID-19 призвела до серйозних потрясінь у глобальній економіці, що зумовило зниження попиту на китайські товари та, як наслідок, падіння експорту. Проте, Китай швидко адаптувався до нових умов, розширивши виробництво медичних товарів та засобів індивідуального захисту, що частково компенсувало втрати в інших секторах. Імпорт також скоротився через зниження глобального попиту на сировину та збої в глобальних ланцюгах поставок [34].

2021 рік став роком активного відновлення економіки після пандемії, що проявилось у значному зростанні експорту та імпорту. Китай став одним з перших країн, які відновили виробництво та торгівлю після пандемії, що дало йому значну перевагу на глобальних ринках. Експорт зріс завдяки підвищеному попиту на електроніку, медичне обладнання, а також товари для дому та дистанційної роботи.

Водночас імпорт зріс завдяки відновленню внутрішнього попиту на сировину та напівфабрикати, необхідні для підтримання високих темпів виробництва. Зростання імпорту також відображало підвищення попиту на споживчі товари серед китайських громадян, що стало наслідком підвищення рівня життя та зростання середнього класу.

У 2022 році китайська економіка зіткнулася з новими викликами, такими як уповільнення глобального економічного зростання, інфляція, геополітична напруженість та постійні проблеми в ланцюгах постачання. Це призвело до зниження темпів зростання експорту та імпорту, що відображало загальне зниження попиту на китайські товари та сировину.

Загострення відносин зі США та Європою, а також посилення регуляторного тиску на китайські компанії з боку західних країн, зокрема в галузі високих технологій, призвело до скорочення експорту в ці регіони. Це змусило Китай активніше шукати нові ринки збуту в країнах, що розвиваються, проте їхні обсяги торгівлі не могли повністю компенсувати втрати на традиційних ринках.

Водночас, внутрішня економіка Китаю також стикається з низкою викликів, таких як старіння населення, зростання заборгованості та нерівномірний розвиток регіонів. Це обмежує потенціал зростання імпорту, особливо споживчих товарів, що впливає на загальну динаміку зовнішньої торгівлі [33].

Розглянемо основні товарні групи, які складають більшу частину китайського експорту.

Таблиця 2.2

Товарна структура експорту КНР

Група товарів	Експорт у 2023 році, млрд дол	Відсоток від загального експорту, %
Всі продукти	3 388	100
Електричні машини та обладнання, їх частини; звукозаписна та звуковідтворювальна апаратура, апаратура для запису та відтворення телевізійного зображення та звуку, їх частини та приладдя	899	26,5
Реактори ядерні, котли, обладнання та механічні пристрої; їх частини	512	15,11
Засоби наземного транспорту, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, та їх частини та приладдя	192,6	5,68
Пластмаси та вироби з них	132,4	3,9
Меблі; постіль, матраци, основи матрацні, дивані подушки та аналогічні набивні приналежності меблів; лампи та освітлювальне обладнання, не включені до інших угруповань; світлові вивіски, світлові таблички з ім'ям або назвою або адресою та аналогічні вироби; збірні будівельні конструкції	121	3,57
Вироби із чорних металів	97,9	2,88
Іграшки, ігри та спортивний інвентар; їх частини та приладдя	89	2,62
Предмети одягу та приладдя до одягу, трикотажні машинного або ручного в'язання	83	2,44
Органічні хімічні сполуки	77,9	2,29
Інші	1 186	35,01

Складено автором за матеріалами [26]

В аналізі товарних груп, які складають більшу частину китайського експорту, можна виділити кілька ключових аспектів, що пояснюють обсяг і характер цих поставок. Китай продовжує бути світовим лідером у виробництві електроніки завдяки значним інвестиціям у технології та інновації. Це дозволяє китайським компаніям, таким як Huawei та Xiaomi, конкурувати на глобальному ринку електроніки та телекомунікацій [35].

Другим за величиною сегментом є експорт ядерних реакторів, котлів і механічних пристроїв, що відображає зростання китайської експертності в енергетичних технологіях і великий попит на китайське обладнання для атомних електростанцій і енергетичних проектів по всьому світу. Важливо зазначити, що Китай активно розвиває інфраструктурні проекти за кордоном,

що також підкріплює його позиції у цьому секторі. Конкретним прикладом є будівництво порту в Гамбії, яке реалізується в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях». Китайська компанія China Harbour Engineering Company (CHEC) розпочала проект з модернізації та розширення порту в столиці Гамбії, Банжулі. Це включає нові причали і сучасну інфраструктуру для обробки вантажів, що покращить торговельні можливості Гамбії і забезпечить Китай нові торговельні маршрути в Західній Африці [36].

Незважаючи на невелику частку, Китай став другим за величиною експортером автомобілів у світі після США, що підкреслює значний розвиток цього сектору. Китай домінує в виробництві та постачанні пластмасових товарів на глобальному ринку завдяки конкурентним цінам та великому виробничому потенціалу.

КНР також є основним постачальником меблів на міжнародні ринки завдяки масштабам виробництва і низьким витратам. Китай продовжує бути основним постачальником іграшок завдяки розвиненій виробничій базі і низьким витратам. Предмети одягу та приладдя до одягу мають незначну частку в загальному експорті, демонструючи, що Китай поступово переходить до більш технологічних товарів. Зростає вплив Китаю на глобальному ринку хімічних продуктів завдяки значним інвестиціям у хімічну промисловість і нові продукти.

Таким чином, Китай продовжує домінувати на світовому ринку в низці ключових сегментів завдяки своїм великим виробничим потужностям, інноваційним технологіям та конкурентоспроможним цінам [37].

Розглянемо основні товарні групи, які складають більшу частину китайського імпорту.

Таблиця 2.3

Товарна структура імпорту КНР

Група товарів	Імпорт у 2023 році, млрд дол	Відсоток від загального імпорту, %
Всі продукти	2 559	100
Електричні машини та обладнання, їх частини; звукозаписна та звуковідтворювальна апаратура, апаратура для запису та відтворення телевізійного зображення та звуку, їх частини та приладдя	550,3	21,5
Паливо мінеральне, нафту та продукти їх перегонки; бітумінозні речовини; воски мінеральні	514,4	20,1
Руди, шлак і зола	237,8	9,29
Реактори ядерні, котли, обладнання та механічні пристрої; їх частини	197,7	7,72
Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння, дорогоцінні метали, метали, плаковані дорогоцінними металами, та вироби з них; біжутерія; монети	114,2	4,46
Інструменти та апарати оптичні, фотографічні, кінематографічні, вимірювальні, контрольні, прецизійні, медичні чи хірургічні; їх частини та приладдя	77,7	3,03
Засоби наземного транспорту, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, та їх частини та приладдя	70,7	2,76
Олійне насіння та плоди; інше насіння, плоди та зерно; лікарські рослини та рослини для технічних цілей; солома та фураж	69,7	2,72
Мідь та вироби з неї	62,8	2,45
Інше	663,7	25,97

Складено автором за матеріалами [26]

Аналіз основних товарних груп, які складають більшу частину китайського імпорту у 2023 році, демонструє ключові аспекти китайської економіки та її залежностей. Китай імпортує значні обсяги товарів, що відображає як його потреби в ресурсах для підтримки економічного зростання, так і його роль у глобальних ланцюгах постачання.

Імпорт електричних машин та обладнання підкреслює величезний попит Китаю на передові технології та компоненти для електроніки, які є критично важливими для розвитку його технологічного сектору та виробництва високотехнологічних товарів. Китай використовує ці імпортовані технології

для підтримки свого масштабного виробництва електроніки, що включає смартфони, комп'ютери та інші електронні пристрої. Цікаво, що цей високий обсяг імпорту свідчить про роль Китаю як важливого споживача інноваційних технологій для підтримки та розширення власної технологічної бази [38].

Паливо мінеральне, нафту та продукти їх перегонки відображає залежність Китаю від імпортованих енергетичних ресурсів для забезпечення своїх енергетичних потреб та підтримки економічного зростання. Китай є найбільшим імпортером нафти в світі, що підкреслює його стратегічну залежність від зовнішніх джерел енергії [39].

Імпорт руд, шлаків і зол вказує на потребу Китаю в сировині для його промислових і виробничих процесів. Це важливо для китайського будівельного і металургійного секторів, які використовують ці матеріали для виробництва сталі, алюмінію та інших металевих виробів. Відзначимо, що Китай є ключовим споживачем руд у глобальному масштабі, що забезпечує його промислові потреби.

Імпорт реакторів ядерних, котлів, обладнання та механічних пристроїв становить свідчить про потребу Китаю в спеціалізованому обладнанні для модернізації та розширення своїх промислових потужностей, а також для розвитку інфраструктури. Розширення імпорту таких технологій підтверджує, що Китай активно впроваджує новітні технології в своєму промисловому секторі [40].

Імпорт перлів природних або культивованих, дорогоцінного або напівдорогоцінного каміння демонструє роль Китаю як великого споживача дорогоцінностей, які використовуються як в ювелірній промисловості, так і в інвестиціях. Інтерес Китаю до таких товарів також відображає його споживацькі та інвестиційні вподобання.

Імпорт інструментів та апаратів оптичних, медичних є важливими для розвитку медичних технологій та науки. Розширення імпорту таких товарів підтверджує прагнення Китаю вдосконалювати свої медичні та наукові технології.

Хоча частка імпорту транспортних засобів є відносно невеликою, Китай активно імплементує іноземні технології для покращення своєї транспортної інфраструктури. Це підкреслює важливість імпорту таких товарів для розвитку внутрішньої інфраструктури Китаю [41].

Імпорт олійного насіння, плодів та зерна свідчить про потреби Китаю в агропродовольчих ресурсах для забезпечення продовольчої безпеки та підтримки аграрного сектору. Китай активно імплементує сільськогосподарські ресурси для підтримки власного аграрного виробництва.

Мідь є ключовим матеріалом для електричної та електронної промисловості, що підкреслює роль Китаю як великого споживача металевих ресурсів.

Загалом, таблиця показує, що Китай продовжує активно імплементувати ресурси, необхідні для підтримки та розширення своєї промислової бази, технологічних інновацій та енергетичної безпеки [42].

Аналіз товарних груп, що присутні як в експорті, так і в імпорті Китаю, демонструє ключові аспекти економічної структури та комерційних стратегій країни. Електричні машини та обладнання, включаючи звукозаписну та звуковідтворювальну апаратуру, складають найбільшу частку як в експорті (26,5%), так і в імпорті (21,5%). Це свідчить про те, що Китай є важливим виробником електронних компонентів, одночасно імпортуючи специфічні або високотехнологічні компоненти для підтримки та вдосконалення власного виробництва. Країна активно інтегрована в глобальний ланцюг постачання, постачаючи і отримуючи ключові технології.

Що стосується ядерних реакторів, котлів, обладнання та механічних пристроїв, то цей сегмент складає 15,11% експорту та 7,72% імпорту. Китай активно постачає такі продукти, демонструючи розвинену промисловість у цих сферах, але також імплементує частину такого обладнання. Це може бути пов'язано з прагненням до модернізації та вдосконалення технологічної бази, а також з необхідністю впровадження новітніх технологій для підтримки внутрішньої інфраструктури.

Засоби наземного транспорту складають 5,68% експорту і 2,76% імпорту. Китай експортує більше засобів наземного транспорту, ніж імплементує, що вказує на значний розвиток і конкурентоспроможність китайського автомобільного сектора. Імпорт у цій категорії є меншим, що підтверджує наявність достатніх внутрішніх виробничих потужностей і здатність забезпечувати свої потреби в транспорті, а також утримувати конкурентоспроможні ціни на міжнародному ринку [43].

Загалом, ці категорії товарів ілюструють важливі аспекти економічної стратегії Китаю. Країна активно займається як експортом, так і імпортом у цих сферах, демонструючи інтегрованість у глобальний ринок і здатність забезпечувати технологічну та виробничу самодостатність.

Таблиця 2.4

Основні торговельні партнери КНР, 2023 рік

Експорт			Імпорт		
Країна	Об'єм експорту, млрд дол	Відсоток від загального експорту, %	Країна	Об'єм імпорту, млрд дол	Відсоток від загального імпорту, %
США	502	14,8	Тайвань	199,5	7,80
Гонконг	276,4	8,15	США	166	6,49
Японія	157,5	4,64	Республіка Корея	162,2	6,34
Республіка Корея	147,2	4,34	Японія	160,5	6,27
В'єтнам	138,2	4	Австралія	155,5	6,08
Індія	117,8	3,47	Росія	128,4	5,02
Росія	111	3,27	Бразилія	122,4	4,78
Німеччина	100,6	2,96	Німеччина	106,2	4,15
Нідерланди	100,2	2,95	Китай (ре-імпорт)	104,8	4,10
Малайзія	88	2,59	Малайзія	102,5	4,01

Складено автором за матеріалами [26]

США залишаються найбільшим торговельним партнером Китаю, складаючи, що вказує на значний обсяг товарообігу між країнами, що може бути зумовлено великою потребою американського ринку в китайських товарах, таких як електроніка, промислові вироби та споживчі продукти. Водночас, США імплементують імпорт з Китаю лише на рівні 6,49%, що може свідчити про складні торговельні відносини з елементами торговельних

бар'єрів, таких як тарифи та регуляторні обмеження. Споживчий попит в США на китайські товари може бути високим, проте політичні та економічні фактори можуть стримувати зростання цього показника.

Гонконг є важливим торговельним партнером Китаю, що обумовлено особливим статусом Гонконгу як міжнародного фінансового та торгового хаба, через який часто проходять транзитні поставки товарів з материкового Китаю. Незважаючи на його частку у китайському експорті, Гонконг має менший вплив на імпорт Китаю, що підтверджує його роль як посередника у міжнародній торгівлі.

Японія і Республіка Корея мають значну роль у обох категоріях: експорті та імпорті. Японія демонструє наявні глибокі економічні зв'язки між країнами в сферах технологій, автомобільної промисловості та промислових матеріалів. Республіка Корея також займає важливу позицію, демонструючи тісну інтеграцію у глобальні технологічні ланцюги.

В'єтнам, Індія, Німеччина, Нідерланди і Малайзія також є значними торговельними партнерами. В'єтнам і Індія мають менші частки у китайському експорті, але їх роль в імпорті також важлива, як і роль Німеччини та Нідерландів у двосторонніх торгівельних відносинах. Малайзія, зі своєю часткою у китайському експорті та в імпорті, підтверджує свою значимість у торгівлі сировинними матеріалами та технологіями.

Тайвань, хоча і є об'єктом конфлікту з Китаєм, залишається значним партнером, що пов'язано з його роллю як важливого постачальника високих технологій та електронних компонентів, необхідних для китайської промисловості. Тайвань є критичним гравцем у глобальному ланцюгу постачання чіпів та іншої електроніки, що підкреслює його важливість, незважаючи на політичні та дипломатичні напруження.

Нарешті, Китай сам є значним партнером у своїй торгівлі, що може бути результатом реімпорту, де Китай імплементує продукцію, яку спочатку експортує, щоб потім переробити або використовувати в якості сировини для подальшого виробництва [37]

Для того, щоб розуміти наскільки ефективною являється економічна експансія завдяки експорту, недостатньо розглянути лише суму експорту до різних країн світу. Ми маємо розуміти скільки зусиль докладає уряд КНР, щоб поширити свій вплив на ту, чи іншу частину земної кулі. Тому доцільно буде підрахувати, який саме відсоток від загального експорту Китаю належить тому, чи іншому регіону.

З метою визначення ступеню прояву торгово-економічної експансії КНР в різних регіонах світу ми розглядаємо 204 країни розподіливши їх на 20 груп за географічним признаком (див додаток А). Розглянемо детально Африканський континент.

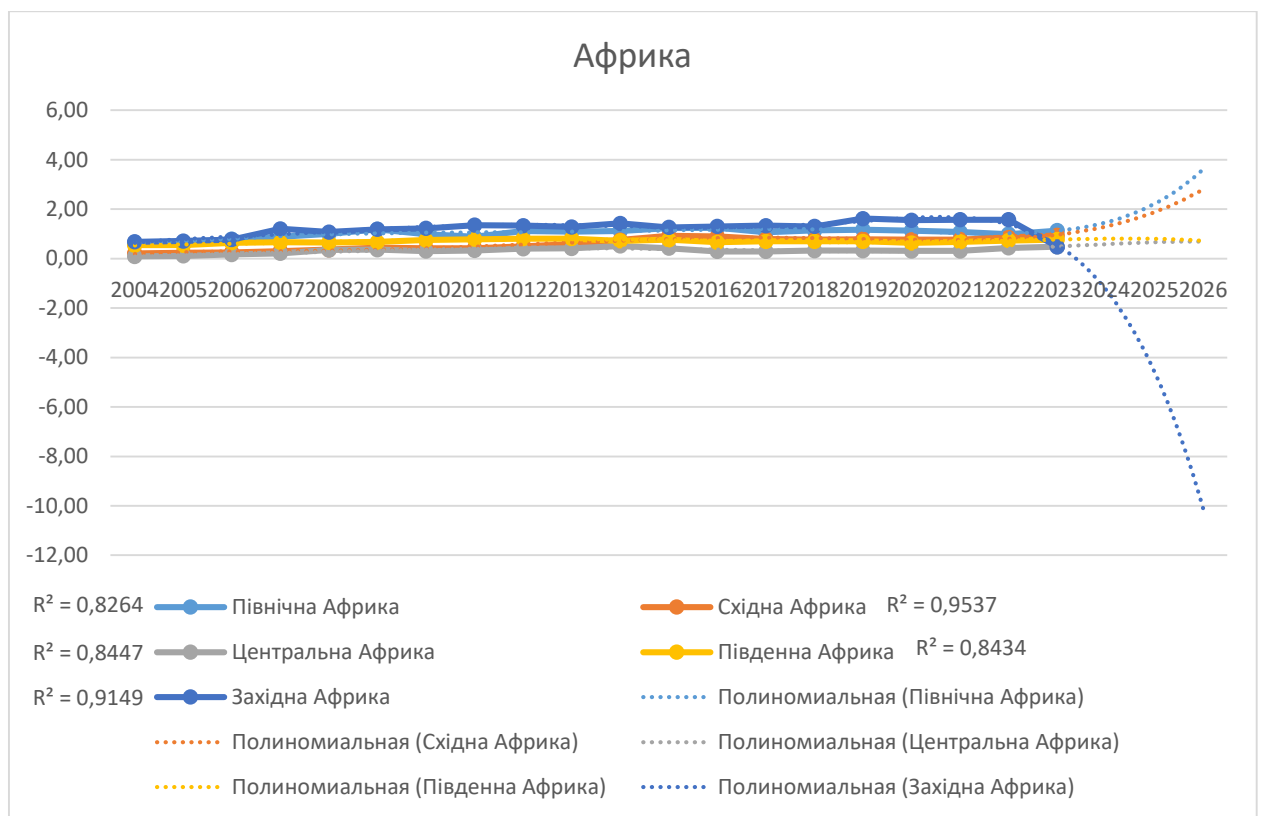

Рис 2.1 Частка країн Африки в загальному експорті Китаю

Складено автором за матеріалами [26]

Зростання або падіння частки експорту Китаю до різних регіонів Африки може бути обумовлене кількома факторами. Північна Африка демонструвала зростання до 2018 року завдяки своїй стратегічній важливості для Китаю через близькість до Європи та значний економічний потенціал. Інвестиції в інфраструктурні проекти, зокрема в енергетику та будівництво,

сприяли збільшенню китайського експорту. Однак стагнація або падіння після 2018 року може бути пов'язана з політичною нестабільністю в деяких країнах регіону, а також із посиленням конкуренції з боку європейських та американських компаній, що зменшило попит на китайську продукцію.

Східна Африка демонструє стабільне зростання частки експорту завдяки активному залученню Китаю до великих інфраструктурних проєктів, таких як будівництво залізниць, портів та електростанцій. Ці проєкти створюють постійний попит на китайські товари. Крім того, Східна Африка є однією з ключових точок для китайської ініціативи «Один пояс, один шлях», що забезпечує постійний потік інвестицій і товарів.

Південна Африка також демонструє стабільне зростання експорту, оскільки цей регіон є одним з найрозвиненіших в Африці, з високим попитом на споживчі товари, техніку та інфраструктурні матеріали, які Китай активно постачає. Південна Африка є важливим торговельним партнером Китаю завдяки її багатим природним ресурсам, що забезпечує двосторонню торгівлю.

Центральна Африка показує повільне зростання частки експорту через численні виклики, такі як політична нестабільність, корупція та слабка інфраструктура, що обмежує економічний розвиток і, відповідно, попит на китайські товари. Однак поступове зростання все ж відбувається завдяки інвестиціям у видобувні галузі, де Китай активно бере участь.

Західна Африка, навпаки, демонструє зниження частки експорту, що може бути пов'язане з економічними проблемами в деяких країнах регіону, такими як Нігерія, яка переживає труднощі через нестабільні ціни на нафту. Конкуренція з боку європейських та американських компаній також могла сприяти зменшенню китайської присутності в цьому регіоні.

В цілому Африка є важливим регіоном для Китаю. З одного боку, Африка має значний потенціал у вигляді природних ресурсів, таких як нафта, мінерали та метали, що є ключовими для промислового виробництва в Китаї. З іншого боку, Африка є зростаючим ринком для китайських товарів, особливо в контексті економічного зростання на континенті. Китай активно інвестує в

Африку, фінансуючи інфраструктурні проекти, зокрема, за ініціативою «Один пояс, один шлях». За останні роки Китай виділив мільярди доларів на розвиток інфраструктури в Африці, будуючи дороги, залізниці, електростанції та інші об'єкти, що підвищує взаємозалежність між Китаєм і країнами Африки. Згідно з деякими оцінками, тільки за останнє десятиліття Китай інвестував понад 150 мільярдів доларів у проекти на африканському континенті. Ця активна економічна політика пояснює важливість Африки для Китаю як стратегічного партнера, що забезпечує доступ до ресурсів і нових ринків збуту для китайської продукції [44; 45].

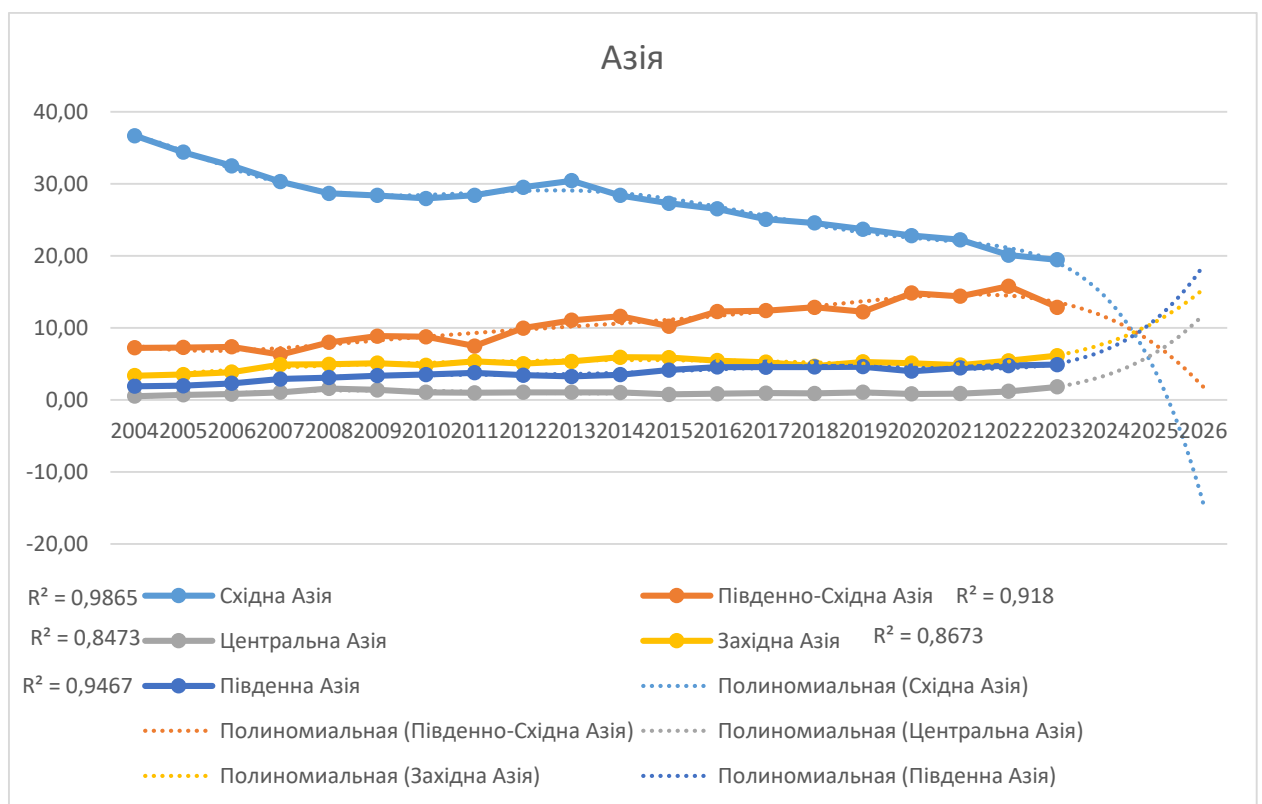

Рис 2.2 Частка країн Азії в загальному експорті Китаю

Складено автором за матеріалами [26]

З графіку, що демонструє частку різних регіонів Азії в експорті Китаю, можна виявити кілька цікавих тенденцій і причин для зростання або падіння частки кожного з цих регіонів.

Східна Азія показує тривалий спад у частці експорту з Китаю, що може бути обумовлено кількома факторами. Один із ключових чинників полягає в тому, що основні торговельні партнери Китаю в цьому регіоні, такі як Японія

та Південна Корея, зазнають певного уповільнення економічного зростання. Крім того, в цих країнах зміцнюється виробничий потенціал, що зменшує залежність від китайського імпорту. Іншим важливим чинником є переміщення китайського виробництва в країни з нижчими витратами, такі як В'єтнам, що зменшує експортні обсяги зі Східної Азії.

Південно-Східна Азія демонструє зростання частки в китайському експорті. Це зростання може бути пояснене активізацією регіональної економічної інтеграції в межах АСЕАН (Асоціація держав Південно-Східної Азії), що сприяє збільшенню торгівлі між Китаєм та цим регіоном. Крім того, Китай активно інвестує в країни Південно-Східної Азії через ініціативу «Один пояс, один шлях», що також сприяє збільшенню експорту. За різними оцінками, Китай вклав в цей регіон понад 150 мільярдів доларів у рамках різних інфраструктурних проектів, таких як будівництво залізниць, портів та промислових парків. Цей регіон також виграє від переміщення частини китайського виробництва, що створює додатковий попит на матеріали та обладнання з Китаю.

Центральна Азія показує повільне, але стабільне зростання частки китайського експорту. Це може бути пов'язано з геополітичною важливістю регіону для Китаю та його роллю у ініціативі «Один пояс, один шлях». Китай активно інвестує в інфраструктуру та енергетику в Центральній Азії, що підвищує попит на китайські товари та послуги. Загальна сума інвестицій Китаю в регіон перевищує 50 мільярдів доларів, включаючи будівництво нафтогазопроводів, залізниць і доріг, що забезпечують торговельний зв'язок між Китаєм та Європою.

Західна Азія демонструє стабільне зростання частки експорту з Китаю. Цей регіон є важливим для Китаю через його енергетичні ресурси та стратегічне розташування. Китай активно розширює свою присутність у Західній Азії через інвестиції в інфраструктуру та енергетику, що сприяє зростанню торговельних зв'язків. Зокрема, країни Перської затоки є важливими партнерами Китаю у постачанні нафти, що підкріплює

двосторонню торгівлю. В рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» Китай інвестував понад 70 мільярдів доларів у будівництво портів, індустріальних зон і енергетичної інфраструктури в цьому регіоні.

Південна Азія також демонструє стабільне зростання частки китайського експорту, головним чином завдяки інтенсивному розвитку економічних зв'язків з Індією та Пакистаном. Китай інвестує в інфраструктурні проекти в цьому регіоні, такі як порти, дороги та залізниці, що створює постійний попит на китайські товари. Крім того, індустріалізація та зростаючий споживчий ринок у Південній Азії сприяють збільшенню обсягів китайського експорту. На цей регіон Китай витратив близько 60 мільярдів доларів, фінансуючи такі масштабні проекти, як Китайсько-Пакистанський економічний коридор (СРЕС), що включає будівництво доріг, енергетичних об'єктів та спеціальних економічних зон.

В цілому Азія залишається надзвичайно важливим регіоном для китайського експорту, хоча структура торговельних відносин змінюється з часом. Зміна часток різних регіонів може бути пов'язана з економічними змінами, геополітичними факторами та інвестиційною активністю Китаю в межах ініціативи «Один пояс, один шлях». Китай продовжує бути найбільшим економічним гравцем у регіоні, використовуючи свої ресурси та інвестиції для зміцнення позицій у ключових економічних зонах. Це особливо важливо в контексті регіональних інтеграційних процесів і створення нових економічних коридорів, які сприяють зміцненню торговельних зв'язків [46; 47].

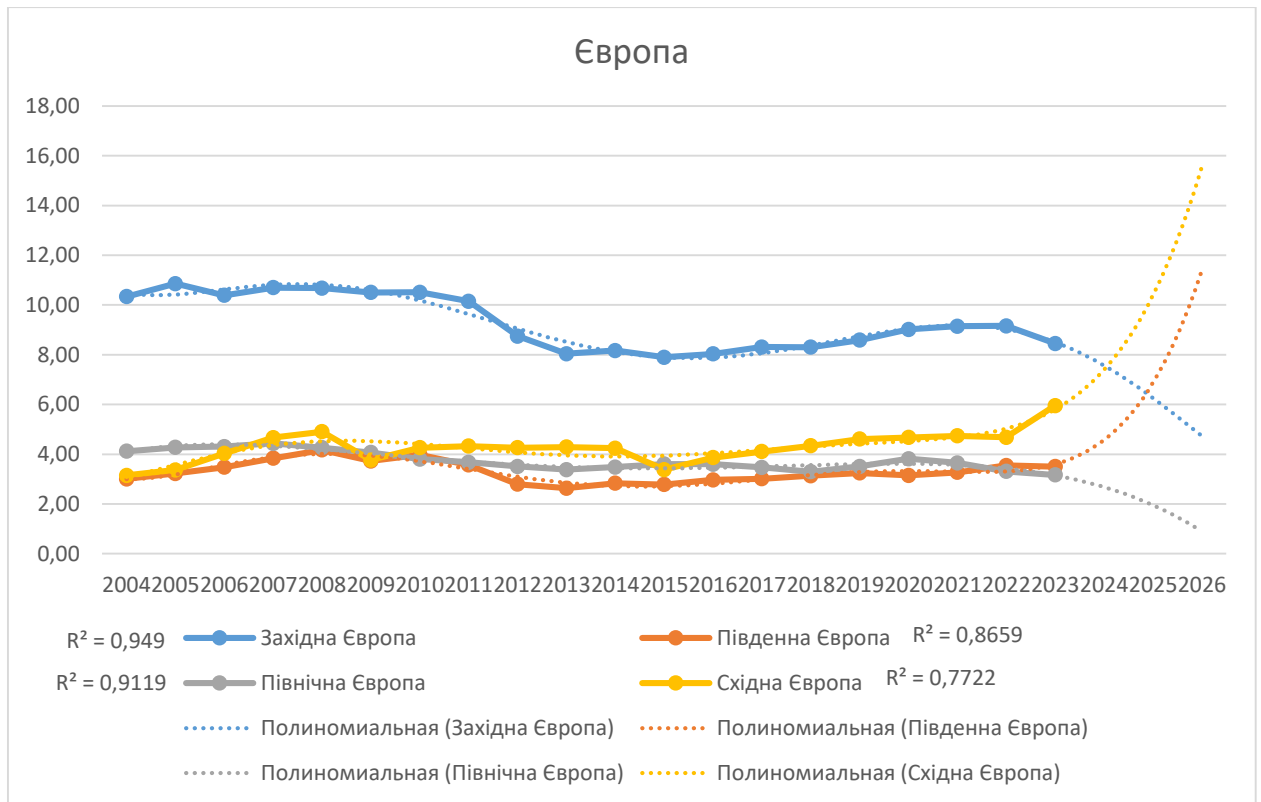

Рис 2.3 Частка країн Європи в загальному експорті Китаю

Складено автором за матеріалами [26]

Аналізуючи графік, який показує частку різних регіонів Європи в експорті Китаю, можна зробити кілька важливих висновків щодо торговельних відносин між Китаєм і Європою, а також їхніх причин.

Західна Європа демонструє стабільно високу частку в китайському експорті, хоча з деяким спадом після 2010 року. Це може бути пов'язано з економічною кризою в Європі, яка почалася в 2008 році і мала довгострокові наслідки для економік цього регіону. Водночас, Західна Європа залишається одним із головних торговельних партнерів Китаю завдяки своїм великим ринкам збуту та високій купівельній спроможності. Китай активно інвестує в інфраструктурні проекти в Західній Європі, включаючи придбання портів, будівництво швидкісних залізниць та інвестування в технологічні компанії. На ці проекти Китай витратив понад 80 мільярдів доларів за останнє десятиліття, що підтверджує важливість цього регіону для китайської зовнішньої торгівлі.

Південна Європа показує незначне, але стійке зростання частки експорту. Це може бути пов'язано з тим, що цей регіон став ключовою

частиною ініціативи «Один пояс, один шлях». Наприклад, Китай інвестував значні кошти в грецький порт Пірей, який став важливим логістичним вузлом для товарів з Азії до Європи. Крім того, Італія та Іспанія розвивають свої зв'язки з Китаєм у сфері інфраструктури та енергетики. Загальна сума китайських інвестицій у Південну Європу перевищує 40 мільярдів доларів, що сприяє збільшенню обсягів експорту в цей регіон [48].

Північна Європа зберігає відносно стабільну частку китайського експорту, що можна пояснити високим рівнем економічного розвитку країн цього регіону і традиційно сильними торговельними зв'язками з Китаєм. Країни Північної Європи, такі як Німеччина, Швеція та Данія, є важливими споживачами китайських технологічних продуктів, а також сировини для своїх виробництв. Крім того, ці країни є інноваційними лідерами, що робить їх важливими партнерами для Китаю у сфері високих технологій. Китай інвестує в цей регіон значні кошти в технологічний сектор і логістику, зокрема через партнерства з європейськими компаніями та створення спільних підприємств.

Східна Європа демонструє стабільне зростання частки китайського експорту, особливо після 2015 року. Це може бути обумовлено активним залученням країн Східної Європи до ініціативи «Один пояс, один шлях». Китай бачить цей регіон як важливий транзитний коридор для своїх товарів до Західної Європи. Наприклад, Польща, Угорщина та Чехія отримують значні інвестиції у свої транспортні інфраструктури, що сприяє збільшенню обсягів торгівлі. Загальні інвестиції Китаю у Східну Європу становлять близько 25 мільярдів доларів, зокрема в інфраструктуру, енергетику та промисловість.

В цілому Європа залишається ключовим регіоном для китайського експорту, хоча структура торговельних зв'язків поступово змінюється. Західна Європа, як і раніше, займає найбільшу частку, але роль інших регіонів, особливо Східної та Південної Європи, зростає завдяки активній інвестиційній діяльності Китаю та реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях». Китай продовжує активно інвестувати в інфраструктурні та економічні проекти по

всій Європі, що сприяє зміцненню його торговельних позицій у цьому важливому для нього регіоні [49].

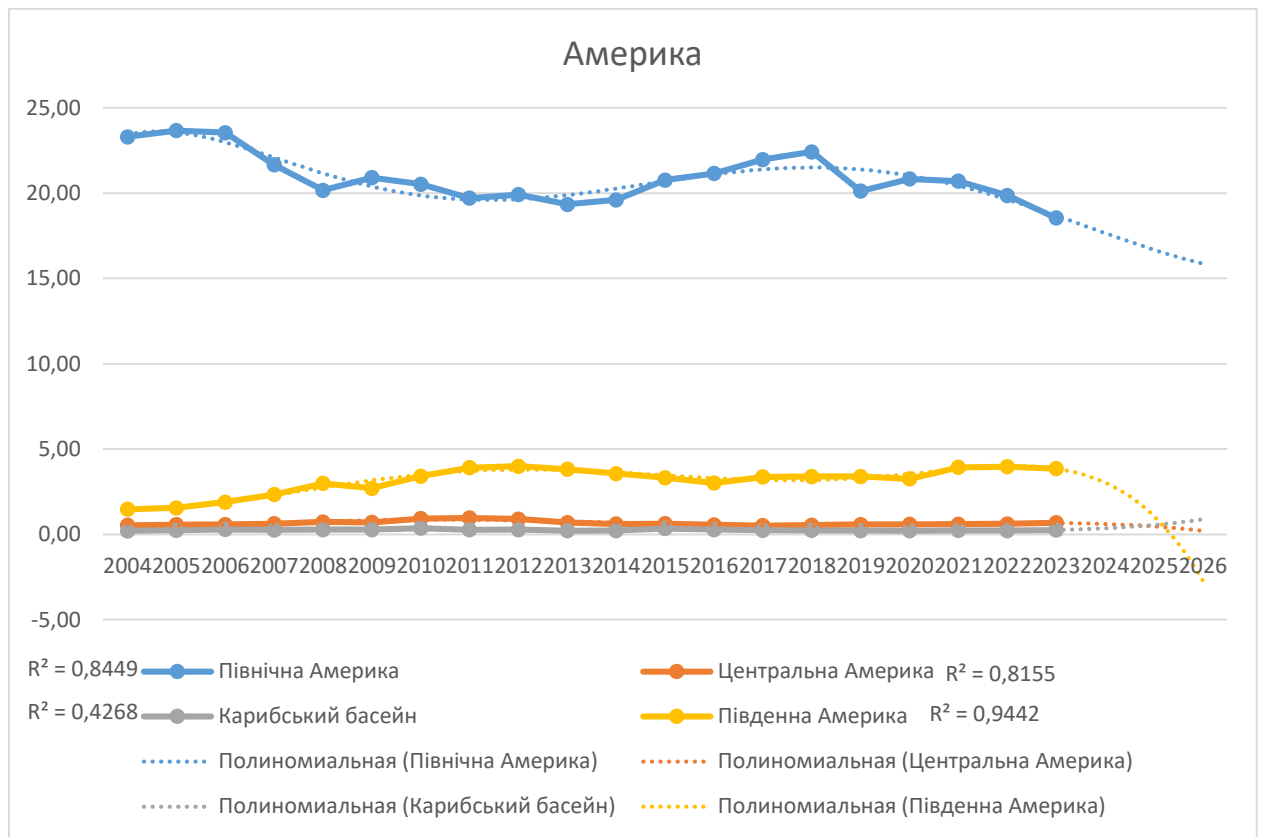

Рис 2.4 Частка країн Америки в загальному експорті Китаю

Складено автором за матеріалами [26]

Північна Америка демонструє поступовий спад у частці китайського імпорту, що пов'язано з кількома чинниками. Один із найважливіших – це торгова війна між США і Китаєм, яка розпочалася у 2018 році. Під час цього конфлікту США ввели мита на китайські товари на суму близько \$370 мільярдів, причому ставки мит були підвищені на 10-25%. Це зробило китайські товари дорожчими і менш конкурентоспроможними на американському ринку. Як наслідок, бізнес почав шукати альтернативи, що й призвело до скорочення частки китайських товарів у загальному імпорті. Очікується, що у майбутньому ця тенденція збережеться через продовження політики США щодо зменшення залежності від Китаю, зокрема через стратегії «friend-shoring» та інвестиції в національне виробництво.

Центральна Америка показує повільне, але стабільне зростання частки китайських товарів у загальному імпорті. Зростання частки пояснюється

активною інвестиційною політикою Китаю в інфраструктурні проекти регіону. Наприклад, Китай інвестував у будівництво портів, доріг та залізниць, що зміцнило його економічну присутність у регіоні. Хоча загальна частка залишається відносно невеликою, зростання може продовжуватися через потребу регіону в іноземних інвестиціях та розвитку торговельних відносин із Китаєм.

Карибський басейн демонструє стабільну частку китайського імпорту, що трохи зросла за останні роки. Китай, через ініціативу «Один пояс, один шлях», також активно інвестує в Карибський регіон, особливо в такі країни, як Ямайка, де фінансування від китайських банків перевищує \$2 мільярди. Такі проекти створюють економічну залежність і можуть сприяти подальшому зростанню частки китайських товарів у регіоні.

Південна Америка демонструє стійке зростання частки китайських товарів до 2021 року. Це пов'язано з тим, що Китай став найбільшим торговельним партнером для багатьох країн регіону. Наприклад, Китай є найбільшим ринком для бразильської сої та залізної руди. Китай також активно інвестує в галузі видобутку корисних копалин та інфраструктури в країнах Південної Америки, таких як Аргентина і Перу. У 2020 році китайські інвестиції в регіон досягли понад \$17 мільярдів. Очікується, що частка китайських товарів може залишатися на високому рівні, хоча певна стабілізація свідчить про досягнення певної межі [50].

Рис 2.5 Частка країн Австралії, Нової Зеландії та Океанії в загальному експорті Китаю

Складено автором за матеріалами [26]

Графік, що ілюструє частку китайських товарів у загальному імпорті регіонів Австралія і Нова Зеландія та Острови Тихого Океану, демонструє чіткі відмінності в економічній взаємодії цих регіонів з Китаєм. У регіоні Австралія і Нова Зеландія спостерігається стабільне зростання частки китайських товарів з 2004 року. Якщо на початку періоду цей показник становив близько 1,5%, то до 2023 року він зріс до понад 2,5%. Така тенденція відображає посилення торговельно-економічних зв'язків між Китаєм та цими країнами, яке було значно підкріплене підписанням угод про вільну торгівлю, зокрема між Китаєм та Австралією у 2015 році. Китай інвестує в різноманітні галузі, зокрема енергетику, природні ресурси та сільське господарство, що також підсилює імпорт китайських товарів. Окрім того, КНР стає основним споживачем австралійської продукції, що ще більше зміцнює їхні економічні зв'язки. Тренд на зростання прогнозується й надалі, враховуючи стратегічний інтерес Китаю до ресурсів Австралії та Нової Зеландії.

Острови Тихого Океану мають дещо іншу динаміку. Зростання частки китайських товарів відбувається повільніше, але також стабільно. Якщо на початку періоду частка китайського імпорту становила менше ніж 1%, то до 2023 року вона піднялась до близько 0,6%. Це зростання є результатом активної політики Китаю в регіоні, спрямованої на посилення економічної та політичної присутності. Китай реалізує численні інфраструктурні проекти, включаючи будівництво доріг, портів та енергетичних об'єктів на островах Тихого Океану, що частково фінансуються через кредити і гранти. Такий підхід збільшує економічну залежність цих країн від Китаю, водночас надаючи Китаю стратегічний вплив у Тихоокеанському регіоні. Проте, слід зазначити, що розвиток торговельних зв'язків обмежується розміром економік острівних держав і їхньою сильною залежністю від партнерів, таких як Австралія та Нова Зеландія. Попри це, очікується, що частка китайських товарів у цьому регіоні продовжить поступово зростати у найближчі роки, з огляду на стратегічні інтереси Китаю в регіоні [51; 52; 53].

Щоб побачити, наскільки сильно регіони світу стали залежними від товарів з Китаю, ми розробили таблицю в якій зазначено відсоток китайських товарів в загальному імпорті регіонів світі (див. Додаток Б).

Аналізуючи представлені дані щодо частки китайських товарів у загальному імпорті різних регіонів світу, можна зробити декілька важливих висновків та припущень щодо причин цих змін і прогнозів на майбутнє.

Північна Африка демонструє зростання частки китайських товарів у своєму імпорті, особливо після 2012 року. Це зростання можна пояснити активною економічною експансією Китаю в регіоні через ініціативу «Один пояс, один шлях», яка включає інвестиції в інфраструктуру, такі як будівництво доріг, портів і залізниць. Країни Північної Африки все більше орієнтуються на Китай як на постачальника недорогих товарів та технологій, що дозволяє їм забезпечити стабільний економічний розвиток. Прогноз на майбутнє передбачає подальше зростання частки китайських товарів у регіоні, оскільки Китай продовжуватиме інвестувати в інфраструктурні проекти.

Східна Африка демонструє ще більше зростання частки китайського імпорту, що досягає понад 30% у 2023 році. Це зростання відображає високий рівень залежності цього регіону від китайських товарів, особливо в контексті інфраструктурних та енергетичних проектів. Китай є ключовим інвестором у будівництво залізниць, доріг і портів у Східній Африці, що сприяє збільшенню торгівлі та експорту китайських товарів. У майбутньому очікується подальше збільшення цієї залежності, оскільки Китай продовжує активно просувати свої проекти в регіоні.

Центральна Африка демонструє найзначніше зростання частки китайських товарів у своєму імпорті, що досягає 38% у 2023 році. Це пов'язано з величезними інвестиціями Китаю в видобувну галузь та інфраструктурні проекти в регіоні. Китай забезпечує поставки обладнання та матеріалів для будівництва доріг, залізниць та електростанцій, що підсилює його економічний вплив. У майбутньому очікується подальше зростання цієї тенденції, оскільки Китай прагне зміцнити свої позиції в Африці через довгострокові контракти та інвестиції.

Південна Африка також демонструє зростання частки китайського імпорту, хоча темпи зростання дещо повільніші порівняно з іншими регіонами Африки. Це можна пояснити тим, що Південна Африка вже має досить розвинену економіку та інфраструктуру, яка дозволяє їй бути менш залежною від імпорту. Однак Китай залишається важливим торговельним партнером завдяки поставкам промислового обладнання, електроніки та споживчих товарів. Прогноз на майбутнє передбачає стабільне зростання, зважаючи на подальшу економічну інтеграцію з Китаєм.

Західна Африка демонструє різке зростання частки китайських товарів до 2019 року, коли цей показник досяг 44%. Однак у 2023 році спостерігається значний спад, що може бути пов'язано з економічними кризами або політичними змінами в регіоні. Китай активно інвестував у видобувну галузь та інфраструктурні проекти в Західній Африці, що призвело до високої частки

імпорту. У майбутньому ситуація може залишатися нестабільною, залежно від економічної ситуації та інвестиційного клімату в регіоні [44; 45].

Східна Азія показує стабільно високу частку китайських товарів у своєму імпорті, що коливається в межах 26-30%. Це зумовлено географічною близькістю та тісними економічними зв'язками між країнами цього регіону та Китаєм. Однак у останні роки частка китайського імпорту дещо знижується, що може бути пов'язано з диверсифікацією постачань та зростанням власного виробництва в країнах регіону. Прогноз на майбутнє передбачає стабілізацію цього показника на рівні близько 25-30%, оскільки Східна Азія залишається важливим ринком для китайських товарів.

Південно-Східна Азія демонструє зростання частки китайського імпорту до 2021 року, коли цей показник досяг свого піку у 31%. Однак у 2023 році спостерігається зниження до 25%, що може бути пов'язано з конкуренцією з іншими країнами, такими як Японія та Південна Корея, а також зусиллями регіону щодо розвитку власного виробництва. Незважаючи на це, Китай залишається ключовим постачальником для Південно-Східної Азії, особливо у сфері електроніки та промислових товарів. У майбутньому, ймовірно, частка китайського імпорту залишиться на поточному рівні або зросте в залежності від економічної ситуації в регіоні.

Центральна Азія демонструє різке зростання частки китайського імпорту, що досягла 74% у 2023 році. Це зумовлено стратегічною важливістю цього регіону для Китаю, оскільки Центральна Азія є важливим транзитним коридором для китайських товарів до Європи в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях». Крім того, Китай активно інвестує в енергетичний сектор та інфраструктуру регіону. У майбутньому можна очікувати, що частка китайського імпорту залишиться високою або навіть зросте, зважаючи на подальший розвиток інфраструктурних проектів.

Західна Азія демонструє стабільне зростання частки китайського імпорту до 2023 року, коли цей показник досяг 33%. Це можна пояснити збільшенням торговельних зв'язків та інвестицій Китаю в регіоні, особливо у

нафтову та газову промисловість. Західна Азія також є важливим ринком для китайських товарів через свою високу купівельну спроможність. Прогноз на майбутнє передбачає подальше зростання частки китайського імпорту, зважаючи на збільшення співпраці у сфері енергетики та інфраструктури.

Південна Азія демонструє стабільне зростання частки китайських товарів, досягнувши 22% у 2023 році. Це зумовлено тісними економічними зв'язками між Китаєм та Індією, які є основними торговельними партнерами в регіоні. Китай активно інвестує в інфраструктурні проекти, зокрема в будівництво доріг і портів. Однак напруженість у політичних відносинах між країнами може впливати на подальшу динаміку імпорту. Прогноз на майбутнє передбачає можливу стабілізацію або навіть зниження частки китайського імпорту, залежно від розвитку політичної ситуації [46; 47].

Західна Європа демонструє поступове зростання частки китайського імпорту, досягнувши 7% у 2023 році. Це зростання можна пояснити збільшенням залежності від китайських технологічних товарів та споживчих товарів, таких як електроніка, одяг та побутова техніка. Китай продовжує активно інвестувати у європейські ринки, зокрема у технологічні компанії та інфраструктуру. У майбутньому можна очікувати, що частка китайського імпорту залишиться стабільною або дещо зросте, зважаючи на подальший розвиток економічних зв'язків між ЄС та Китаєм.

Південна Європа демонструє схожу тенденцію зростання частки китайського імпорту, що досягла 8% у 2023 році. Китай активно проникає на ринки цього регіону через інвестиції в інфраструктурні проекти, зокрема у порти Греції та Італії. Прогноз на майбутнє передбачає стабільне зростання, зважаючи на збільшення економічних зв'язків та залежності від китайських товарів у регіоні.

Північна Європа також показує зростання частки китайського імпорту до 2021 року, після чого спостерігається деяке зниження. Це може бути пов'язано з диверсифікацією постачань та збільшенням власного виробництва в країнах Північної Європи. Проте Китай залишається важливим

постачальником для цього регіону, особливо у сфері технологій. Прогноз на майбутнє передбачає стабільну частку китайського імпорту або деяке її зростання у зв'язку з технологічним розвитком.

Східна Європа демонструє стійке зростання частки китайського імпорту, досягнувши майже 14% у 2023 році. Це зумовлено активною експансією китайських товарів на ринки регіону, а також збільшенням інвестицій у різні галузі, включаючи будівництво та промисловість. Китай також активно бере участь у модернізації інфраструктури регіону. У майбутньому можна очікувати подальше зростання частки китайського імпорту, особливо в умовах посилення економічних зв'язків між Східною Європою та Китаєм [48; 49].

Північна Америка демонструє стабільне зростання частки китайських товарів до 2019 року, після чого спостерігається деяке зниження. Це зниження може бути пов'язане з торговельними війнами між США та Китаєм, які призвели до введення мит і зниження обсягів імпорту. Однак Китай залишається важливим постачальником для Північної Америки, особливо у сфері електроніки та споживчих товарів. Прогноз на майбутнє залежить від подальших політичних та економічних відносин між двома країнами, але можна очікувати, що частка китайського імпорту залишиться суттєвою.

Центральна Америка демонструє значне коливання частки китайського імпорту, з піком у 2010 році та зниженням у подальші роки. Це може бути пов'язано з економічними змінами в регіоні, а також зусиллями щодо диверсифікації постачань. Проте Китай залишається важливим партнером для Центральної Америки, особливо у сфері будівництва та споживчих товарів. У майбутньому очікується стабілізація частки китайського імпорту на рівні 18-20%.

Карибський басейн демонструє зростання частки китайського імпорту до 2013 року, після чого спостерігається деяке коливання. Це може бути пов'язано з нестабільністю економік регіону та залежністю від імпорту. Китай активно інвестує у регіон, особливо в інфраструктуру та енергетику, що сприяє збільшенню обсягів торгівлі. Прогноз на майбутнє передбачає

зростання частки китайського імпорту, зважаючи на збільшення економічних зв'язків.

Південна Америка демонструє стійке зростання частки китайського імпорту, що досягла 22% у 2023 році. Це зумовлено збільшенням економічних зв'язків між країнами регіону та Китаєм, особливо у сфері видобутку корисних копалин та сільського господарства. Китай є ключовим постачальником обладнання та промислових товарів для Південної Америки. У майбутньому очікується подальше зростання частки китайського імпорту, зважаючи на зростаючу залежність регіону від китайських інвестицій та технологій [50].

Австралія і Нова Зеландія демонструють стабільне зростання частки китайського імпорту, досягнувши 25% у 2023 році. Це зумовлено тісними економічними зв'язками між Китаєм та країнами регіону, особливо у сфері сільського господарства, мінералів та технологій. Китай залишається головним торговельним партнером для Австралії та Нової Зеландії, і у майбутньому можна очікувати подальше зростання частки китайського імпорту в цьому регіоні [51; 52].

Острови Тихого Океану демонструють значне зростання частки китайського імпорту до 2013 року, після чого спостерігається деяка стабілізація. Це зростання можна пояснити активною участю Китаю у розвитку інфраструктури регіону та наданні економічної допомоги. Китай також забезпечує постачання споживчих товарів та обладнання для будівництва. Прогноз на майбутнє передбачає подальше зростання частки китайського імпорту, зважаючи на збільшення економічної та політичної присутності Китаю в регіоні [53].

2.2. Зовнішня інвестиційна діяльність КНР як складова економічної експансії

Зовнішня інвестиційна діяльність Китайської Народної Республіки є одним із ключових інструментів економічної експансії країни, яка стрімко трансформує глобальний економічний ландшафт. З моменту проголошення політики «реформ і відкритості» наприкінці 1970-х років, КНР перейшла від моделі самодостатності до активної інтеграції в світову економіку, що стало основою для швидкого розвитку китайського інвестиційного потенціалу. Поширюючи свої фінансові ресурси та інвестиційні проєкти по всьому світу, Китай намагається зміцнити економічний вплив на міжнародній арені, що є важливим елементом його стратегії «м'якої сили».

Особливо важливою є зовнішня інвестиційна діяльність Китаю для розвитку економічних зв'язків з країнами, що розвиваються, і регіонами, які мають стратегічне значення для економічних і політичних інтересів Пекіна. Наприклад, у рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» КНР реалізує численні інфраструктурні проєкти в країнах Азії, Африки, Латинської Америки та Європи. Через такі проєкти Китай не лише забезпечує експорт своїх товарів і технологій, але й створює умови для тривалого економічного партнерства з приймаючими країнами, зміцнюючи свій вплив у регіоні. За рахунок китайських інвестицій розбудовуються порти, залізниці, електростанції, які поліпшують транспортно-логістичну інфраструктуру та стимулюють економічний ріст в цих країнах. Однак, разом з економічною вигодою, країни, що приймають китайські інвестиції, часто потрапляють у залежність від китайського капіталу, що дозволяє КНР використовувати економічні важелі для політичного впливу.

Важливість зовнішньої інвестиційної діяльності для КНР полягає також у забезпеченні доступу до природних ресурсів, необхідних для сталого розвитку китайської економіки. Китай активно інвестує у видобуток корисних копалин, енергетичні проєкти та сільське господарство в різних частинах

світу, що дозволяє не лише диверсифікувати джерела сировини, але й убезпечити власну економіку від зовнішніх ризиків, пов'язаних з нестабільністю глобальних ринків. Крім того, інвестуючи в розвиток високотехнологічних галузей за кордоном, Китай забезпечує доступ до новітніх технологій і наукових розробок, що сприяє технологічному прогресу та підвищенню конкурентоспроможності китайських компаній на міжнародному рівні [54].

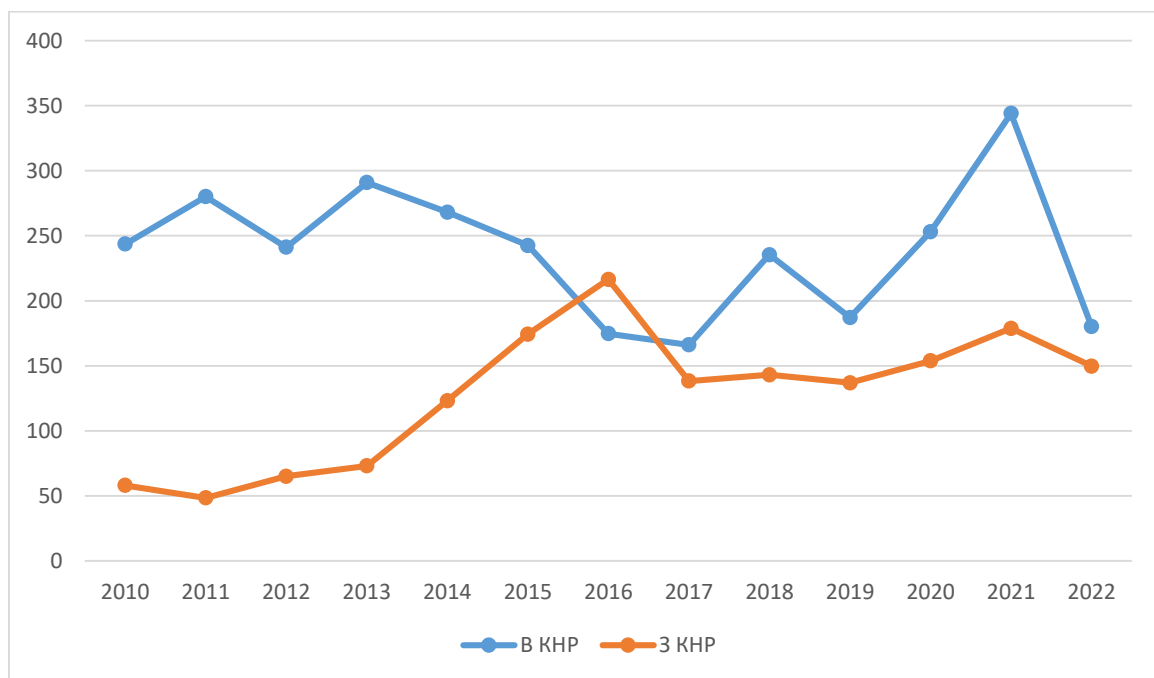

Рис. 2.6 Зовнішньо інвестиційна діяльність КНР

Складено автором за матеріалами [55]

Загальний тренд інвестицій в Китай з 2010 року демонструє хвилеподібний характер. Зростання на початку десятиліття досягло піку в 2013-2014 роках. Це було зумовлено відкриттям нових ринків та сприятливими умовами для інвесторів після вступу Китаю до Світової організації торгівлі (СОТ). Однак, з 2015 року спостерігається спад, який пояснюється посиленням конкуренції, зростанням витрат на робочу силу та впровадженням більш жорсткого контролю над капіталом з боку уряду Китаю. Значне зростання у 2020 році можна пов'язати з тим, що Китай швидше відновився після пандемії COVID-19, порівняно з іншими країнами, що

спричинило притік інвестицій. Проте різкий спад у 2022 році може бути наслідком глобальної економічної нестабільності, викликані геополітичними напруженнями та наслідками пандемії, а також жорсткішої політики китайської влади щодо технологічних компаній.

Інвестиції з Китаю зростали з 2010 по 2016 рік, що відображає активне розширення китайських компаній за кордон у межах стратегії «Один пояс, один шлях». Цей проект стимулював великі капіталовкладення в інфраструктуру, енергетику та логістику в різних регіонах світу. Спад у 2017 році пов'язаний із посиленням регулювання виведення капіталу з країни, що було частиною зусиль Китаю щодо контролю за фінансовими ризиками та запобігання відтоку капіталу.

Інвестиції з Китаю будуть зосереджені на стратегічних проектах, особливо в рамках ініціативи BRI, хоча уряд продовжуватиме суворо контролювати відтік капіталу. Проте, геополітичні ризики та економічна невизначеність можуть вплинути на ці тенденції, створюючи як виклики, так і можливості для Китаю на міжнародній арені [54; 56].

Таблиця 2.5

Секторальний розподіл інвестицій з КНР до економік країн світу

Сектор	Сума інвестицій, млрд дол	Відсоток від загальної суми, %
Всього	1463,961	100
Сільське господарство	85,51	5,84
Хімічна промисловість	13,15	0,89
Енергетика	457,221	31,23
Індустрія розваг	61,16	4,17
Фінанси	89,37	6,1
Медицина	31,6	2,15
Логістика	45,72	3,12
Металургія	186,62	12,74
Нерухомість	115,62	7,89
Технології	77,03	5,26
Туризм	46,07	3,14
Транспорт	178,53	12,19
Комунальний сектор	9,58	0,65
Інші	66,69	4,57

Складено автором за матеріалами [57]

Аналізуючи китайські інвестиції за секторами з 2005 по 2024 рік, можна простежити стратегію Китаю, яка виходить з національних інтересів і прагнення стати глобальним економічним лідером. Лідерами за обсягом інвестицій стали сектори енергетики, металургії, транспорту, нерухомості та фінансів, що пояснюється декількома ключовими факторами.

1. Енергетика (31,23%). Китай є найбільшим у світі споживачем енергії, що пов'язано з інтенсивним розвитком промисловості та урбанізацією. Інвестиції в енергетику забезпечують стабільність поставок енергоресурсів, що знижує залежність від глобальних ринків і політичних ризиків, особливо враховуючи геополітичну нестабільність у нафто- та газonosних регіонах. Країна активно вкладає кошти у видобуток нафти і газу за кордоном, у відновлювані джерела енергії та в проекти, які сприяють енергетичній незалежності. Ці інвестиції є частиною глобальної стратегії Китаю, направленої на побудову економіки, менш залежної від традиційних ресурсів, і одночасно забезпечують політичний вплив на країни-експортери енергоресурсів.
2. Металургія (12,74%). Китай є найбільшим у світі виробником та експортером сталі, що вимагає значних ресурсів, таких як залізна руда та вугілля. Інвестиції в металургію за кордоном допомагають Китаю підтримувати стратегічні резерви сировини, необхідної для індустріалізації та зростання внутрішньої інфраструктури. Завдяки контролю за виробництвом металів, Китай отримує конкурентну перевагу в інфраструктурних проектах та виробництві промислової продукції, що є основою його економічного зростання і міжнародного впливу.
3. Транспорт (12,19%). Інвестиції в транспортну інфраструктуру мають стратегічне значення, оскільки Китай реалізує масштабні міжнародні проекти, такі як ініціатива «Один пояс, один шлях» (Belt and Road Initiative). Вкладення в транспорт дозволяють Китаю будувати порти, залізниці та автодороги по всьому світу, розширюючи його

торговельний вплив і полегшуючи експорт товарів, зокрема до Європи та Африки. Китай прагне скоротити витрати на транспортування товарів і створити нові ринки збуту для китайських компаній, тим самим забезпечуючи стійкість власної економіки на тлі змін у світовій торгівлі.

4. **Нерухомість (7,89%).** Інвестиції в нерухомість за кордоном допомагають диверсифікувати активи, що стає важливим фактором для захисту від економічної нестабільності всередині країни. Крім того, інвестиції в іноземну нерухомість підсилюють фінансовий вплив китайських компаній і дозволяють забезпечити ринок для китайських будівельних матеріалів та послуг. Це також засіб підтримки економічного зростання у разі уповільнення внутрішнього попиту на нерухомість у Китаї.
5. **Фінанси (6,1%).** Фінансовий сектор є ключовим для підтримки економічної експансії Китаю. Китайські банки і фінансові корпорації активно інвестують у закордонні ринки, щоб зміцнити міжнародний статус юаня і забезпечити доступ до капіталу для фінансування масштабних проектів. Це також спосіб знизити ризики від політичного тиску і санкцій з боку розвинених країн, таких як США. Китай вкладає в розвиток інфраструктури фінансових послуг, що сприяє поширенню економічного впливу Китаю.

Інші галузі, такі як сільське господарство (5,84%) і технології (5,26%), мають також стратегічне значення. Сільське господарство забезпечує продовольчу безпеку Китаю і дозволяє зменшити залежність від імпорту продуктів харчування. Технологічний сектор підтримує прагнення Китаю стати лідером у високотехнологічних галузях і знизити технологічну залежність від інших країн, зокрема у сферах штучного інтелекту, комунікаційних технологій і виробництва мікрочипів.

Загалом, китайські інвестиції відображають стратегію держави з мінімізації зовнішніх ризиків та максимізації глобального економічного впливу [37, 43].

Таблиця 2.6

Географічний розподіл інвестицій з КНР до економік країн світу

Група країн	Сума інвестицій, млрд дол	Відсоток від загальної суми, %
Північна Африка	8,83	0,6
Східна Африка	15,22	1,03
Центральна Африка	32,88	2,24
Південна Африка	21,46	1,46
Західна Африка	31,16	2,12
Східна Азія	34,37	2,34
Південно-Східна Азія	183,75	12,55
Центральна Азія	28,74	1,96
Західна Азія	70,24	4,79
Південна Азія	48,45	3,30
Західна Європа	182,78	12,48
Південна Європа	62,15	4,24
Північна Європа	156,05	10,65
Східна Європа	49,86	3,40
Північна Америка	259,51	17,72
Центральна Америка	0,31	0,02
Карибський басейн	3,93	0,26
Південна Америка	159,33	10,88
Австралія і Нова Зеландія	110,9	7,57
Острови Тихого Океану	2,37	0,16

Складено автором за матеріалами [57]

Китайські інвестиції у світові регіони розподіляються відповідно до кількох стратегічних цілей, які сприяють економічній експансії КНР та формують її вплив у глобальній економіці. Важливим аспектом цих інвестицій є те, що вони часто мають мультифункціональний характер, поєднуючи економічні, політичні та культурні інтереси.

Один із найважливіших факторів — доступ до природних ресурсів, що видно з розміру інвестицій у регіони, багаті на корисні копалини та енергоресурси, такі як Африка, Західна Азія та Південна Америка. Африка, зокрема Центральна і Західна, привертає китайський капітал через свої запаси нафти, газу, рідкісних металів та інших ресурсів, необхідних для швидко зростаючої економіки Китаю. Китайські компанії беруть участь у розробці місцевих родовищ, будівництві інфраструктури для транспортування ресурсів і підвищення виробничих потужностей. У результаті це створює залежність

багатьох африканських країн від Китаю як основного економічного партнера, що розширює його геополітичний вплив у регіоні [44].

В Азії, особливо в Західній, Центральній та Південно-Східній частинах, Китай також активно інвестує в енергетичні, транспортні та інфраструктурні проекти. Регіон Південно-Східної Азії (12,55% інвестицій) відіграє для Китаю надзвичайно важливу роль, оскільки він є складовою частиною ініціативи «Один пояс, один шлях». Через Південно-Східну Азію проходять важливі торговельні шляхи, що поєднують Китай із країнами Близького Сходу, Європою та Африкою. Китай активно будує порти, залізничні та автомобільні дороги, що підвищує логістичні можливості регіону та робить його зручним центром для експорту та імпорту китайських товарів. Такі інвестиції сприяють не лише економічному росту цих країн, але й створюють інфраструктурну залежність від Китаю, що зміцнює його регіональний вплив [58].

У Західній Європі та Північній Америці, на які припадає відповідно 12,48% і 17,72% від загального обсягу інвестицій, стратегічний фокус Китаю полягає в отриманні доступу до високорозвинених ринків збуту, технологій і капіталу. Країни цих регіонів мають стійку економіку, високу купівельну спроможність і великий попит на товари. Інвестуючи в західні ринки, китайські компанії мають можливість скористатися інноваційними розробками, модернізувати своє виробництво та задовольняти вимоги цих ринків, що вимагають якісної продукції. Крім того, такі інвестиції дозволяють Китаю закріпитися на міжнародних ринках і розвивати торговельні зв'язки, що в довгостроковій перспективі сприяє зміцненню його позицій як глобального економічного гравця [59; 60].

Помітний інтерес до Австралії та Нової Зеландії (7,57%) також підкреслює прагнення Китаю забезпечити доступ до важливих ресурсів та розвинути торговельні зв'язки з цими країнами, які мають великі запаси природних копалин і розвинену сільськогосподарську галузь. Крім того, цей регіон є стратегічно важливим для Китаю в контексті його ширшої стратегії впливу на тихоокеанські країни [61].

Варто зазначити, що Китайські інвестиції спрямовані не лише в індустріально розвинені країни або країни з великими природними ресурсами, але й у тихоокеанські острови та країни Карибського басейну. Хоча обсяги таких інвестицій незначні, вони є частиною прагнення Китаю розширити свій вплив навіть на менш економічно розвинені регіони. Вкладення в інфраструктурні проекти, будівництво портів, доріг і медичних установ надають Китаю позитивний імідж серед населення, водночас посилюючи його дипломатичний вплив.

Загалом, такі вкладення формують цілісну систему економічної експансії, що дозволяє Китаю розширювати свою присутність у різних частинах світу, підвищувати залежність інших держав від китайського капіталу, товарів і технологій та посилювати свій геополітичний вплив.

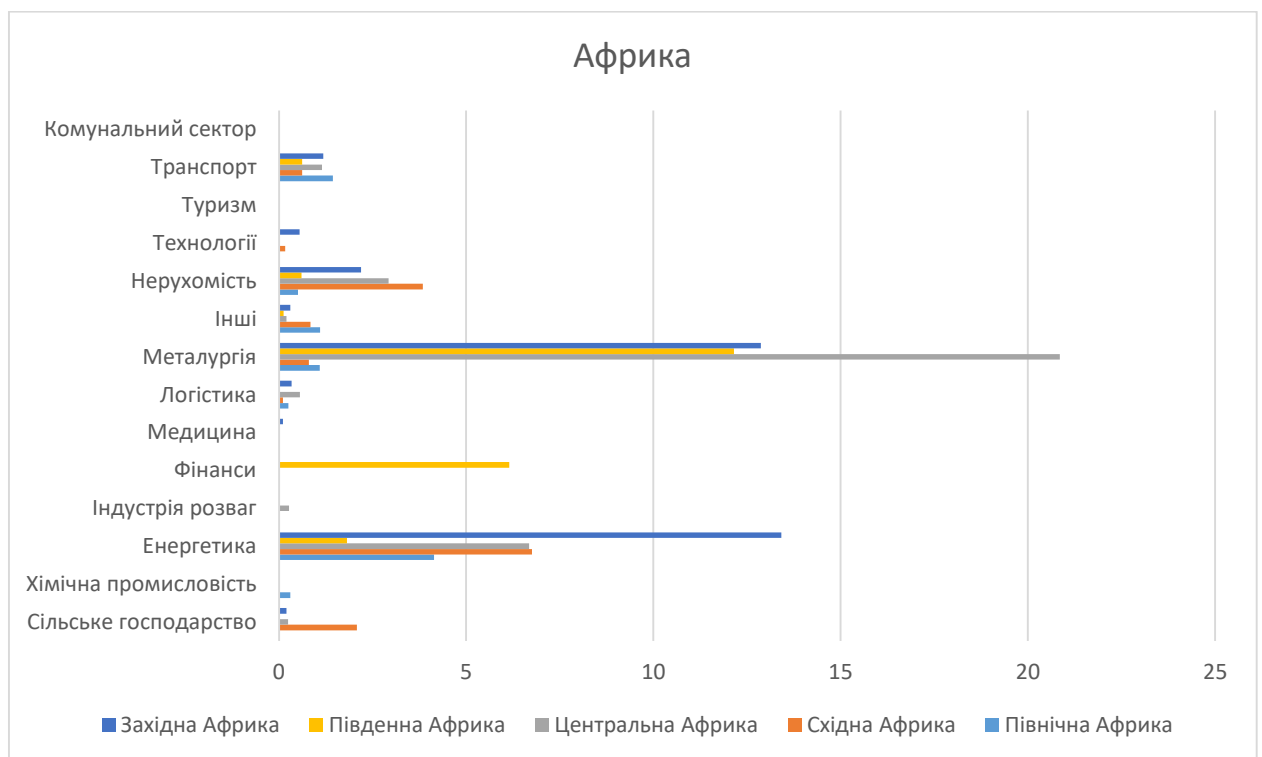

Рис 2.7 Структура китайських інвестицій до країн Африки

Складено автором за матеріалами [57]

Зараз ми детальніше розглянемо інвестиції Китаю по регіонам Африки та секторам, щоб зрозуміти, як вони вписуються в загальну стратегію економічної експансії КНР.

Інвестиції Китаю в різні сектори економіки африканських країн свідчать про стратегічний підхід, спрямований на отримання контролю над важливими ресурсами та забезпечення економічної присутності в різних галузях. Так, у Північній Африці значна частка інвестицій зосереджена в енергетиці. Це свідчить про прагнення Китаю забезпечити доступ до енергетичних ресурсів, які є основою для економічного розвитку країни. Північна Африка також привертає інвестиції в металургію та транспорт, що допомагає забезпечити інфраструктуру для транспортування товарів і ресурсів.

Східна Африка демонструє високі показники інвестицій у енергетичний сектор і нерухомість. Цей регіон має стратегічне розташування для забезпечення логістичних маршрутів, що поєднують Китай з Африкою і Азією. Інвестиції у сільське господарство підкреслюють прагнення Китаю забезпечити продовольчу безпеку для своїх громадян і розвивати аграрний сектор у країнах Африки.

У Центральній Африці пріоритетом є металургія, що може бути пов'язано з наявністю значних ресурсів корисних копалин, необхідних для китайської промисловості. Також КНР активно інвестує в енергетику і нерухомість, забезпечуючи доступ до важливих ресурсів і підвищуючи свою економічну присутність у регіоні. Такі інвестиції створюють міцні економічні зв'язки та залежність від Китаю.

Південна Африка отримує значні інвестиції у фінансовий сектор і металургію, що свідчить про намагання Китаю закріпитися у фінансовій сфері та видобувній промисловості цього регіону. Металургія є важливим компонентом промисловості КНР, а Південна Африка є одним з основних постачальників мінералів. Такі вкладення також забезпечують доступ до нових ринків збуту і технологій, що сприяє розвитку інноваційного потенціалу китайських компаній.

У Західній Африці основні інвестиції зосереджені в енергетиці і металургії. Західноафриканські країни мають значні запаси природних ресурсів, зокрема нафти і металів, що робить цей регіон стратегічно важливим

для Китаю. Інвестиції в енергетичний сектор сприяють забезпеченню стабільних поставок енергоносіїв, що є критичним для підтримки економічного зростання КНР. Важливу роль також відіграє розвиток логістики та транспорту, що допомагає покращити транспортну інфраструктуру для експорту товарів і послуг.

Таким чином, інвестиції Китаю в Африку є цілеспрямованими та стратегічно продуманими. Вони не тільки забезпечують доступ до ключових ресурсів, необхідних для економічного зростання Китаю, але й розширюють його вплив, створюючи економічну залежність від КНР [45, 56].

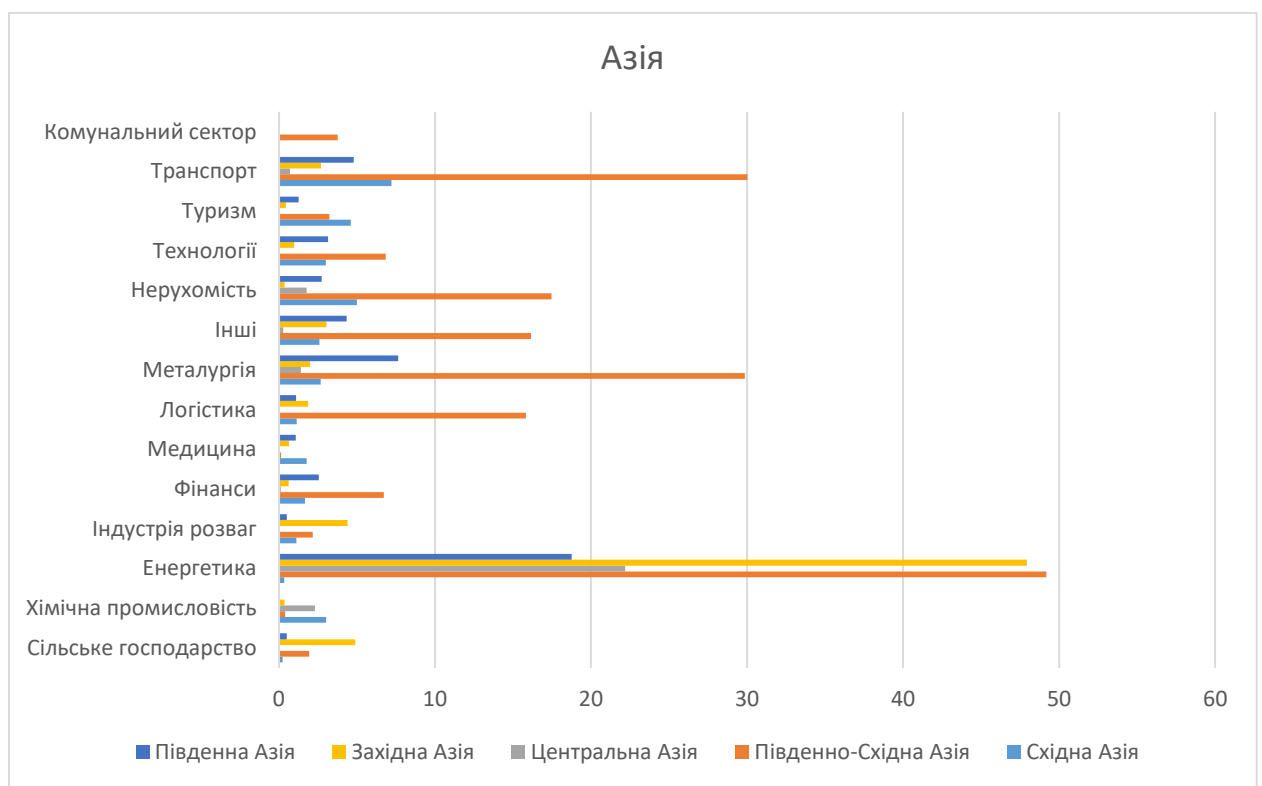

Рис 2.8 Структура китайських інвестицій до країн Азії

Складено автором за матеріалами [57]

Інвестиції Китаю в різні регіони Азії демонструють стратегічний підхід, орієнтований на забезпечення економічного впливу та зміцнення позицій на азійських ринках. Розглянемо кожен з регіонів, щоб зрозуміти пріоритетні сектори та їхню роль у стратегії економічної експансії КНР.

У Західній Азії Китай активно інвестує в енергетику, що видно з високих показників у цьому секторі. Цей регіон багатий на нафту та газ, що є

ключовими ресурсами для підтримки китайської промисловості та енергетичної безпеки. Значні інвестиції в нерухомість також свідчать про прагнення Китаю закріпити свою присутність у Західній Азії, оскільки нерухомість може забезпечити контроль над стратегічними об'єктами, як-от порти й логістичні центри.

Центральна Азія також привертає китайські інвестиції, особливо в енергетичний сектор. Для Китаю важливо підтримувати стабільні поставки енергоносіїв з сусідніх країн, що зменшує ризики залежності від далеких ринків. Крім того, інвестиції в транспортну інфраструктуру та логістику є важливими для реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях», що забезпечує зручні транспортні коридори між Китаєм, Центральною Азією та Європою.

Південно-Східна Азія є одним із ключових регіонів для КНР, де енергетичний сектор також займає провідне місце. Тут Китай не тільки забезпечує доступ до ресурсів, але й створює потужну інфраструктурну базу, яка дозволяє контролювати основні транспортні шляхи. Крім того, значні вкладення в металургію, логістику та нерухомість сприяють розвитку регіону, що водночас підвищує залежність цих країн від китайського капіталу. Вкладення в сільське господарство також важливі, оскільки вони дозволяють Китаю зміцнити свою продовольчу безпеку, отримуючи доступ до аграрної продукції з регіону.

У Південній Азії Китай робить акцент на інвестиціях у енергетику та інфраструктуру, що підкреслює його стратегічний інтерес до стабільного енергопостачання й зміцнення інфраструктурних зв'язків. Інвестиції в транспортну інфраструктуру, нерухомість і фінанси створюють умови для розширення економічних зв'язків з країнами регіону.

Східна Азія, зокрема завдяки близькості до Китаю, також є важливим об'єктом інвестицій, особливо в енергетичний сектор та логістику. Вкладення в ці галузі допомагають підтримувати тісні економічні відносини, а також сприяють інтеграції економік регіону.

Таким чином, інвестиції Китаю в Азії мають комплексний характер і відповідають стратегічним цілям: забезпеченню доступу до енергоносіїв, зміцненню транспортної та логістичної інфраструктури, а також підвищенню залежності країн регіону від китайських фінансових і технологічних ресурсів [58].

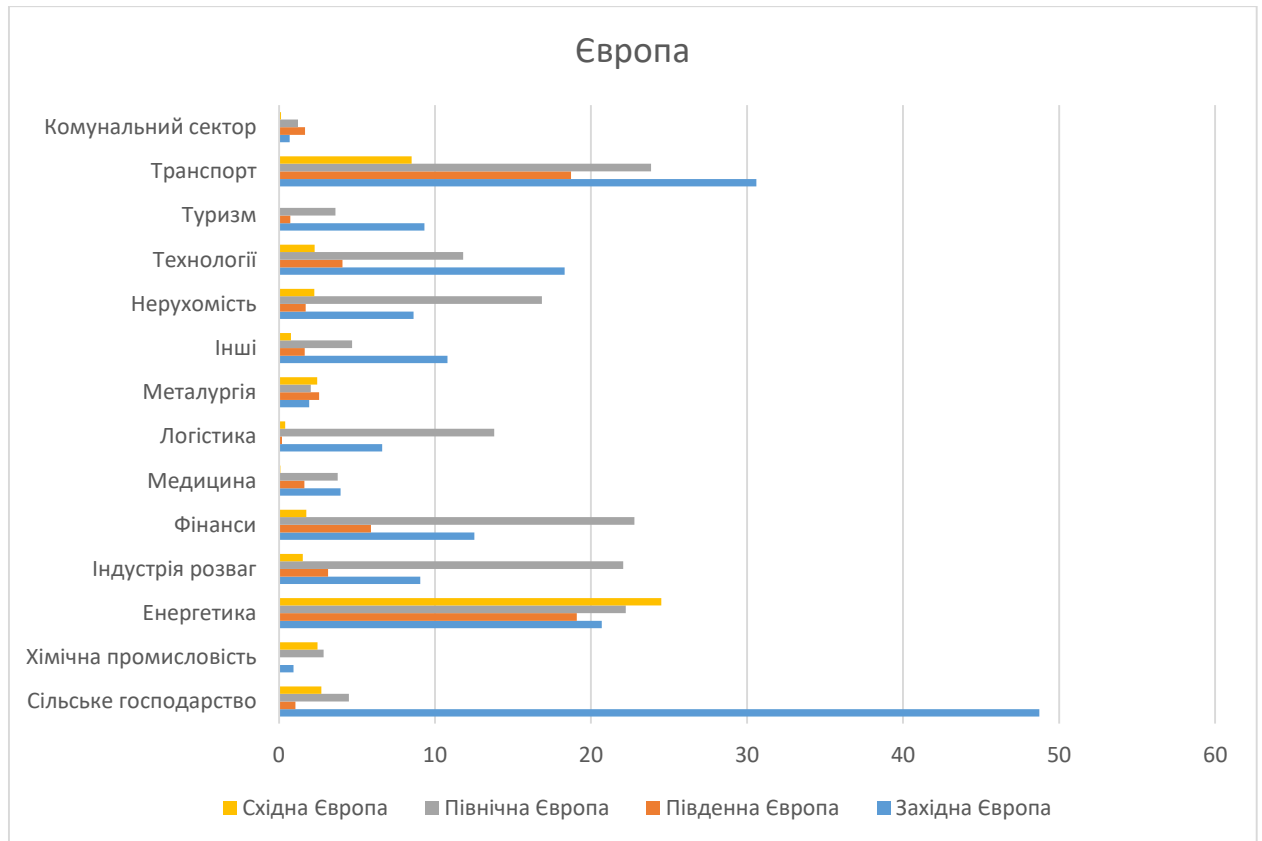

Рис 2.9 Структура китайських інвестицій до країн Європи

Складено автором за матеріалами [57]

Китайські інвестиції в Європі відображають комплексну стратегію, орієнтовану на економічне і політичне проникнення, що забезпечує КНР довготривалі переваги на континенті. Розподіл інвестицій показує різні пріоритети Китаю в залежності від особливостей регіонів і секторів економіки кожної частини Європи.

У Західній Європі, де Китай вкладає значні кошти в транспорт і нерухомість, особливо помітне прагнення отримати доступ до високорозвиненої інфраструктури. Інвестиції в транспорт дозволяють покращити і розширити ланцюги постачання, включаючи морські порти,

аеропорти і залізничні вузли, які є ключовими для транспортування товарів з Китаю до Європи. Контроль над логістичною інфраструктурою дозволяє Китаю прискорити та здешевити експорт власних товарів на західноєвропейські ринки, а також зміцнює економічний вплив у регіоні. Крім того, вкладення в нерухомість забезпечує Китаю довгострокове закріплення на ринку, що є стратегічним кроком для закріплення фізичної присутності.

Північна Європа приваблює китайські компанії не лише інфраструктурою, але й передовими технологіями, на яких спеціалізуються країни цього регіону, такі як Швеція, Фінляндія і Данія. Інвестиції в технологічний сектор дозволяють Китаю отримати доступ до інноваційних розробок та новітніх технологій, які допомагають модернізувати китайську економіку. Це може бути особливо важливим в умовах посилення глобальної конкуренції в технологічній сфері. Північна Європа також відзначається високими екологічними стандартами та інноваційними розробками в сфері відновлюваної енергетики, що співпадає з китайською стратегією переходу до «зеленої» економіки.

Південна Європа, з її стратегічним географічним розташуванням, є воротами до Середземномор'я та ключовою точкою для морських торговельних шляхів. Тут Китай інвестує значні кошти в енергетику та транспортну інфраструктуру. Інвестиції в енергетику включають не лише розробку традиційних енергетичних ресурсів, а й розвиток відновлюваної енергетики, що дозволяє Китаю закріпитися на ринку енергоресурсів та задовольняти потреби європейських споживачів у чистій енергії. Це не тільки приносить прибуток, а й допомагає зміцнювати позиції Китаю як партнера, який підтримує європейський перехід на екологічно чисті технології. Участь у транспортних проектах, таких як модернізація портів, дозволяє Китаю контролювати ключові логістичні об'єкти, що забезпечує стабільність і ефективність його торгових шляхів.

Східна Європа є регіоном, де китайські інвестиції концентруються в енергетиці, індустрії розваг та фінансовому секторі. Цей регіон цікавий для

Китаю завдяки доступу до природних ресурсів, а також як транзитний шлях між Азією та Західною Європою. Інвестиції в енергетичний сектор дозволяють Китаю знижувати залежність від інших постачальників, гарантуючи стабільні поставки енергоресурсів. Фінансові інвестиції можуть включати створення китайських банківських представництв та фінансових інститутів, що полегшує здійснення операцій і зміцнює економічні зв'язки. Також китайський інтерес до індустрії розваг може мати не лише економічний, але й культурний аспект, адже через культурні проекти КНР має можливість формувати позитивний імідж та впливати на суспільну думку.

Таким чином, китайська економічна стратегія в Європі є комплексною і різнобічною. Вона охоплює не лише отримання прибутку, а й забезпечення стабільних поставок ресурсів, розширення технологічної бази, а також закріплення на ринку через контроль над інфраструктурою та логістикою. Китай використовує кожен регіон відповідно до його сильних сторін та специфіки економічного розвитку, що дозволяє йому глибше інтегруватися в економіку Європи, посилюючи свій вплив на міжнародній арені [48; 49; 59].

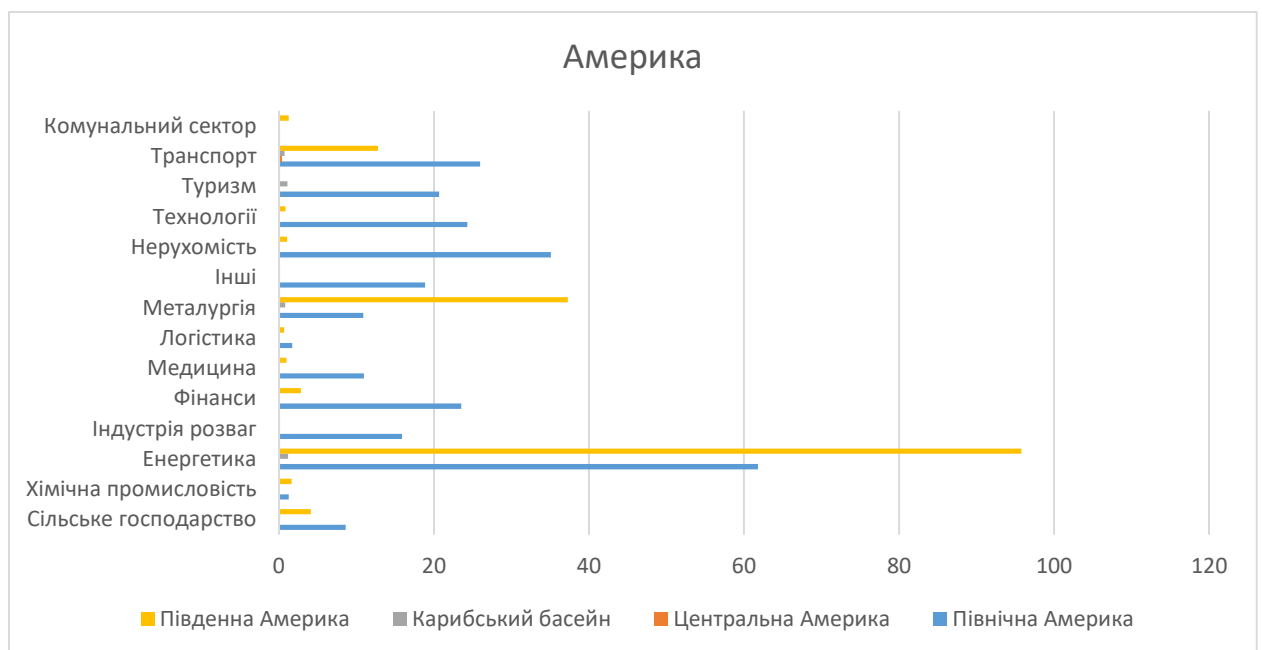

Рис 2.10 Структура китайських інвестицій до країн Америки

Складено автором за матеріалами [57]

Китайські інвестиції в Америці значною мірою зосереджені на різноманітних стратегічних секторах, які сприяють зміцненню економічних позицій Китаю на континенті. Вибір напрямків вкладень відображає інтереси КНР у зміцненні ресурсної бази, а також у розширенні присутності в інфраструктурі та високих технологіях.

У Північній Америці китайські інвестиції найбільше зосереджені на секторах технологій, нерухомості та фінансів. Китайські компанії вкладають у високотехнологічні компанії для отримання доступу до передових розробок і знань, що зміцнює конкурентні позиції китайських фірм на глобальному ринку. Інвестиції в нерухомість дозволяють Китаю зберегти стійку присутність у фізичних активах, а також отримувати довгостроковий прибуток від зростання цін на землю та нерухомість у великих містах США та Канади. У фінансовому секторі Китай підтримує економічні зв'язки, створюючи сприятливі умови для взаємного інвестування та зміцнення валютної присутності юаня.

У Південній Америці основний акцент зроблено на енергетику та металургію. Енергетичний сектор, особливо видобуток нафти та газу, є критично важливим для забезпечення стабільних поставок ресурсів у Китай, оскільки Південна Америка має багаті поклади корисних копалин. Такі країни, як Венесуела та Бразилія, є важливими партнерами Китаю у забезпеченні сировини для зростаючої китайської промисловості. Металургія також відіграє значну роль, адже Китай імпортує важливі мінерали та метали для задоволення потреб свого промислового комплексу. Це сприяє зміцненню економічної взаємозалежності між Південною Америкою та Китаєм.

Центральна Америка та Карибський басейн отримують порівняно менше інвестицій, але для Китаю ці регіони все одно мають стратегічне значення. Тут переважають вкладення в логістику, інфраструктуру та сільське господарство. Китай інвестує у транспортні коридори та логістичні об'єкти, які забезпечують ефективне транспортування товарів, що є особливо важливим для постачання продукції в інші країни. Карибський регіон має

стратегічне значення як логістичний вузол для морських шляхів між Америкою, Європою та Азією, що дозволяє Китаю закріпити свої позиції у світовій логістиці.

Загалом китайські інвестиції в Америці є збалансованим поєднанням економічної та стратегічної вигоди. КНР адаптує свою стратегію відповідно до специфіки кожного регіону, вкладаючи кошти у сектори, що забезпечують доступ до ресурсів, технологій, а також зміцнення економічної присутності [60].

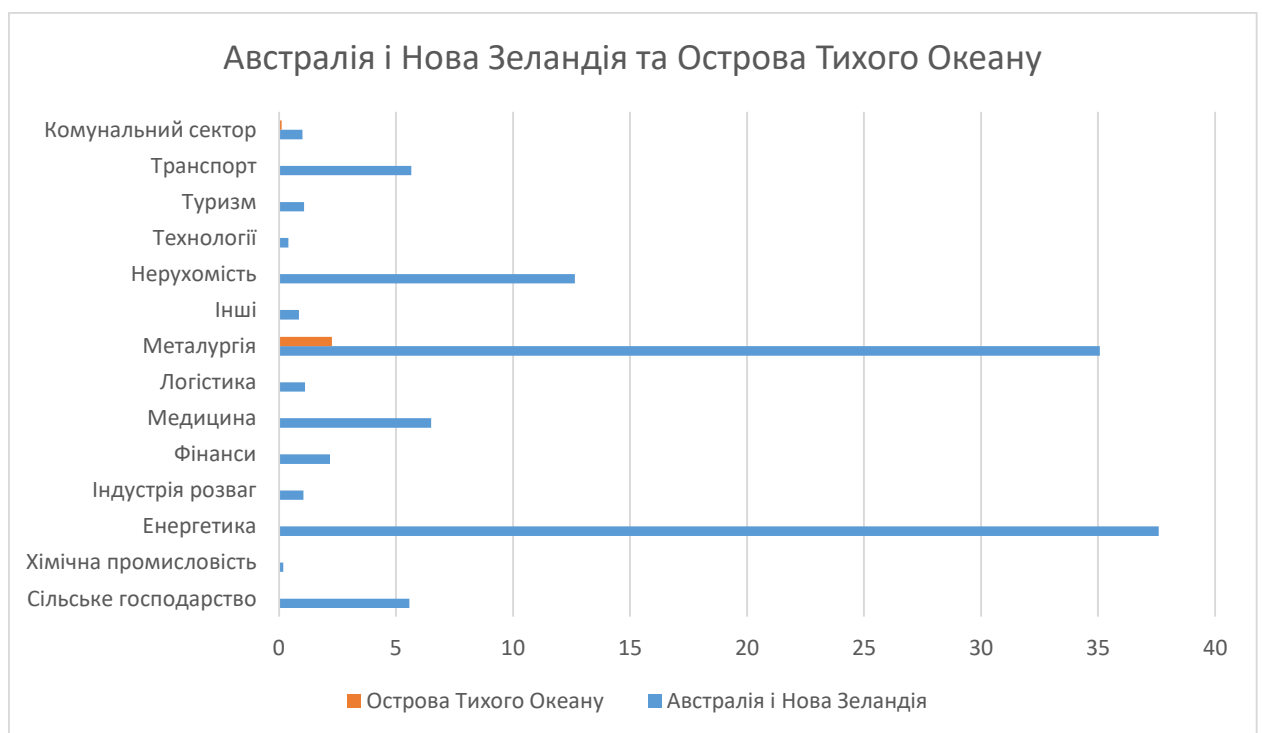

Рис 2.11 Структура китайських інвестицій до Австралії, Новій Зеландії та країн Океанії

Складено автором за матеріалами [57]

Китайські інвестиції в регіонах Австралії та Океанії зосереджені на кількох ключових секторах, що дозволяє КНР зміцнити економічні зв'язки та забезпечити стабільні поставки ресурсів для власної економіки.

В Австралії та Новій Зеландії найбільша увага приділяється нерухомості та енергетичному сектору. Інвестиції в нерухомість є частиною стратегії Китаю з розширення економічної присутності в регіоні, оскільки зростаючий

попит на землю та об'єкти нерухомості дозволяє отримувати стабільний прибуток. Енергетика, зокрема видобуток корисних копалин, має стратегічне значення для Китаю, оскільки Австралія є одним з основних постачальників вугілля, залізної руди та інших важливих мінералів, що необхідні для розвитку китайської промисловості.

На островах Тихого океану, де економіки є меншими та менш розвиненими, китайські інвестиції зосереджені головним чином на металургії. Це свідчить про зацікавленість Китаю в доступі до місцевих запасів корисних копалин, які, хоч і є обмеженими, все ж можуть доповнювати загальний імпорт ресурсів до Китаю.

Загалом, Китай дотримується стратегії диверсифікації своїх інвестиційних напрямків у регіоні Австралії та Океанії, вкладаючи кошти як у розвинуті, так і в економічно менш розвинуті країни. Це дозволяє забезпечити стабільний доступ до природних ресурсів, а також зміцнити економічні зв'язки з країнами, які можуть стати партнерами Китаю в регіональних та міжнародних ініціативах [53].

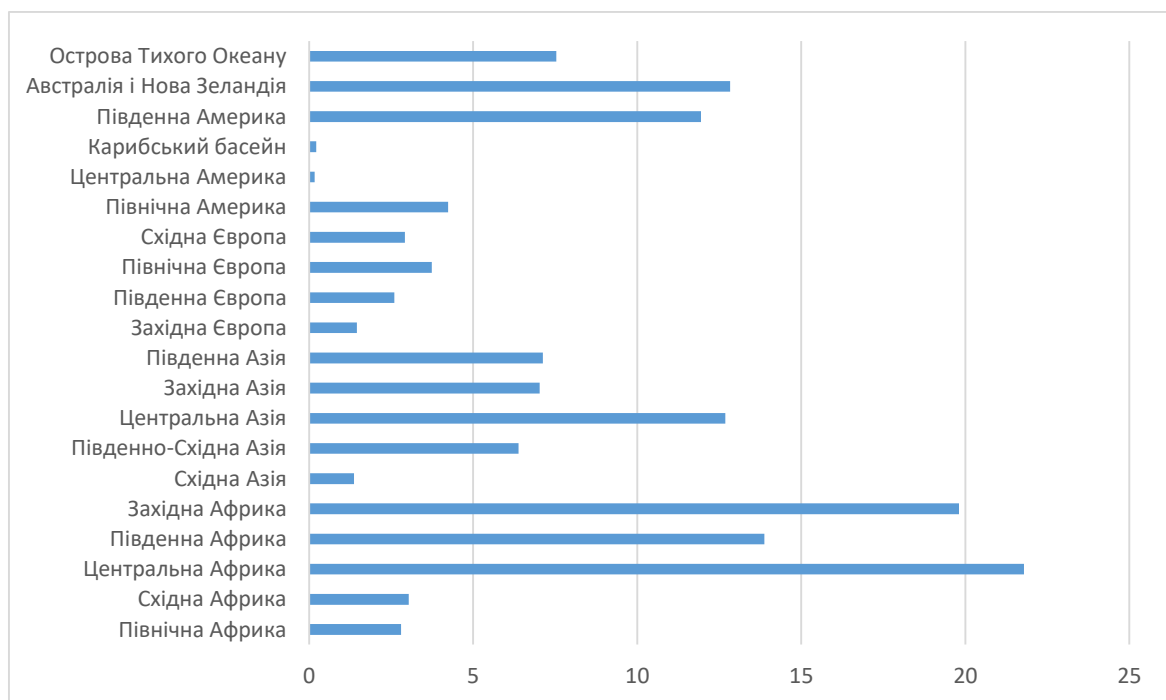

Рис. 2.12 Відсоток китайських інвестицій від загального обсягу ПІП в регіонах світу

Складено автором за матеріалами [57; 62]

Китайські інвестиції істотно впливають на економічну ситуацію в багатьох регіонах світу, особливо в країнах, де інвестиції з Китаю складають значну частину від загального потоку капіталу. Оскільки Китай активно інвестує у видобуток ресурсів, будівництво інфраструктури та промисловість, його інвестиції часто стають важливим фактором розвитку країн і регіонів, які мають обмежений доступ до інших джерел фінансування. Регіони з високою часткою китайських інвестицій отримують нові можливості для економічного зростання, але водночас стикаються з ризиком надмірної залежності від Китаю, що може впливати на їхні економічні та політичні рішення.

На африканському континенті Китай є ключовим гравцем у таких регіонах, як Центральна, Західна і Південна Африка. Китайські інвестиції в інфраструктуру, видобуток корисних копалин та енергетику допомагають цим регіонам залучати іноземний капітал, створювати робочі місця та розвивати критично важливі об'єкти, такі як дороги, залізниці, порти й електростанції. Наприклад, Центральна Африка стала значною мірою залежною від китайських інвестицій у видобувну промисловість, що сприяє експорту ресурсів, таких як нафта, мідь, кобальт та інші мінерали, які є важливими для глобальної економіки та зростання Китаю. Подібний вплив має місце і в Західній Африці, де інфраструктурні проєкти, фінансовані Китаєм, не лише створюють умови для економічного зростання, але й зміцнюють позиції Китаю як головного інвестора, що надає регіону необхідні ресурси, але також збільшує залежність місцевих урядів від його інтересів. Південна Африка, як відносно розвиненіший регіон, також бачить значний вплив від китайських інвестицій, які сприяють зміцненню промислових секторів, таких як енергетика і транспортна інфраструктура. Це дозволяє країнам регіону використовувати переваги китайського капіталу для посилення власної економічної бази, але й загострює питання політичної незалежності у прийнятті рішень [56; 57].

Азія також є важливим напрямком для китайських інвестицій, причому у Центральній і Західній Азії особливо помітний китайський вплив завдяки

ініціативі «Пояс і шлях». Китай активно фінансує будівництво транспортних коридорів, залізниць та інших інфраструктурних об'єктів, які створюють умови для міжнародної торгівлі та підвищують значення цих регіонів як транспортних вузлів. Інвестиції в Центральну Азію дозволяють Китаю контролювати важливі логістичні маршрути і забезпечують доступ до природних ресурсів, таких як нафта і природний газ. Західна Азія, як ще один важливий елемент ініціативи «Пояс і шлях», також отримує значні інвестиції, особливо в нафтові та інфраструктурні проєкти. Такі інвестиції збільшують економічні можливості цих країн, але також надають Китаю стратегічний вплив у регіоні, що має значення як у контексті економічних, так і політичних відносин. Південно-Східна Азія також залучена в економічне співробітництво з Китаєм, де його інвестиції сприяють розвитку транспортних мереж, портів і промисловості. У результаті, Китай стає важливим економічним партнером для цих країн, що дозволяє йому закріпитися як головний торговельний і промисловий центр регіону. Проте зростаюча залежність від китайського капіталу може послаблювати позиції деяких країн, роблячи їх уразливими до політичного впливу з боку Китаю [58].

В Океанії, зокрема на островах Тихого океану та в Австралії з Новою Зеландією, китайські інвестиції також мають вагоме значення. В Океанії Китай зацікавлений у доступі до природних ресурсів і створенні транспортних маршрутів, що дозволяє йому зміцнювати свої позиції у Тихоокеанському регіоні та посилювати свій стратегічний вплив. Наприклад, китайські інвестиції в Австралії часто спрямовані на видобуток сировини, особливо корисних копалин, необхідних для промисловості. Це дозволяє Австралії зміцнювати економічну базу, але також збільшує її залежність від китайського ринку, що має важливі наслідки для політичної автономії країни в прийнятті економічних рішень. Острови Тихого океану, з їхнім обмеженим внутрішнім фінансуванням, дуже залежать від китайських інвестицій, які сприяють розвитку інфраструктури та розв'язують питання з дефіцитом капіталу, але водночас призводять до зростання економічної залежності від Китаю.

У Латинській Америці Китай також відіграє важливу роль, особливо в Південній Америці. Китайські інвестиції в цей регіон часто спрямовані на розвиток видобувної промисловості та аграрного сектору, що дозволяє місцевим економікам інтегруватися у глобальні ринки, але водночас посилює залежність від експорту сировини до Китаю. Це створює ризик вразливості для економік цих країн у випадку зниження китайського попиту. Крім того, Китай збільшує свій вплив на політичному рівні, що дозволяє йому формувати сприятливі умови для власних економічних інтересів, особливо в контексті доступу до природних ресурсів, таких як мінерали, нафта і сільськогосподарська продукція.

Таким чином, Китай значно впливає на економічне становище різних регіонів світу завдяки своїм інвестиціям. Для багатьох країн китайський капітал відкриває нові можливості для розвитку, проте водночас посилює залежність від китайського ринку та політичного впливу. У країнах з високою часткою китайських інвестицій посилюється ризик втрати економічної та політичної автономії, що ставить перед цими країнами виклики у забезпеченні власних національних інтересів у межах партнерства з Китаєм [59; 60; 61; 62].

2.3. Аналіз політичних інструментів як складової економічної експансії КНР

Окрім традиційних методів фінансування і торгівлі, КНР активно задіює державні реформи, міжурядові угоди, а також багатосторонні ініціативи, спрямовані на розширення впливу країни за її межами. Політичний аспект цієї стратегії особливо важливий, адже китайське керівництво не обмежується просто інвестиціями та торговельними угодами, а інтегрує їх у ширшу систему зовнішньополітичних кроків, що зміцнюють зв'язки з приймаючими країнами та змінюють баланс сил у регіональному й глобальному масштабах.

Через інструменти економічної дипломатії Китай намагається просувати не лише власні комерційні інтереси, але й політичні цілі, формуючи навколо

себе мережу країн-економічних партнерів. Використовуючи взаємовигідні пропозиції, такі як зменшення кредитних ставок, надання вигідних умов для інвестицій чи фінансування стратегічних проєктів, Китай вибудовує довготривалі економічні та політичні альянси. Таким чином, він не лише формує залежність країн від свого капіталу, але й створює передумови для більш лояльного ставлення до своїх політичних ініціатив на міжнародній арені, наприклад, у міжнародних організаціях, таких як ООН.

Окрему роль у цій стратегії відіграють структурні реформи та стратегічні програми, які КНР розробляє для підтримки економічної експансії. Ці програми мають на меті забезпечити стабільну присутність китайських компаній на глобальних ринках, а також сприяти доступу до ресурсів, інфраструктури й технологій, необхідних для подальшого економічного зростання країни. Такі реформи і програми, як правило, узгоджені з внутрішніми економічними пріоритетами країни й тісно інтегровані з зовнішньополітичними ініціативами.

Далі розглянемо основні події, що стали основою для досягнення стратегічних цілей Китаю на глобальній арені, а також їхню роль у формуванні сучасної системи економічних зв'язків КНР із зарубіжними країнами.

Однією з головних подій став вступ КНР до СОТ у 2001 році. До вступу до СОТ, середньозважені тарифні ставки на імпорт до Китаю були одними з найвищих серед великих економік світу. Однак після вступу до СОТ Китай взяв на себе зобов'язання значно знизити тарифи на широкий спектр товарів. Основні зміни включали:

- Середньозважений тариф на промислові товари знизився з приблизно 25% у 1997 році до 9% у 2005 році.
- Середній тариф на сільськогосподарські товари знизився з 31,5% у 1992 році до 15,7% у 2004 році.
- В цілому, до 2005 року середньозважений тариф на імпорт в Китай зменшився до 9,8% з 15,3% у 2001 році.

Ці зниження тарифів зробили китайський ринок більш відкритим для іноземних товарів і послуг, сприяючи зростанню конкуренції та підвищенню якості товарів і послуг у Китаї.

Вступ до СОТ надав Китаю стабільний і передбачуваний доступ до ринків країн-членів СОТ, що сприяло зростанню експорту китайських товарів. Зниження торгових бар'єрів допомогло китайським підприємствам збільшити свою частку на світових ринках. Частка китайського експорту в світовій торгівлі зросла з 4,3% у 2001 році до 8,7% у 2010 році.

Китай твердо підтримує багатосторонню торговельну систему, підтримує необхідну реформу СОТ, а також зміцнює та просуває авторитет, ефективність та актуальність системи. Китай вносить позитивну енергію у вдосконалення та оновлення правил і процедур СОТ, бере активну та конструктивну участь у переговорах, консультаціях та обговореннях з різних питань та сприяє тому, щоб СОТ відігравала кращу роль. Китай продовжує виконувати свої зобов'язання, щиро відкритий для пропозицій інших членів та постійно вдосконалює систему внутрішньої політики. Китай виступає проти односторонності та протекціонізму, відкидає будь-які дії чи пропозиції, які суперечать основним цінностям та основним принципам СОТ, та рішуче захищає свої законні права та інтереси. Китай завжди вносив важливий внесок у вирішення проблем у галузі розвитку.

Китай активно просуває СОТ для реагування на проблеми розвитку і приймає на себе зобов'язання, які відповідають його власній стадії розвитку і можливостям, незалежно і прагматично керує особливими і диференційованими режимами і надає суспільні блага, які приносять користь членам, що розвиваються. Китай готовий працювати з іншими членами, щоб спільно сприяти сталому, здоровому та інклюзивному розвитку [63].

План «Made in China 2025» (MIC 2025), запущений у 2015 році, є стратегічною ініціативою уряду КНР, спрямованою на модернізацію промислового сектору Китаю, підвищення його конкурентоспроможності на

світовому ринку та зменшення залежності від іноземних технологій. Цей план зосереджений на розвитку десяти ключових секторів:

1. Нові передові інформаційні технології
2. Автоматизовані верстати і роботи
3. Аерокосмічна техніка
4. Морське обладнання та високотехнологічні кораблі
5. Залізничне обладнання
6. Енергозберігаючі та нові енергетичні транспортні засоби
7. Електрообладнання
8. Нові матеріали
9. Біомедицина та високопродуктивне медичне обладнання
10. Сільськогосподарська техніка

В рамках плану «Made in China 2025», Китай значно збільшив інвестиції у ключові галузі, сприяючи розвитку інфраструктури, досліджень та інновацій. Конкретні цифри інвестицій включають: інвестиції у сектор інформаційних технологій, які зросли на понад 50% з 2015 по 2020 роки, досягнувши понад 1 трлн юанів (приблизно 150 млрд доларів США) на рік; інвестиції у сектор автоматизованих верстатів і роботів, які зросли на 40%, що зробило Китай найбільшим у світі ринком робототехніки; інвестиції у аерокосмічну галузь, які зросли на 30%, зокрема завдяки підтримці державних програм, таких як запуск супутників і розвиток комерційної космічної техніки; інвестиції у енергозберігаючі та нові енергетичні транспортні засоби, які зросли на 45%, досягнувши понад 200 млрд юанів (приблизно 30 млрд доларів США) на рік [64].

Впровадження плану «Made in China 2025» значно підвищило конкурентоспроможність китайських підприємств на глобальному ринку. У сфері інформаційних технологій китайські компанії, такі як Huawei і ZTE, стали глобальними лідерами у сфері телекомунікаційного обладнання. За даними дослідження Gartner, частка Huawei на світовому ринку телекомунікаційного обладнання у 2020 році становила 31%. У галузі

робототехніки Китай став найбільшим виробником та експортером промислових роботів. У 2020 році китайські компанії виробили понад 45% світових промислових роботів. У сфері аерокосмічної техніки китайські компанії, такі як COMAC, активно розвивають свої можливості у виробництві комерційних літаків. У 2020 році COMAC випустила свій перший комерційний літак C919, конкуруючи з Boeing і Airbus. У галузі енергозберігаючих транспортних засобів Китай став світовим лідером у виробництві та використанні електромобілів. У 2020 році на Китай припадало понад 40% світових продажів електромобілів, завдяки компаніям, таким як BYD і NIO. План «Made in China 2025» включає конкретні цілі для кожного з ключових секторів. Деякі з них включають:

1. Нові передові інформаційні технології: До 2025 року Китай має на меті збільшити частку вітчизняних мікропроцесорів у внутрішньому споживанні до 70%.
2. Автоматизовані верстати і роботи: Збільшення частки вітчизняних промислових роботів на внутрішньому ринку до 50% до 2025 року.
3. Аерокосмічна техніка: Досягнення частки внутрішніх авіакомпаній у використанні літаків вітчизняного виробництва до 10% до 2025 року.
4. Енергозберігаючі транспортні засоби: Досягнення щорічного виробництва 2 млн електромобілів до 2025 року.
5. Біомедицина: Збільшення частки внутрішніх інноваційних лікарських засобів на китайському ринку до 80% до 2025 року [65].

Ініціатива «Один пояс, один шлях» (OBOR), відома також як Belt and Road Initiative (BRI), була запущена Китайською Народною Республікою у 2013 році з метою покращення регіональної співпраці та підвищення економічної інтеграції між країнами Азії, Європи та Африки. Ініціатива включає дві основні компоненти: економічний пояс Шовкового шляху (Silk Road Economic Belt), що представляє ланцюг сухопутних торговельних маршрутів, які поєднують Китай з Європою через Центральну Азію, та

Морський Шовковий шлях XXI століття (21st Century Maritime Silk Road), що охоплює морські торговельні маршрути, які зв'язують Китай з Південно-Східною Азією, Південною Азією, Африкою та Європою. Основні цілі OBOR включають покращення інфраструктури шляхом будівництва та модернізації доріг, залізниць, портів та інших об'єктів інфраструктури, підвищення економічної інтеграції шляхом створення нових торговельних коридорів для сприяння вільному переміщенню товарів, капіталу та людей, забезпечення енергетичної безпеки через розширення доступу до енергетичних ресурсів та створення нових енергетичних коридорів і мереж, а також культурний обмін і співпраця для поглиблення культурних зв'язків між країнами-учасницями.

Вигоди для Китаю включають економічний ріст та розвиток через нові ринки для збуту товарів і послуг, що сприяє зростанню експорту та економічному розвитку, інфраструктурні проекти, де китайські будівельні компанії отримують контракти на великі проекти в різних країнах, що сприяє зростанню внутрішнього попиту та зайнятості, енергетичну безпеку, завдяки доступу до нових джерел енергії та створенню енергетичних коридорів, і політичний вплив, що зміцнює геополітичні позиції Китаю в країнах-учасницях та формує більш сприятливе міжнародне середовище для китайських інтересів.

Вигоди для світу включають розвиток інфраструктури, оскільки багато країн отримують фінансування для будівництва та модернізації критичної інфраструктури, що сприяє їхньому економічному зростанню та розвитку; збільшення торгівлі завдяки поліпшенню транспортних зв'язків; покращення доступу до ринків, оскільки багато країн отримують доступ до китайського ринку, що сприяє зростанню експорту та економічному розвитку; і зменшення бідності, адже реалізація інфраструктурних проектів створює нові робочі місця та сприяє зменшенню рівня бідності у країнах-учасницях.

На реалізацію ініціативи «Один пояс, один шлях» було витрачено значні фінансові ресурси, загальна сума інвестицій оцінюється у понад 1 трлн доларів США. Джерела фінансування включають китайські державні банки, такі як

China Development Bank та Export-Import Bank of China, що забезпечують значну частину фінансування проектів, Азійський банк інфраструктурних інвестицій (АІІВ), новостворений банк, що сприяє фінансуванню інфраструктурних проектів у регіоні, а також Фонд Шовкового шляху, спеціальний інвестиційний фонд, створений для підтримки ініціативи OBOR.

Прибутки та економічний ефект від реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» включають зростання експорту, оскільки китайський експорт до країн-учасниць OBOR зріс на понад 30% з моменту запуску ініціативи; збільшення інвестицій, де китайські прямі інвестиції в країни-учасниці OBOR перевищили 140 млрд доларів США до 2020 року; і економічний розвиток країн-учасниць, оскільки реалізація інфраструктурних проектів сприяла зростанню ВВП багатьох країн, зокрема країн Центральної Азії, Південно-Східної Азії та Африки.

Перспективи ініціативи «Один пояс, один шлях» залишаються позитивними, незважаючи на деякі виклики та критичні зауваження. Розширення географічного охоплення ініціативи продовжує залучати нові країни, зокрема в Латинській Америці та Європі, поглиблення економічної інтеграції через зростання обсягів торгівлі та інвестицій сприяє поглибленню економічних зв'язків між країнами-учасницями, розвиток нових технологій через інвестиції у цифрові та зелені технології може стати новим етапом у реалізації ініціативи, а підвищення стійкості проектів через вдосконалення механізмів управління ризиками забезпечить стійкість інфраструктурних проектів [66].

Висновки до другого розділу

Проаналізувавши усе вище сказане, можна зробити наступні висновки:

1. Завдяки чітким діям уряду Китай зміг значною мірою наростити власні промислові потужності і, як наслідок, надзвичайно збільшити свій експорт в кожному регіоні світу. Наразі КНР являється одним з ключових партнерів (входить до першої п'ятірки) для більшості країн світу, експортуючи не тільки дешеві товари та сировину, але й наукоємні, потребуючі значних технологічних зусиль, інноваційні продукти.

2. З аналізу експортної діяльності КНР, ми можемо зробити висновок, що хоча в кількісному відношенні Китай експортує найбільше у високотехнологічні країни найбільш розвинених регіонів, таких як Північна Америка та Західна Європа, найбільшу залежність від китайських товарів відчують регіони Азії, Африки та Південної Америки, основу яких складають країни, що розвиваються. Пов'язано це з грамотною зовнішньою політикою китайського уряду та відносною дешевизною, але при цьому гідною якістю китайських товарів.

3. Розглянувши інвестиційну діяльність, як інструмент економічної експансії КНР ми можемо констатувати, що Китай перетворився з країни реципієнта на країну донора, інвестувавши в значні кошти в безліч секторів та галузей економіки кожного куточку світу. Більшість інвестицій націлені на забезпечення Китаю доступу до енергетичних ресурсів та інфраструктури. Таким чином, інвестиції стають доповненням до зовнішньоторговельної діяльності КНР, забезпечуючи країні доступ до енергоресурсів, та спрощуючи логістику для поставки своїх товарів.

4. Китайські інвестиції в кількісному вираженні найбільш зосереджені в високорозвинених країнах Північної Америки та Західної Європи. Але у відсотковому значенні, КНР являється одним з ключових інвесторів азійських, південноамериканських та африканських регіонів. Завдяки інвестиціям в ключові для себе сектори (енергетику, інфраструктуру та транспорт) Китай не

тільки спрощує свою торгівельну діяльність, але й посилює свій вплив на країни даних регіонів, перетворюючись для них в ключового інвестора.

5. Політична частина економічної експансії КНР є не менш важливою ніж економічна. Притримуючись власних стратегічних планів, проводячи ключові реформи, користуючись своїм положенням на світовій арені, Китай активно насаджує свої інтереси по всьому світу. Завдяки вмілим діям уряду та вдалому поєднанню економічних та політичних інструментів, вдалося створити єдиний механізм який функціонує з єдиною метою – розширення присутності та поширення впливу КНР на світових товарних ринках.

РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЮВАННЯ ТА МЕХАНІЗМ ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПАНСІЇ КНР НА СВІТОВИХ ТОВАРНИХ РИНКАХ

3.1. Моделювання торгово-економічної експансії КНР

Кластерний аналіз обрано для вивчення торгово-економічної експансії КНР на світових товарних ринках, оскільки цей метод дозволяє ефективно групувати країни чи ринки за подібними характеристиками або показниками, що дає змогу виявити спільні тенденції та відмінності. Використовуючи кластерний аналіз, можна краще зрозуміти, які ринки мають подібний рівень залежності від китайських інвестицій, експорту чи імпорту, а також які країни мають схожі профілі за різними економічними показниками, пов'язаними з Китаєм. Це сприяє побудові структурованого погляду на взаємодію КНР з різними ринками, що допомагає у розумінні масштабів та специфіки її економічної присутності на світовій арені.

Для побудови кластерного аналізу нами було використано сім показників, що відображають різні аспекти економічної присутності КНР на світових ринках (див. Додаток В). Серед них – експорт та імпорт Китаю, експорт та імпорт груп країн, середній рівень ВВП на душу населення цих груп, а також обсяги китайських інвестицій і загальних інвестицій в ці групи країн. Таке поєднання показників дозволяє не лише оцінити економічний вплив Китаю на окремі країни та регіони, але й виявити загальні закономірності взаємодії між країнами. Це сприяє побудові чіткішої картини ролі КНР у світовій економіці та структуруванню її впливу на глобальні товарні ринки.

урядів США та Канади. Незважаючи на це, обсяги китайських інвестицій свідчать про важливість Північної Америки для стратегічних інтересів КНР, хоча регіон зберігає досить автономний характер завдяки своєму високому ВВП на душу населення (понад 51 тисячу доларів) та суворим регуляторним бар'єрам, спрямованим на захист національної безпеки та стратегічних галузей. Таким чином, вплив Китаю на цей регіон хоч і значний, але обмежується рамками відкритих ринкових можливостей і не досягає глибокого проникнення в критичні сектори.

Кластер 2. Західна Європа також має тісні торгові зв'язки з КНР. Обсяг китайського експорту до цього регіону становить 286,4 мільярди доларів, що свідчить про сильний попит на китайські товари, особливо електроніку, машини, хімічну продукцію та товари легкої промисловості. Імпорт із Західної Європи в Китай трохи нижчий — 230,3 мільярди доларів, що, як і в випадку з Північною Америкою, вказує на позитивне торгове сальдо для КНР. Інвестиції з Китаю в Західну Європу є суттєвими і складають 182,8 мільярди доларів, із значною часткою вкладень у високотехнологічні галузі, промислові підприємства, а також у сферу послуг. Китай прагне отримати доступ до передових європейських технологій, але стикається з обмеженнями та строгими регуляторними рамками, які Західна Європа встановлює задля захисту стратегічних секторів від іноземного контролю. Західноєвропейські країни, попри вигоду від китайських інвестицій, активно обмежують їх вплив через побоювання щодо національної безпеки та захисту технологічних досягнень. Високий ВВП на душу населення у регіоні (понад 75 тисяч доларів) також означає меншу залежність від іноземного капіталу, що робить вплив Китаю обмеженим та більш обережним, аніж у регіонах з нижчим рівнем доходів.

Кластер 3. Північна Європа є важливим партнером для Китаю завдяки високому рівню розвитку, значним економічним ресурсам та передовим технологіям. Країни цього регіону, такі як Норвегія, Швеція, Фінляндія та Данія, мають великий досвід у розробці екологічних та енергозберігаючих

технологій, що становлять інтерес для Китаю, який прагне до стійкого розвитку. Китай активно співпрацює з Північною Європою в галузі екологічно чистих технологій, електротранспорту та відновлюваної енергетики, оскільки це дозволяє йому вирішувати власні екологічні виклики. Північна Європа також є значним торговим партнером Китаю, імпортуючи китайські товари, такі як електроніка та текстиль, і водночас постачаючи на китайський ринок лісопродукцію, морепродукти та інноваційні технології. Важливим є співробітництво у сфері морських перевезень — китайські товари активно транспортуються через порти Північної Європи, а данська компанія Maersk відіграє ключову роль у цьому ланцюжку поставок. Окрім економічного співробітництва, Китай розвиває культурні та освітні зв'язки з регіоном, сприяючи обміну знаннями та зміцненню культурного впливу, що посилює присутність Китаю у цьому розвиненому регіоні та формує основу для довготривалих стратегічних відносин.

Кластер 4. Кластер, що об'єднує Східну Європу, Південну Європу, Південно-Східну Азію та Східну Азію, є надзвичайно важливим для Китаю завдяки своєму великому ринковому потенціалу, стратегічному географічному положенню та різноманітності економічних можливостей. Східна та Південна Європа, будучи сусідами з ЄС, є воротами для китайських товарів на європейський ринок і привабливими об'єктами для інфраструктурних інвестицій у межах проєкту «Один пояс, один шлях». Китай активно інвестує в транспортну інфраструктуру, залізниці та порти цих країн, забезпечуючи швидше та дешевше транспортування товарів, що посилює його торговельні позиції у регіоні. Східна Азія, до якої входять ключові економіки, такі як Японія, Південна Корея та Тайвань, є водночас великим імпортером китайських товарів і важливим джерелом технологій, які Китай активно залучає для свого інноваційного розвитку. Південно-Східна Азія з її динамічним економічним розвитком є ще однією стратегічною зоною впливу для Китаю. Країни регіону, такі як В'єтнам, Індонезія, Малайзія та Таїланд, є інтегрованими партнерами у виробничих ланцюгах китайської промисловості.

Наявність спільних виробничих об'єктів дозволяє Китаю знижувати витрати на виробництво, одночасно забезпечуючи стабільний експорт своїх товарів на локальні ринки. Китаю вдається тісно співпрацювати з регіоном у межах АСЕАН, зміцнюючи свої економічні та політичні зв'язки через зону вільної торгівлі, а також розвиваючи інфраструктурні проєкти, що підвищують його вплив у регіоні. Водночас культурні та освітні зв'язки сприяють поширенню китайського впливу на населення цих країн, що додатково закріплює роль Китаю як економічного лідера та стратегічного партнера цього багатонаціонального кластеру.

Кластер 5. Південна Америка, Австралія і Нова Зеландія, Південна Азія та Західна Азія відіграють складну, але важливу роль у стратегії Китаю з розширення свого економічного впливу на глобальному рівні, кожен із цих регіонів маючи унікальне значення для КНР. У Південній Америці Китай активно інвестує в інфраструктурні проєкти, сільське господарство, видобуток природних ресурсів, зокрема нафти, міді, сої та інших аграрних товарів. Китайські інвестиції в інфраструктуру, такі як будівництво доріг, залізниць і портів, допомагають покращити транспортну систему регіону, полегшуючи експорт ресурсів до Китаю, водночас підсилюючи залежність регіону від китайського капіталу. У Південній Азії Китай фокусується на геополітичних інтересах, надаючи значні інвестиції через ініціативу «Один пояс, один шлях», особливо в таких країнах, як Пакистан і Шрі-Ланка. Наприклад, китайські інвестиції у будівництво порту Гвадар в Пакистані, а також доріг і залізниць в регіоні, сприяють підвищенню стратегічної значущості КНР і забезпечують прямий доступ до Індійського океану. Це, в свою чергу, підвищує залежність Південної Азії від Китаю та зміцнює економічні й політичні зв'язки. У Західній Азії, багатій на нафту і газ, Китай реалізує інфраструктурні та енергетичні проєкти, спрямовані на забезпечення стабільного постачання енергоресурсів для КНР, що є критично важливим з огляду на величезну потребу китайської економіки в енергії. Китай активно співпрацює з країнами, такими як Саудівська Аравія та Іран, укладаючи багатомільярдні угоди у сфері

видобутку та транспортування енергоресурсів. У свою чергу, країни Західної Азії отримують від Китаю не лише капітал, але й можливість диверсифікувати свої економіки за межі енергетичного сектору завдяки співпраці в інших галузях, як-от інфраструктура, телекомунікації та виробництво. Австралія і Нова Зеландія, хоча й мають розвинені економіки, також є важливими партнерами для Китаю, особливо в аграрному секторі та гірничодобувній промисловості, постачаючи КНР такі ресурси, як залізна руда, вугілля, молочні продукти та м'ясо. Незважаючи на політичну напруженість, Китай залишається одним із головних торгових партнерів Австралії та Нової Зеландії, що демонструє взаємозалежність між цими економіками. Таким чином, регіони цього кластеру не лише забезпечують Китай стратегічними ресурсами, але й служать важливими майданчиками для поширення економічного та геополітичного впливу КНР, що поступово перетворює ці країни на важливих партнерів у глобальній системі, де Китай відіграє все більш домінуючу роль.

Кластер 6. Країни Карибського басейну, Островів Тихого океану, Центральної Азії, Центральної Америки та Африки є ключовими для китайської торгово-економічної експансії, оскільки вони мають значні потреби у фінансуванні інфраструктурних проєктів та обмежений доступ до капіталу. Китай використовує ці можливості для просування своєї ініціативи «Один пояс, один шлях», інвестуючи у будівництво доріг, портів, залізниць, енергетичних об'єктів, а також видобувну промисловість, що зміцнює його економічний вплив у цих країнах. У Центральній Азії Китай розвиває проєкти з видобутку нафти й газу та прокладення трубопроводів, що дозволяє КНР забезпечувати власну енергетичну безпеку, водночас створюючи залежність регіону від китайського капіталу. В Африці, де Китай є одним з найбільших інвесторів, країни отримують від КНР кредити та технічну допомогу в обмін на доступ до таких ресурсів, як мідь, кобальт, нафта та інші корисні копалини. Китайські компанії активно будують дороги, лікарні, енергетичні об'єкти, що стимулює економічний розвиток континенту, хоча водночас підсилює боргову

залежність африканських країн. У Карибському басейні та Центральній Америці Китай фінансує інфраструктурні проєкти й транспортні коридори, намагаючись закріпити позиції в регіоні, де традиційно домінували США; для цих країн інвестиції КНР стають потужним рушієм розвитку. Водночас Китай активно розвиває культурні та освітні зв'язки, надаючи стипендії студентам і залучаючи їх до навчання в китайських університетах, що сприяє формуванню позитивного ставлення до КНР серед місцевих еліт. На Островах Тихого океану китайські інвестиції забезпечують будівництво портів та об'єктів енергетики, що, з одного боку, сприяє економічному розвитку островів, а з іншого боку, підсилює залежність від Китаю і викликає занепокоєння у США та Австралії через геополітичну роль КНР у регіоні. Отже, країни цього кластеру стають важливими для Китаю як стратегічні партнери, джерела природних ресурсів та ринки збуту, а їхня економічна вразливість і потреба в розвитку дають Китаю можливість розширювати свій вплив, створюючи нові економічні та культурні зв'язки.

3.2. Визначення економічних та політичних інструментів і механізмів торгово-економічної експансії КНР

Китайська Народна Республіка досягла значного розширення своєї присутності на світових ринках завдяки комплексному використанню економічних та політичних інструментів, які взаємодоповнюють один одного. Ефективність цієї стратегії полягає у її системному характері та цілеспрямованості, що охоплює різні аспекти економіки, технологій, інфраструктури та дипломатії. Розглянемо схему механізму торгово-економічної експансії КНР, яку вдалося створити завдяки багатому інструментарію та майстерному поєднанню всіх цих інструментів та їх комплексному використанню.

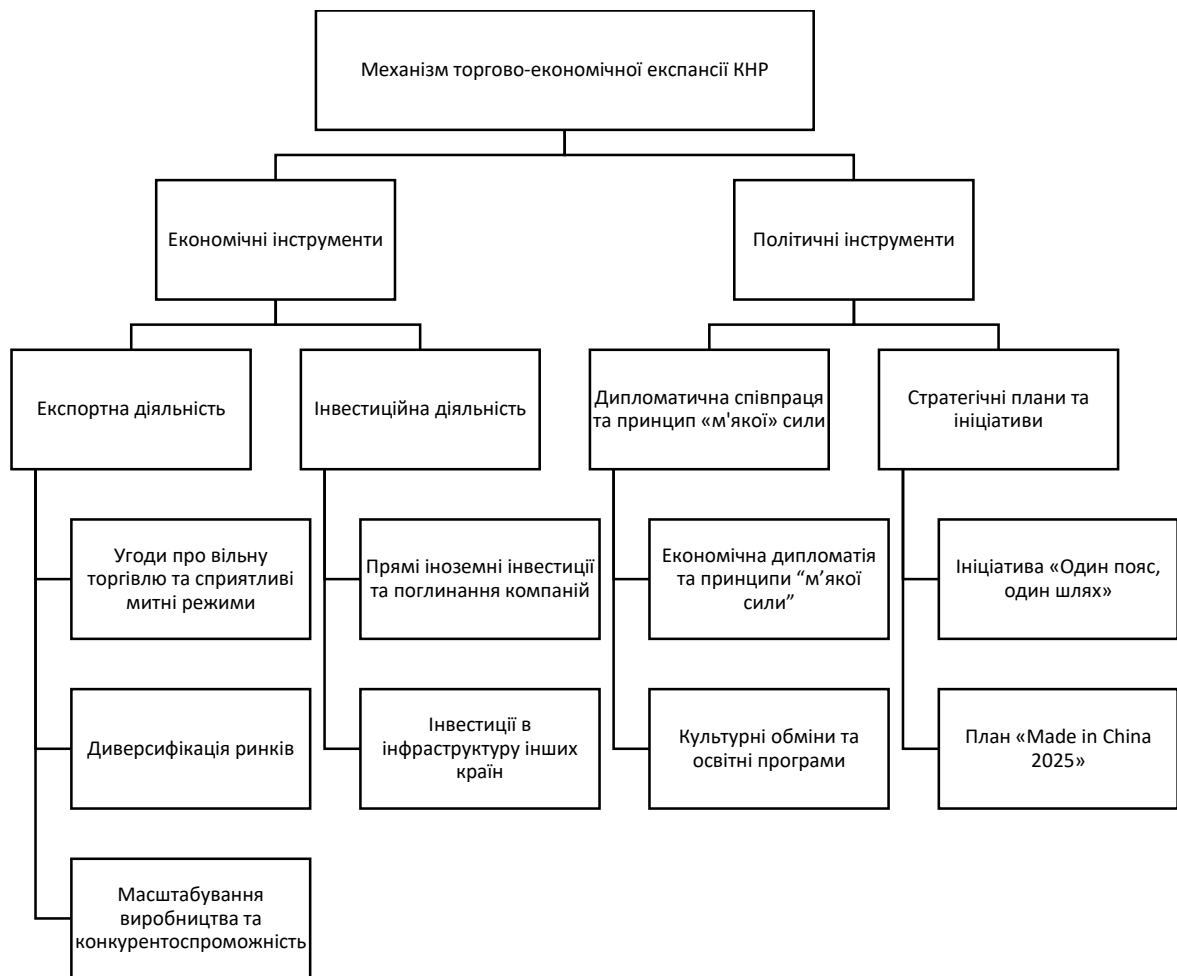

Рис. 3.2 Механізм торгово-економічної експансії КНР

Складено автором за матеріалами [1; 8; 26; 56; 65; 66]

Дана схема дуже чітко описує який інструментарій використовує КНР для своєї експансії. Розглянемо детальніше всі елементи.

1. Експортна діяльність. Експортна діяльність Китаю полягає у активному просуванні китайської продукції на світових ринках. Завдяки великим обсягам виробництва та конкурентоспроможності китайських товарів Китай утримує провідні позиції у глобальній торгівлі. Це дозволяє не лише забезпечити стабільний приплив іноземної валюти в країну, але й посилює економічну залежність багатьох країн від китайських товарів, особливо у сферах споживчих товарів та електроніки.

1.1. Масштабування виробництва та конкурентоспроможність. Завдяки зниженню витрат на виробництво, Китай пропонує товари за конкурентними

цінами, що робить китайську продукцію привабливою на міжнародних ринках.

1.2. Диверсифікація ринків. Китай розширює експорт не лише на традиційні західні ринки, а й активно входить на ринки країн, що розвиваються, де китайські товари можуть швидко отримати домінуючу позицію.

1.3. Угоди про вільну торгівлю та сприятливі митні режими. Завдяки численним торговим угодам Китай полегшує доступ до своїх товарів на іноземних ринках, знижуючи бар'єри для експорту.

2. *Інвестиційна діяльність.* Інвестиційна діяльність КНР полягає у значних прямих іноземних інвестиціях у різні країни, особливо в інфраструктурні, енергетичні та промислові проекти. Китай активно інвестує в будівництво доріг, портів, залізниць та інших важливих об'єктів інфраструктури, що дозволяє контролювати стратегічні активи за кордоном. Така політика забезпечує Китаю доступ до ресурсів та нових ринків, а також сприяє створенню економічної залежності країн-реципієнтів від Китаю, що відкриває додаткові можливості для впливу.

2.1. Інвестиції в інфраструктуру інших країн. Китай інвестує у стратегічні об'єкти, такі як порти, залізниці та дороги, що дозволяє не тільки полегшити логістику експорту, але й створює економічну залежність країн-реципієнтів від китайських інвестицій.

2.2. Прямі іноземні інвестиції та поглинання компаній. Китайські компанії скуповують підприємства за кордоном, отримуючи доступ до нових технологій, управлінських практик та ринків збуту, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

3. *Стратегічні плани та ініціативи*

3.1. Ініціатива «Один пояс, один шлях». Цей проект об'єднує понад 60 країн і сприяє створенню нових торгових коридорів, які з'єднують Китай з Європою, Африкою та іншими частинами Азії. Завдяки цьому КНР закріплює економічні та політичні позиції у країнах, що залучені до ініціативи, і отримує

нові можливості для просування товарів. Через цю ініціативу Китай розвиває інфраструктуру в країнах-партнерах, що сприяє зміцненню економічних зв'язків та відкриває нові можливості для китайського експорту. Таким чином, КНР будує мережу впливу, яка дозволяє не лише зміцнювати економічні позиції, а й отримувати політичну підтримку у різних регіонах світу.

3.2. План «Made in China 2025». Ця ініціатива спрямована на розвиток високотехнологічних секторів економіки, зменшення залежності від імпорту та підвищення якості китайської продукції. Результатом цього є не лише розширення експорту, але й підвищення статусу Китаю як технологічного лідера.

4. Політична дипломатія та «м'яка сила»

4.1. Культурні обміни та освітні програми. Завдяки розвитку культурних центрів, грантових програм і навчальних обмінів Китай створює позитивний імідж, що сприяє зміцненню дружніх відносин із країнами-партнерами.

4.2. Економічна дипломатія та принципи «м'якої сили». Китай використовує м'яку силу для створення сприятливого політичного клімату у країнах-партнерах, надаючи фінансову допомогу, кредити на вигідних умовах та інвестиції в інфраструктуру, що підвищує рівень економічної залежності цих країн.

Успіх Китаю у розширенні своєї присутності на світових ринках значною мірою обумовлений взаємодією економічних та політичних інструментів. Наприклад, ініціатива «Один пояс, один шлях» поєднує інфраструктурні інвестиції з дипломатичною підтримкою, створюючи нові можливості для експорту. Розширення високотехнологічних галузей у рамках «Made in China 2025» сприяє збільшенню експорту продукції з високою доданою вартістю, що забезпечує Китаю не лише економічні, а й технологічні переваги. Крім того, за допомогою економічної дипломатії Китай зміцнює політичну підтримку своїх економічних ініціатив, що дозволяє ефективно просувати китайські інтереси на світовій арені.

Таким чином, ефективність економічних та політичних інструментів КНР полягає у їхній взаємній підтримці та стратегічній інтеграції. Такий підхід дозволяє Китаю не лише посилити свою присутність на світових товарних ринках, але й забезпечити довготривалий вплив у політичній, економічній та культурній сферах, що робить його одним із найвпливовіших гравців на глобальній арені.

Висновки до третього розділу

Проаналізувавши усе вище сказане, можна зробити наступні висновки:

1. В роботі нами було проведено кластерний аналіз ієрархічним методом. За результатами аналізу ми змогли поділити 20 груп країн на 6 кластерів, кожен з яких характеризував ступінь економічної експансії КНР. Найбільший вплив на собі відчують регіони шостого кластеру, а саме: Карибський басейн, Центральна Азія, Острова Тихого Океану, Центральна Америка та все регіони Африки (Північна, Південна, Східна, Західна та Центральна). При цьому, слід зазначити, що Карибський басейн, Центральна Америка та Острова Тихого Океану потрапила до цього кластеру скоріше за свої незначні (відносно до світового масштабу) показники економічної діяльності, ніж за значний економічний вплив КНР в цих регіонах.

2. Основною метою нашого дослідження було визначення економічних та політичних інструментів і механізмів торгово-економічної експансії КНР на світових товарних ринках. Ми можемо зробити висновок, що як токового найефективнішого інструменти не існує. Економічна експансія дуже складний і тривалий процес і потребує значних зусиль та ресурсів і досягнення поставленої мети потребує використання всіх можливих інструментів механізмів в комплексі, коли вони плідно взаємодіють та доповнюють одне одного. Так КНР розробили свій дієвий механізм, який має економічні та політичні складові з багатьох інструментів, і він дозволив за доволі короткий строк суттєво наростити вплив Китаю у багатьох регіонах світу.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження торгово-економічної експансії КНР на світових товарних ринках можна зробити наступні висновки:

1. «Економічна експансія» - є процесом ненасильницького розширення економічного впливу держави, який базується на використанні торгово-економічних, інвестиційних та політичних інструментів. Єдиного, загальноприйнятого інструментарію не існує, прихильники різних економічних теорій та течій відокремлюють та виділяють свої, характерні до їх поглядів, інструменти та механізми проведення даного процесу. Загальною рисою можна назвати те, що економічна експансія це невід'ємна частина перетворення економічно розвиненої та могутньої країни у світового гегемона.

2. У роботі використано комплекс методів, які забезпечили системний аналіз економічної експансії КНР. Економічний та порівняльний аналіз дозволили оцінити ключові показники, порівняти особливості експансії в різних регіонах та визначити головні тенденції. Метод синтезу допоміг узагальнити отримані результати, створивши цілісну картину політики Китаю. Особливе місце зайняв ієрархічний метод кластеризації, за допомогою якого було виділено групи країн за рівнем впливу КНР та специфікою її експансії. Це дозволило ідентифікувати стратегії, які Китай застосовує в кожному регіоні, і оцінити їхню ефективність у різних економічних умовах.

3. Китай активно використовує зовнішню торгівлю, як один з ключових інструментів своєї експансії. Наразі, частка китайських товарів є значною на будь-якому світовому ринку, причому в важких, наукоємних галузях також. Використовуючи свої конкурентні переваги, Китаю вдається виробляти доволі якісні продукти, але дешевші за аналогічні товари конкурентів. Таким чином КНР активно захоплює з кожним роком все більшу частину світових ринків, змушуючи країни прислуховуватися до нього, адже втрата такого могутнього постачальника може не просто сильно вдарити по економіці, але й взагалі на певний час створити хаос на конкретному ринку.

4. Прямі іноземні інвестиції – це другий провідний економічний інструмент китайської експансії. Завдяки активним інвестиціям, Китай не тільки забезпечує себе дешевшими енергоносіями, інфраструктурою та спрощеною логістикою і так далі, але й поширює свій вплив на країни реципієнти. Для деяких регіонів китайські інвестиції являються основними і допомагають розвивати власну економіку. Не всі країни можуть собі дозволити втратити такого потужного інвестора, тому вони змушені йти на поступки для уряду КНР, щоб не втратити постійний притік коштів та технологій.

5. Економічно-політичні інструменти та механізми економічної експансії взаємодіють у синергії, доповнюють одне одного та діють в рамках одне одного. Найяскравіший приклад це ініціатива «Один пояс, один шлях», в рамках якої Китаєм було проведено безліч інвестицій, укладено велику кількість двосторонніх договорів про торгівлю та співробітництво. Майстерно використовуючи власні економічні ресурси та можливості, а також дипломатію м'якої сили, КНР вдалося суттєво збільшити свій вплив не тільки на геополітичній арені, але й на світових товарних ринках, ставши ключовим гравцем в більшості регіонів світу.

6. Для детального аналізу, нами було використано ієрархічний метод кластерного аналізу, який дозволив нам поділити 20 груп країн на 6 кластерів. Ми можемо констатувати, що кількісні показники дуже сильно відрізняються від відносних, адже регіони в які Китай найбільше інвестує та з якими найбільше торгує є найменш залежними від його впливу. Пов'язано це з високим рівнем розвитку даних регіонів. Натомість регіони, в яких переважають країни, що розвиваються навпаки найбільше залежать від КНР, в особливості регіони Африки та Центральна Азія. Деякі регіони потрапили до кластеру найбільшого впливу через специфіку власних макроекономічних показників. Вони, відносно світових, доволі малі, тому це стало причиною віднесення їх до даного кластеру, а не висока залежність від КНР.

7. Провівши дослідження, ми можемо констатувати, що економічні та політичні інструменти, обрані Китайською Народною Республікою, створили дієвий механізм, який характеризується значною ефективністю в рамках поставленої мети – торгово-економічної експансії на світових товарних ринках. Використовуючи комплексні підходи, КНР вдалося стати одним з ключових торгівельних партнерів для кожного регіону світу, перетворитися на потужного інвестиційного донора, а також підштовхнути значну частину земної кулі до плідної співпраці зробивши її відносно залежною від власних дій та рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Українець Л. А. Економічна експансія Китаю в країни, що розвиваються: монографія / Л. А. Українець. – Львів: ПАІС, 2019. – 480 с.
2. Li Xing, Shaw Timothy M. Same Bed, Different Dreams’ and ‘Riding Tiger’ Dilemmas: China’s Rise and International Relations/Political Economy // Journal of Chinese Political Science. 2014. № 19 (1). P. 69–93
3. Wallerstein I. The Capitalist World-Economy. Cambridge: Cambridge University Press, 1979.
4. Kindleberger Ch. The World in Depression 1929–1939. Berkeley: University of California Press. 1973
5. Kindleberger Ch. Dominance and Leadership in the International Economy: Exploitation, Public Goods and Free Riders // International Studies Quarterly. 1981. № 25 (2). P. 242–254.
6. Gilpin R. The Political Economy of International Relations. Princeton: Princeton University Press, 1987.
7. Strange S. The Persistent Myth of Lost Hegemony. // International Organization. 1987. № 41 (4). P. 551–574.
8. Wong J. A China-centric Economic Order in East Asia. // Asia Pacific Business Review. 2013. № 19(2). P. 286–296
9. Grunberg I. Exploring the «Myth» of Hegemonic Stability // International Organization. 1990. № 44 (3). P. 431–477.
10. Krasner S. D. American Policy and Global Economic Instability. // America in a Changing World Political Economy /W.P. Avery and D.P. Rankin (eds.). New York: Longman, 1982. P. 29–48.
11. Stein A. A. The Hegemon’s Dilemma: Great Britain, the United States and the International Economic Order // International Organization. 1984. № 38 (2). P. 355– 386.
12. Gill S. Power and Resistance in the New World Order. Basingstoke: Palgrave, 2003.

13. Gill S., Law D. Global Hegemony and the Structural Power of Capital // *International Studies Quarterly*. 1989. № 33 (4). P. 475–99.
14. Keohane R. O. *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press, 1984
15. Kindleberger Ch. International Public Goods without International Government. // *American Economic Review*. 1986. № 76 (1). P. 1–12.
16. Gilpin, Robert. *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981
17. Krasner S. D. American Policy and Global Economic Instability. // *America in a Changing World Political Economy* /W.P. Avery and D.P. Rankin (eds.). New York: Longman, 1982. P. 29–48.
18. Keohane R. O. The Theory of Hegemonic Stability Theory and Changes in International Economic Regimes, 1967–1977 // *Change in the International System* / O. R. Holsti, R. M. Siverson, A. L. George (eds.). Boulder : Westview, 1980. P. 131–162.
19. Keohane Robert O., Joseph S. Nye (eds.) *Transnational Relations and World Politics*. Cambridge: Harvard University Press, 1972.
20. Ikenberry G. J. *After Victory*. Princeton: Princeton University Press, 2001
21. Ikenberry, G. J. Institutions, Strategic Restraint, and the Persistence of American Postwar Order // *International Security*. 1998. № 23 (3). P. 43–78.
22. Kirshner J. *American Power After The Financial Crisis*. New York: Cornell University Press, 2014.
23. Cox R. *Production, Power, and World Order: Social Forces in the Making of History*. New York: Columbia University Press, 1987.
24. Грабченко А.І., Федорович В.О., Гаращенко Я.М. Методи наукових досліджень: Навч. посібник. – Х.: НТУ "ХПІ", 2009. – 142 с.
25. Голиков А. П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге вид. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2006. – 144 с.

26. Trade Map – International Trade Statistics, China. URL: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=5%7c156%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1 (дата звернення 01.09.2024).
27. Macrotrends. China GDP - Gross Domestic Product. URL: https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/CHN/china/gdp-gross-domestic-product#google_vignette. (дата звернення 01.07.2024).
28. Wang, Hongying. From «Taoguang Yanghui» to «Yousuo Zuowei»: China's Engagement in Financial Minilateralism. // *CIGI Papers*. 2014. № 52.
29. Yan, Xuetong. From Keeping a Low Profile to Striving for Achievement // *The Chinese Journal of International Politics*. 2014. № 7(2). P.153–184.
30. Garnaut, R., Cai, F. and Song, L. (eds) (2013), China: A new model for growth and development, Canberra: ANU E Press.
31. Zvarych, Roman. Development paradoxes of globalization // *Contemporary Economy Review*. – 2018 - #9, Issue 3. – P.1-9.
32. Stanley L. E., Gallagher K., Ghosh J. Emerging Market Economies and Financial Globalization: Argentina, Brazil, China, India and South Korea. – Anthem Press, 2018. – 260 p.
33. Lau L. J. Is the Chinese Economy a Miracle or a Bubble? – The Chinese University of Hong Kong Press, 2024. – 480 p.
34. Caine A., Prange C. Xiconomics: What China's Dual Circulation Strategy Means for Global Business. Series: Business with China. – Agenda Publishing, 2023.
35. Industry Wired. Why is China the Leading Electronic Market? URL: <https://industrywired.com/why-is-china-the-leading-electronic-market/> (дата звернення 06.09.2024)
36. U.S. Energy Information Administration. China continues rapid growth of nuclear power capacity. URL: <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=61927> (дата звернення 06.09.2024).

37. National Bureau of Statistics of China. 2023 Statistical Yearbook. URL: <https://www.stats.gov.cn/sj/ndsj/2023/indexeh.htm> (дата звернення 07.09.2024).

38. IBS Electronics. China's semiconductor equipment imports hit a record high in the first seven months of 2024. URL: <https://www.ibselectronics.in/resources/news/china-s-semiconductor-equipment-imports-hit-a-record-high-in-the-first-seven-months-of-2024/> (дата звернення 07.09.2024).

39. Reuters. Passed peak: China's crude oil imports trend down – Russell. URL: <https://www.reuters.com/markets/commodities/passed-peak-chinas-crude-oil-imports-trend-down-russell-2024-08-22/> (дата звернення 07.09.2024).

40. Heatmap News. A critical mineral trade war is brewing. URL: <https://heatmap.news/economy/china-critical-mineral-trade-war> (дата звернення 07.09.2024).

41. Trans.info. Transport from China is breaking records. URL: <https://trans.info/en/transport-from-china-397821> (дата звернення 07.09.2024).

42. China Briefing. China import-export trends 2024-25: The first 10 months. URL: <https://www.china-briefing.com/news/china-import-export-trends-2024-25-the-first-10-months/> (дата звернення 07.09.2024).

43. National Bureau of Statistics of China. (2024, February 28). Press Release. URL: https://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202402/t20240228_1947918.html (дата звернення 07.09.2024).

44. World Economic Forum. (2024, June). Why Strong Regional Value Chains Will Be Vital to the Next Chapter of China and Africa's Economic Relationship. URL: <https://www.weforum.org/stories/2024/06/why-strong-regional-value-chains-will-be-vital-to-the-next-chapter-of-china-and-africas-economic-relationship/> (дата звернення 13.09.2024).

45. Friedrich Naumann Foundation for Freedom. (n.d.). Competition Between Systems: China's Role in Africa and Why Europe Must React Now. URL:

<https://www.freiheit.org/sub-saharan-africa/competition-between-systems-chinas-role-africa-and-why-europe-must-react-now> (дата звернення 15.09.2024).

46. Department of State, USA. Global Implications of China's Economic Expansion: Foreign Press Center Briefing. Washington, D.C., 2023. URL: <https://www.state.gov/briefings-foreign-press-centers/global-implications-of-china-economic-expansion> (дата звернення 17.09.2024)

47. Ministry of Commerce of the People's Republic of China. Official Website. URL: <https://english.mofcom.gov.cn/> (дата звернення 17.09.2024)

48. European Commission. EU Trade Relations with China. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/china_en (дата звернення 20.09.2024)

49. European Union External Action Service. The European Union and China. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/china/european-union-and-china_en?s=166 (дата звернення 20.09.2024)

50. Council on Foreign Relations. China's Influence in Latin America. URL: <https://www.cfr.org/background/china-influence-latin-america-argentina-brazil-venezuela-security-energy-bri> (дата звернення 20.09.2024)

51. Department of Foreign Affairs and Trade, Australia. China Country Brief. URL: <https://www.dfat.gov.au/geo/china/china-country-brief> (дата звернення 24.09.2024)

52. Ministry of Foreign Affairs and Trade, New Zealand. China. URL: <https://www.mfat.govt.nz/en/countries-and-regions/asia/china> (дата звернення 24.09.2024)

53. East-West Center. China's Influence in the Pacific Islands. URL: https://www.eastwestcenter.org/sites/default/files/private/pip002_1.pdf (дата звернення 24.09.2024)

54. Brookings Institution. China as a Global Investor. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/China-as-a-Global-Investor_Asia-Working-Paper-4-2.pdf (дата звернення 27.09.2024)

55. World Bank. Foreign Direct Investment, Net Inflows (BoP, Current US\$)
– China. URL:
<https://data.worldbank.org/indicator/BM.KLT.DINV.CD.WD?end=2022&locations=CN&start=2010> (дата звернення 27.09.2024)
56. China Power Project, Center for Strategic and International Studies. China's Foreign Direct Investment: The Impact of China's Overseas Investment. URL: <https://chinapower.csis.org/china-foreign-direct-investment/> (дата звернення 04.10.2024)
57. American Enterprise Institute. China Global Investment Tracker. URL: <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/> (дата звернення 04.10.2024)
58. Griffith Asia Insights. China's Investment in the Asia-Pacific: 2023 Report. URL: <https://blogs.griffith.edu.au/asiainsights/chinas-investment-in-the-asia-pacific-2023-report/> (дата звернення 07.10.2024)
59. Rhodium Group. Chinese FDI in Europe: 2023 Update. URL: <https://rhg.com/research/chinese-fdi-in-europe-2023-update/> (дата звернення 10.10.2024)
60. China Briefing. China's Corporate Presence and Investment in the US. URL: <https://www.china-briefing.com/news/china-corporate-presence-and-investment-in-the-us/> (дата звернення 10.10.2024)
61. KPMG Australia. Demystifying Chinese Investment in Australia. URL: <https://kpmg.com/au/en/home/insights/2023/12/demystifying-chinese-investment-in-australia.html> (дата звернення 14.10.2024)
62. Investment Map. Investment Overview. URL: <https://www.investmentmap.org/investment/overview> (дата звернення 14.10.2024)
63. World Trade Organization. China and the WTO, URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/china_e.htm (дата звернення 15.10.2024)
64. Institute for Security & Development Policy. Made in China 2025, URL: <https://www.isdp.eu/publication/made-china->

2025/#:~:text=MIC%202025%20is%20an%20initiative,compete%20both%20domestically%20and%20globally (дата звернення 15.10.2024)

65. Center for Strategic & International Studies. Made in China 2025, URL: <https://www.csis.org/analysis/made-china-2025> (дата звернення 18.10.2024)

66. Belt and Road Portal, URL: <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/> (дата звернення 18.10.2024)

ДОДАТКИ

Додаток А

Регіон світу	Країни, що входять до регіону
Північна Африка	Єгипет, Алжир, Марокко, Лівія, Туніс, Судан, Західна Сахара.
Східна Африка	Об'єднана Республіка Танзанія, Кенія, Мозамбік, Джибуті, Ефіопія, Мадагаскар, Уганда, Сомалі, Маврикій, Руанда, Малаві, Південний Судан, Еритрея, Коморські Острови, Бурунді, Сейшельські Острови.
Центральна Африка	Демократична Республіка Конго, Ангола, Камерун, Конго, Замбія, Габон, Чад, Екваторіальна Гвінея, Центральноафриканська Республіка.
Південна Африка	Південно-Африканська Республіка, Зімбабве, Намібія, Ботсвана, Лесото, Есватіні.
Західна Африка	Нігерія, Ліберія, Гана, Сенегал, Кот-д'Івуар, Того, Гвінея, Бенін, Мавританія, Малі, Сьєрра-Леоне, Буркіна-Фасо, Гамбія, Нігер, Кабо-Верде, Гвінея-Бісау.
Східна Азія	Гонконг, Японія, Республіка Корея, Тайвань, Макао, Монголія, Корейська Народно-Демократична Республіка.
Південно-Східна Азія	В'єтнам, Малайзія, Сінгапур, Таїланд, Індонезія, Філіппіни, Камбоджа, М'янма, Лаоська Народно-Демократична Республіка, Бруней-Даруссалам, Тимор-Лешті.
Центральна Азія	Казахстан, Киргизстан, Узбекистан, Таджикистан, Туркменістан.
Західна Азія	Об'єднені Арабські Емірати, Саудівська Аравія, Туреччина, Ізраїль, Ірак, Іран (Ісламська Республіка), Кувейт, Йорданія, Оман, Катар, Ємен, Ліван, Грузія, Азербайджан, Бахрейн, Вірменія, Сирійська Арабська Республіка, Держава Палестина.
Південна Азія	Індія, Бангладеш, Пакистан, Шрі-Ланка, Непал, Афганістан, Мальдіви, Бутан.
Західна Європа	Німеччина, Нідерланди, Франція, Бельгія, Швейцарія, Австрія, Люксембург.

Південна Європа	Італія, Іспанія, Греція, Словенія, Португалія, Сербія, Хорватія, Мальта, Албанія, Кіпр, Північна Македонія, Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Андорра.
Північна Європа	Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Швеція, Данія, Ірландія, Норвегія, Фінляндія, Ісландія.
Східна Європа	Російська Федерація, Польща, Чехія, Угорщина, Румунія, Білорусь, Словаччина, Україна, Болгарія, Литва, Латвія, Естонія, Республіка Молдова.
Північна Америка	Сполучені Штати Америки, Мексика, Канада.
Центральна Америка	Панама, Гватемала, Коста-Ріка, Гондурас, Сальвадор, Нікарагуа, Беліз.
Карибський басейн	Домініканська Республіка, Ямайка, Тринідад і Тобаго, Гаїті, Куба, Багами, Антигуа і Барбуда, Кайманові острови, Барбадос, Бермудські острови, Кюрасао, Домініка, Британські Віргінські острови, Аруба, Сент-Люсія, Сент-Вінсент і Гренадини, Сент-Кітс і Невіс, Гренада, Острови Теркс і Кайкос.
Південна Америка	Бразилія, Чилі, Колумбія, Перу, Аргентина, Еквадор, Венесуела (Боліваріанська Республіка), Уругвай, Парагвай, Болівія (багатонаціональна держава), Гаяна, Суринам.
Австралія і Нова Зеландія	Австралія, Нова Зеландія.
Острова Тихого Океану	Маршаллові Острови, Папуа-Нова Гвінея, Фіджі, Соломонові Острови, Нова Каледонія, Французька Полінезія, Вануату, Самоа, Тонга, Гуам, Палау, Тувалу, Кірібаті, Мікронезія (Федеративні Штати), Американське Самоа, Північні Маріанські острови, Науру.

Додаток Б

Відсоток Китайських товарів у загальному імпорті регіонів світу

	200 4	200 5	200 6	200 7	200 8	200 9	201 0	201 1	201 2	201 3	201 4	201 5	201 6	201 7	201 8	201 9	202 0	202 1	202 2	202 3
Північна Африка	5,81	6,40	8,55	8,84	7,91	8,98	8,60	8,88	11,5 9	12,2 1	12,4 1	13,6 6	13,1 1	12,1 5	15,7 8	17,7 7	21,9 1	21,2 8	18,1 1	21,2 5
Східна Африка	6,12	6,77	7,67	9,95	10,3 4	11,5 2	13,1 6	12,6 9	14,4 8	17,5 8	22,0 5	26,8 6	28,3 0	25,3 7	24,7 3	24,2 9	26,4 1	27,8 1	27,9 4	32,3 4
Централь на Африка	7,72	10,0 5	16,2 2	16,3 8	27,8 7	20,6 0	19,0 7	23,7 2	25,5 4	24,5 0	28,7 2	21,8 4	16,3 7	21,9 5	23,8 3	25,3 6	30,1 4	29,8 1	32,8 6	38,0 7
Південна Африка	5,58	6,32	7,86	8,65	9,13	9,70	11,4 6	11,4 7	12,5 2	13,9 2	13,3 8	15,6 9	14,4 3	15,2 8	14,7 6	15,8 6	18,0 2	19,0 4	18,6 7	19,4 3
Західна Африка	21,4 0	23,4 4	16,5 8	23,6 7	23,3 5	22,7 8	23,5 8	24,1 1	32,2 8	29,8 2	33,1 7	34,3 1	33,3 5	38,3 6	35,3 8	40,4 3	42,5 3	44,6 3	40,4 9	12,2 6
Східна Азія	19,2 9	20,6 9	21,9 2	23,4 1	22,2 9	24,2 1	24,1 8	24,6 2	26,8 8	29,7 2	29,7 8	32,9 4	31,1 2	28,2 7	27,6 4	28,0 7	29,8 0	29,7 5	26,0 6	26,6 6
Південно -Східна Азія	8,67	9,61	10,8 7	10,4 1	12,4 5	14,4 8	14,7 2	12,4 9	16,9 0	19,9 5	22,3 9	21,8 2	24,3 1	23,0 7	22,8 4	22,2 3	30,4 4	31,1 6	30,6 9	24,9 6
Централь на Азія	19,0 9	25,4 8	28,4 6	33,6 4	48,8 3	44,9 8	51,7 6	37,9 9	35,9 2	36,3 7	39,5 4	39,3 4	47,6 2	52,3 9	51,9 9	52,1 7	43,8 5	52,9 0	60,4 2	74,1 9
Західна Азія	8,99	7,64	10,9 6	10,8 4	10,1 1	13,4 4	15,3 2	17,9 7	12,1 0	12,4 2	14,4 5	15,2 1	14,2 1	13,7 7	13,9 0	15,8 3	16,4 2	16,5 6	16,1 6	32,9 0
Південна Азія	8,36	7,99	9,49	12,4 9	11,0 7	11,8 8	12,5 6	12,2 6	11,6 8	12,4 0	15,0 9	18,2 1	21,9 2	18,9 8	19,1 5	20,1 0	23,3 0	21,7 3	20,3 9	22,3 0
Західна Європа	3,10	3,81	4,06	4,55	4,66	4,92	5,84	5,72	5,51	5,32	5,77	6,38	5,99	6,08	6,07	6,50	7,53	7,99	7,58	7,03
Південна Європа	2,29	2,93	3,39	3,99	4,58	4,76	5,98	5,68	5,38	5,47	6,12	6,82	6,74	6,52	6,55	7,09	7,99	8,21	7,90	7,86

Північна Європа	2,92	3,60	3,99	4,55	4,85	5,13	5,59	5,61	6,06	6,43	6,74	7,67	7,05	6,92	6,70	7,20	8,74	9,30	7,88	7,40
Східна Європа	4,64	5,45	6,62	7,46	7,28	5,91	7,17	8,25	8,62	8,51	8,78	7,58	8,22	9,39	9,56	10,02	10,73	11,53	11,76	13,90
Північна Америка	6,93	7,94	9,03	9,86	10,01	11,65	12,17	12,21	12,88	13,48	14,03	15,14	14,75	15,31	15,83	14,48	16,88	17,70	15,69	14,52
Центральна Америка	9,88	11,36	11,86	12,87	15,11	15,49	21,84	21,70	20,94	17,64	16,66	17,33	15,13	13,91	15,28	16,78	21,01	19,64	19,68	17,96
Карибський басейн	3,80	4,49	5,97	7,91	8,68	9,88	15,26	11,03	11,78	8,92	10,09	16,67	10,40	9,86	9,86	9,92	11,89	13,22	12,58	14,61
Південна Америка	4,99	5,39	6,77	8,07	9,04	9,23	11,89	12,83	13,78	13,81	15,38	17,40	17,10	18,40	18,00	18,73	21,64	23,84	20,92	22,24
Австралія і Нова Зеландія	7,47	8,20	9,20	10,27	10,54	11,89	12,91	13,39	14,37	15,23	16,17	19,04	18,85	17,87	19,65	21,03	24,87	25,11	25,52	25,12
Острова Тихого Океану	2,92	5,25	7,92	7,57	6,05	10,73	15,69	11,01	11,52	12,56	10,28	21,54	24,47	21,55	19,59	18,20	21,97	22,88	27,71	25,63

Складено автором за матеріалами [26]

Додаток В

Показники для кластерного аналізу

	Експорт Китаю у 2023 році, тис дол	Імпорт Китаю у 2023 році, тис дол	Інвестиції з Китаю, тис дол	ВВП на душу населення, тис дол	Обсяг прямих інвестицій, тис дол	Експорт країн світу, тис дол	Імпорт країн світу, тис дол
Північна Африка	38 195 202	6 044 762	8 830 000	3,525142857	315 683 000	198 554 407	245 102 759
Східна Африка	31 776 613	4 509 056	15 220 000	3,1085	501 283 000	45 243 655	101 697 256
Центральна Африка	16 351 720	48 807 773	32 880 000	3,110111111	150 907 000	113 463 875	68 926 226
Південна Африка	26 015 527	35 018 155	21 460 000	4,28	154 659 000	131 805 965	133 895 831
Західна Африка	61 229 334	15 095 127	31 160 000	1,6205625	157 309 000	125 397 954	149 306 947
Східна Азія	660 965 359	549 517 626	34 370 000	34,17714286	2 506 216 000	2 377 955 721	2 472 048 523
Південно-Східна Азія	526 735 661	388 771 889	183 750 000	15,09181818	2 880 652 000	1 913 076 291	1 729 036 805
Центральна Азія	61 444 972	27 933 370	28 740 000	6,768	226 622 000	115 817 320	111 503 392
Західна Азія	206 249 481	228 127 521	70 240 000	19,23133333	998 918 000	1 333 350 894	1 129 441 799
Південна Азія	165 803 187	23 499 895	48 450 000	3,70625	680 499 000	531 024 461	822 609 382
Західна Європа	286 422 262	230 269 956	182 780 000	75,39	12 536 501 000	4 306 382 324	4 074 667 614
Південна Європа	118 736 723	43 341 739	62 150 000	26,19	2 395 361 000	1 382 969 183	1 519 858 823
Північна Європа	107 405 605	61 739 297	156 050 000	73,34142857	4 171 529 000	1 332 954 339	1 451 086 496
Східна Європа	201 694 927	162 387 551	49 860 000	20,19615385	1 709 448 000	1 569 934 316	1 414 711 077
Північна Америка	628 598 384	228 832 997	259 510 000	51,46666667	6 128 057 000	3 180 570 002	4 330 239 928
Центральна Америка	23 244 504	5 159 651	310 000	9,085714286	181 791 000	70 339 707	129 401 142
Карибський басейн	8 695 074	1 818 825	3 930 000	12,32263158	1 806 554 700	28 367 440	80 149 757
Південна Америка	130 721 686	217 277 894	159 330 000	11,32166667	1 333 619 000	704 297 040	599 197 636

Австралія і Нова Зеландія	81 896 064	168 793 744	110 900 000	56,52	864 455 000	410 632 895	325 986 010
Острова Тихого Океану	6 368 935	5 473 306	2 370 000	4,518823529	31 454 000	19 866 419	34 880 827

Складено автором за матеріалами [26; 27; 56; 62]